

**KÜLTÜR EKSENLİ KENTSEL GELİŞİM VE
KÜLTÜREL PLANLAMA YAKLAŞIMI:
PLANLAMAYA YÖNELİK ÇIKARIMLAR**

SERVET KARACA

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA
ANA BİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**MERSİN
ARALIK-2012**

**KÜLTÜR EKSENLİ KENTSEL GELİŞİM VE
KÜLTÜREL PLANLAMA YAKLAŞIMI:
PLANLAMAYA YÖNELİK ÇIKARIMLAR**

SERVET KARACA

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA
ANA BİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Danışman
Yrd. Doç. Dr. Burak BEYHAN**

**MERSİN
ARALIK-2012**

KÜLTÜR EKSENLİ KENTSEL GELİŞİM VE KÜLTÜREL PLANLAMA YAKLAŞIMI: PLANLAMAYA YÖNELİK ÇIKARIMLAR

Servet KARACA

ÖZ

Dünyada 1980’li yıllarda başlayan “kültür” temalı çalışmaların kentlerde olumlu kültürel ve toplumsal-ekonomik etkileri olması, 21. yüzyıl planlama çalışmalarının odağına kültür eksenli gelişim yaklaşımını yerleştirmiştir. Kültür, kentsel politika yapısının şekillenmesinde ön plana çıkan bir unsur olmuş ve kentlerin ihtiyaç duydukları fiziki, ekonomik ve toplumsal dönüşüm için gerekli olan kentsel yenileme mekanizmasının temel aracı haline gelmiştir. Kentsel yeniden canlandırma, markalaşma, iktisadi kalkınmada kültürün bir manivela olarak kullanılması dünyada yenilikçi bir yaklaşım olarak benimsenmiş ve kent politikalarına “kültür” başlığı damgasını vurmuştur. Bu çalışma, kültürel hizmetlere erişimin ve devamlılığın temel insan haklarından birisi olduğundan hareketle, kentlerdeki kültürel imkânların geliştirilmesi ve sürdürülmesi için oluşturulabilecek kültürel ortamların araştırılması üzerine kurgulanmıştır. Tezde bir yandan bu çalışmaların planlama için ne tür çıkarımlar arz ettiği eleştirel biçimde tespit edilirken, diğer yandan kültürel planlama üst şemsiyesi altında, bütüncül bir yaklaşımla konunun Türkiye için önemi ve çıkarımları irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kültür Eksenli Gelişim, Kültürel Planlama, Belediye/Yerel Kültür Planı, Kültürel Sürdürülebilirlik, Kamusal Mekân.

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Burak BEYHAN, Mersin Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Mersin

CULTURE-LED URBAN DEVELOPMENT AND CULTURAL PLANNING APPROACH: IMPLICATIONS FOR URBAN PLANNING

Servet KARACA

ABSTRACT

Positive cultural and socio-economic impacts triggered by the studies whose theme is “culture” and which were initiated in the 1980’s on the cities led to the increasing importance assigned to the culture in the planning studies conducted for the development of the cities in the 21st century. Culture has become an important aspect in the formation of urban political structure and it has turned into one of the critical tools required in urban renovation mechanism for the physical, economic and social transformation of the cities. Urban regeneration, branding, employment of culture as a triggering force in the economic development has emerged as an innovative approach and culture has become an important aspect of urban politics. Departing from the fact that accessibility to and sustainability of cultural services are one of the principal human rights; this study focuses on the cultural milieu that can be created for the development and sustainability of the cultural facilities in cities. In the thesis, on the one hand, the implications of the respective studies for urban planning will be elaborated within a critical context, and on the other hand, the importance and implications of the subject matter for Turkey will be analyzed with reference to the umbrella concept of cultural planning.

Key Words: Culture-Led Development, Cultural Planning, Municipal/Local Culture Plan, Cultural Sustainability, Public Space.

Advisor: Asst. Prof. Dr. Burak BEYHAN, Faculty of Architecture, Department of City and Regional Planning, University of Mersin.

TEŐEKKR

Çalışmam boyunca grş ve nerileriyle bana yol gösteren tez danışmanım değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Burak BEYHAN'a destek ve katkılarından dolayı teőekkr ederim. Ayrıca çalışmaya başladığımda danışmanlığımı yapan, zamanını ve yardımını benden hiç esirgemeyen KT, ŐBP Bölümü ğretim yesi Öğr. Gör. Dr. Nilgün KİPER'e değerli katkı ve görüşlerinden dolayı teşekkür ederim. Mersin Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümünün değerli kadrosuna çalışma süresince yaptıkları katkı ve gösterdikleri kolaylıktan dolayı teşekkür ederim. Yine DE. ŐBP Bölümü ğretim yesi Doç. Dr. Őebnem GÖKÇEN DÜNDAR'a yardımları ve sağladığı kaynaklardan dolayı teşekkür ederim.

Çalışma boyunca bana destek veren Mustafa Reşat SÜMERKAN ve Trkn SÜMERKAN'a, sevgili arkadaşlarım Doğan Yenigl, Glden-Ali Kemal BAYRAK çiftine, Sedat ÇAVLI ve Yrd. Doç. Dr. H. Oya SAF ve Z. Sara BELGE'ye teşekkür borçluyum. Kültür alanındaki çalışmalara başlamama vesile olan kıymetli hocalarım Prof. Dr. Őinasi AYDEMİR'e ve Prof. Dr. Saliha AYDEMİR'e teşekkür ederim. Son olarak çalışma süresince sağladığı destek ve gösterdiği ilgiden dolayı Deniz Derya EROğLU'na teşekkür ederim.

Bu tezi sevgili anneme ve babama ithaf ediyorum. Hayatımın her döneminde verdikleri sonsuz destek, gösterdikleri sevgi ve kararlarıma olan inançları için aileme minnettarım.

Servet KARACA

MERSİN, 2012

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZ	ii
ABSTRACT	iii
TEŞEKKÜR	iv
İÇİNDEKİLER	v
ÇİZELGELER DİZİNİ	vi
ŞEKİLLER DİZİNİ	vii
1. GİRİŞ	1
1.1. ÇALIŞMANIN AMACI, KAPSAMI VE YÖNTEMİ.....	2
2. KÜLTÜR KAVRAMININ TANIMI VE KAPSAMI	7
2.1. KÜLTÜR KAVRAMI VE TANIMI.....	7
2.2. KÜLTÜR HAKKI.....	11
2.3. KENT, MEKÂN VE KÜLTÜR.....	14
2.4. KÜLTÜREL FAALİYETLER, TÜRLERİ, YER VE MEKÂNLARI	17
2.5. KÜLTÜR ENDÜSTRİLERİ VE YARATICI KENT.....	19
3. DÜNYADA KÜLTÜR EKSENLİ GELİŞİM VE KÜLTÜREL PLANLAMA DENEYİMLERİ	23
3.1. KENTSEL MEKÂN ÖRGÜTLENMESİNDE YENİ BİR BOYUT: KÜLTÜR EKSENLİ PLANLAMA ÇALIŞMALARI VE ORTAYA ÇIKIŞI	23
3.2. BÜYÜK ÖLÇEKLİ ORGANİZASYONLAR.....	28
3.3. AVUSTRALYA VE KUZEY AMERİKA'DA KÜLTÜREL PLANLAMA YAKLAŞIMI VE BELEDİYE KÜLTÜR PLANLARI	31
3.4. KÜLTÜR EKSENLİ ÇALIŞMA ÖRNEKLERİNİN İNCELENMESİ	36
3.4.1. Tampere ve Barselona Kentlerinde Kültür Eksenli Planlama Faaliyetler ...	40
3.4.2. Lithgow Kültür Planı.....	51
3.4.3. Kültür Eksenli Çalışmaların Kıtalar Bazında Karşılaştırılması	53
3.5. EKONOMİK YENİDEN YAPILANMA İLE KÜLTÜR EKSENLİ ÇALIŞMALARIN İLİŞKİSİ	59
4. BÜTÜNCÜL BİR KÜLTÜREL PLANLAMA NASIL YAPILABİLİR?....	63
5. SONUÇ	76
KAYNAKLAR	82
ÖZGEÇMİŞ	89

ÇİZELGELER DİZİNİ

Sayfa

Çizelge 2.1. Kültürel faaliyetler, türleri, yer ve mekânlar	18
Çizelge 3.1. Kültürel planlama paradigmasının gelişimi	24
Çizelge 3.2. Kültür eksenli üzerinden sürdürülen kentler arası yarışa ilişkin parkurlar	29
Çizelge 3.3. Türkiye’de son dönemde yapılan büyük ölçekli organizasyonlar	30
Çizelge 3.4. Kültürel eksenli çalışmaları incelenen kentler ve genel özellikleri	37
Çizelge 3.5. Kültürel planlama çalışmalarının incelenmesi, Avrupa örnekleri; Manchester, Tampere, Barselona, Lviv ve Linz	38
Çizelge 3.6. Kültürel planlama çalışmaları kapsamında incelenen “kültür planı” örnekleri; Avustralya-Kanada-Amerika kentleri Vancouver, Kingston, Lithgow, Pima	39
Çizelge 3.7. Tampere ve Barselona kentlerinin karşılaştırılması	48
Çizelge 3.8. Yapılan kültürel planlama çalışmalarının genel kurgusu; örnek inceleme: Lithgow Kültür Planı özetine göndermeyle	52
Çizelge 3.9. Kültürel çalışmalara ait örneklerin kıtalar bazında karşılaştırılması	54
Çizelge 4.1. Kültürel planlama aşamaları	69
Çizelge 4.2. Mekânsal planlamada kültürel ölçütlerin gelişimi	70

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 1.1. Çalışmanın yöntemi	6
Şekil 2.1. Kültür kavramı; ana öğeler ve haritası.....	10
Şekil 2.2. Maslow'un ihtiyaçlar piramidi.....	13
Şekil 3.1. Kültür çalışmalarının 1970 ve sonrası dönemde kentlerde ortaya çıkış biçimi	26
Şekil 3.2. Belediye Kültür Planı kapsamı	34
Şekil 3.3. Kültür ve sürdürülebilirlik	35
Şekil 4.1. Kültür Planı ilişkisel şeması	72
Şekil 4.2. Kültürel planlama sürecinde plancının rolü.....	73

1. GİRİŞ

1980’lerden bu yana, “kültür” kavramı dünyada kentsel yapının yeniden inşasında vazgeçilmez bir yere sahip olmuştur. Kültür, kentler için giderek önem kazanan yerel, ulusal ve uluslararası dengeleri belirlemede odak noktası haline gelmektedir. Kentler bir taraftan küresel ölçekte daha etkin bir yer edinmek ve gündemde kalmak, diğer taraftan da kentlinin yereldeki ihtiyaçlarını karşılamak için bir dizi plan ve proje üretme çabası içindedirler. Kültürel alandaki tartışma ve çalışmalar, sosyalleşme, yaşam kalitesi, katılım, eşit yaşama hakkı, sivil girişimi artırma, kent hayatının demokratikleşmesi, kültürlerin sürdürülebilir kılınması, ekonomik canlılık, toplumsal bütünleşme, çokkültürlülük gibi kavramlar çerçevesinde gerçekleşmektedir. Bu durum kent sakinlerini ve yöneticilerini, kültürü hem kent içinde yeniden kurgulamaya ve yönetmeye, hem de bu kapsamda araçları yeniden tanımlamaya itmektedir.

Kültürel ihtiyaçlar “kültür hakkı” içinde tanımlanmış en temel insan haklarından biridir. Bu hak, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu’nun (UNESCO) öncülük ettiği, 1948’de “İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi” [UNIC, 2012], 1966’da “İktisadi, Toplumsal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi” [BMEM, 2012], Avrupa Birliği tarafından 1992’de kabul edilen “Avrupa Konseyi Avrupa Kentsel Şartı” [COE, 2012], yine UNESCO’nun, 2001’de “Kültürel Çeşitlilik Evrensel Bildirgesi” [UNESCO, 2012] ve 2005’te “Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Desteklenmesi Konvansiyonu” [UNESCO, 2012] ile garanti altına alınmış, karşılanması zorunlu bir ihtiyaçtır.

Günümüzde kültür, kentsel ve bölgesel ekonominin gelişmesinde önemli bir yere sahiptir [Freestone ve Gibson, 2006]. 1990’lı yıllarda ekonomide sıkça kullanılan “yenilikçilik” sözcüğü 2000’li yıllarda yerini “yaratıcılık” ve “kültür endüstrisi” terimlerine bırakmıştır. Yaratıcı ekonomi veya kültür endüstrisi, kent ve ülke iktisadi yaşamında önemli bir yer tutmaktadır. Ancak kültürel ve sanatsal ihtiyaçların nüfus büyüklüğüne bakılmaksızın, kentin günlük yaşam karakterine ve alışkanlıklarına katılması gerekmektedir. Kültürel ihtiyaçlar en temel insan hakkı

kabul edildiğinde; kentlerde her ölçekte, ‘kültür’ başlığının yeniden gözden geçirilmesi, kentlerin kültürel ve sanatsal üretime imkân verecek bir yapıda olması gerekmektedir. Bununla birlikte, kentlerde ‘‘yaratıcılık’’ söylemi üzerinden bir kültür ekonomisi inşa edilecekse; bunun, uygun bir altyapıya ihtiyaç duyduğuna hiç şüphe yoktur.

Son 30 yıl içerisinde hem akademik çevrelerde hem de politika üreten çevrelerde, kültürün kentlerdeki rolüne olan ilgide büyük bir artış yaşanmış ve kültür ile ekonomi, kültür ile kentsel gelişim, kültür ile mekân arasındaki ilişkileri ve ‘‘yaratıcı kent’’ uygulamalarını inceleyen çalışmalar çoğalmıştır. Kültürün kentsel gelişimdeki rolü çok sayıda farklı disiplinin ilgisini çekmeye başlamıştır: Ekonomik coğrafyadan kentsel araştırmalara; bölgesel ekonomiden kültürel incelemelere; kentsel sosyolojiden kültür ekonomisine vb. Bununla birlikte yerel ve ulusal yönetimler, kültürün kentsel, bölgesel ve ulusal kalkınmadaki önemini kavramış durumdadırlar [Lavanga, 2009: 61].

1. 1. ÇALIşMANIN AMACI, KAPSAMI VE YÖNTEMİ

Bu alışma geniş bir kapsama sahip kültür kavramı içinde, ağdaş ve geleneksel kültürel faaliyetlerin sürdürülebilirliği için kentsel kültür ortamının ihtiyaçlarını, kültürün ‘en temel insani hak’ olduğu kabulünden hareketle ele almaktadır. Bu kapsamda, kentsel ortamdaki kültürel sürdürülebilirliğin sağlanması için öneriler geliştirmeyi amaçlamaktadır. Kentsel alan küresel ve yerel kültür unsurlarının, o kente özgü biçimde, harmanlandığı bir ortamdır. Özellikle yerel kültürlerin sürdürülebilirliğinin sağlanması, yerele özgü kültürel ögelerin gelecek nesillere aktarımı için büyük önem teşkil etmektedir. Kültür, kent kimliğinin en belirgin ögesi iken, günümüzde tüketilen ama üretilmeyen ‘‘kentsel bir mal’’ olarak metalaşmaktadır. Küresel akışta yer edinen kültür ögelerinin hkim olduğu günümüz kentlerinde, yerele özgü kültür ögeleri, kent ortamında, kendilerine yeterince yer bulamamaktadır. Bununla birlikte, yerele özgü kültür ögeleri de metalaşabilmektedir. Metalaşmayan yerel kültür ögeleri kaybolmakta, metalaşanlar ise kendi boyutundan kopup başka bir bağlama girerek, bir bakıma yerel bağlamından uzaklaşmaktadır.

Bu çalışma, öncelikli olarak yazında “kültürel planlama” olarak geçen ve dünyada giderek yaygın bir şekilde uygulanan “kültür planı” çalışmalarının bir eleştirisi olarak, bu çalışmaların kentlerdeki kültürel imkânların geliştirilmesi ve sürdürülmesine olan katkısını sorgulamayı hedeflemektedir. Bu çerçevede planlamaya yönelik bir takım çıkarımlar yapmak ise çalışmanın ikinci hedefidir.

Son otuz yıl içinde pek çok kent, hem küreselleşen dünyada kendilerine yer bulmak, hem de yerelde beliren toplumsal sorunlarına çözüm aramak üzere kültür eksenli gelişme çabası içine girmiştir. Konu, eleştirel bir çerçevede ele alınırken; 1980’li yıllarda Avrupa’da başlayan ve hızlı bir şekilde gelişen “kültürel eğilimler” (*cultural trends*), “kültürel dönem” (*cultural turn*) ya da “kültürel şehircilik” (*cultural urbanism*) olarak da adlandırılan ve ‘yaratıcı kent’ söylemiyle özdeşleşen kalkınma temelli yaklaşımın kentlerdeki (yerel) kültürel ihtiyaçları ne denli karşılayabildiği sorusuna cevap aranacaktır. Yine bu çalışmaların kentin fiziki, ekonomik ve toplumsal mekânlarına etkileri üzerine bir tartışma yürütülecektir. İrdelemede günümüz kentlerinde, yerel ortamlarda kültürel sürdürülebilirliğin nasıl sağlandığı; kültürel ihtiyaçlar için ön araçların ne düzeyde belirlenebileceği; hangi stratejilerle kentsel kültürel alt yapı oluşturulduğu ve kültürel ihtiyaçlara nasıl çözüm bulunduğu dair sorular ön plana çıkmaktadır.

21. yüzyılın kent planlama çalışmalarında ve kent politikalarında kültürün yeniden tanımlanması gerekmektedir. Bu kapsamda çalışma, “yaratıcılık” söylemi ile günümüzde kentsel imge ve pazarlama stratejilerinin en önemli aracı haline gelen “kültür endüstrisi” söyleminin bir eleştirisi olarak ortaya çıkmaktadır. Öte yandan kültür politikalarında bütüncül ve yerleşik, mekân esaslı, çoktüreli kültür anlayışına doğru bir yönelimin olduğu da gözlemlenmektedir. Farklı dünya deneyimlerini eleştirel bir yaklaşımla ele alırken bir diğer arayış da; kentlerin sahip olduğu kültürel değerlerden yola çıkarak, bütüncül, sürdürülebilir bir yaklaşım çerçevesinde ‘kültüre duyarlı bir yaklaşım’ için yeni yöntem ve araçların nasıl ortaya koyulabileceğidir.

Kültürel planlama yaklaşımı, diğer planlama yaklaşımlarına göre yeni gelişen bir daldır. Avrupa ve Kuzey Amerika ülkelerinde fazlaca tartışılan bir alan olmasına rağmen, kültürel planlama ülkemizde yeterince tartışılmamakta ve kültür odaklı çalışmalar kısa erimli ve üstten belirlenimci bir karar mekanizmasıyla oluşturulmaktadır. Türkiye’de kültür odaklı çalışmalar yeni gündeme geldiği için, bu konudaki çalışmalar ağırlıklı olarak “İstanbul Kültür Başkenti” örneğinde olduğu gibi, büyük şehirler üzerinden gerçekleştirilmektedir. Bunun yanı sıra ülkemizde son dönemde sportif etkinlikler (Erzurum 2011 Dünya Üniversiteler arası Kış Oyunları, Trabzon 2011 Avrupa Gençlik Olimpiyatları (EYOF) ve Mersin 2013 Akdeniz Oyunları) ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla bu çalışma, ülkemizde son yıllarda artan kültür yatırımlarının kısa erimli ve plansız bir şekilde yapıyor olmasına karşın, bu projelerin kent hayatıyla bütünleştirilmesi gereken uzun soluklu ve belli bir plan ve program doğrultusunda yürütülmesi gerekliliğini ortaya koyması açısından önemlidir.

Tezin amacı kent planlama çalışmalarında, kent mekânına kültürel planlama bakış açısını geliştirmek ve yapılan projelerde kültürel boyutun planlama sürecinde ne derecede bütüncül ele alındığının açığa vurulmasını sağlamaktır. Hem kültürlerin sürdürülebilir kılınması, hem de canlı bir kültür ve sanat ortamının oluşturulması için her ölçekteki kentlerde bir planlama yaklaşımı ortaya konulması gerekmektedir. Bu çalışmayla kent sakinleri ile ziyaretçilerinin şimdiki ve gelecekteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere, var olan dünya deneyimi irdelenerek, kültürel imkânların geliştirilmesi ve sürdürülmesi üzerine bir model ortaya konulması hedeflenmektedir.

Kent planlamasına kültürel boyutu bütüncül biçimde dahil etmek üzere, planlama sürecinde dikkat edilmesi gereken hususlar örnek çalışmalarda izlenen kurgu ve stratejiler üzerinden ortaya konulmaktadır. Planlamada kültür girdilerine yönelik analiz sürecinin nasıl yapılması gerektiğinin tespit edilmesi ve bu bağlamda kültüre duyarlı bir çalışmanın nasıl yapılabileceği önemli bir sorudur. Ayrıca yerel ortamda kültürel örgütlenme, kültür ve sanat etkinliklerine katılım ve kültürel süreklilik için kültürel politika ve programların nasıl üretilbileceğine ve bunların yerel yönetimlerce yapılacak planlama çalışmalarına nasıl uygulanacağına yönelik öneriler geliştirilmiştir.

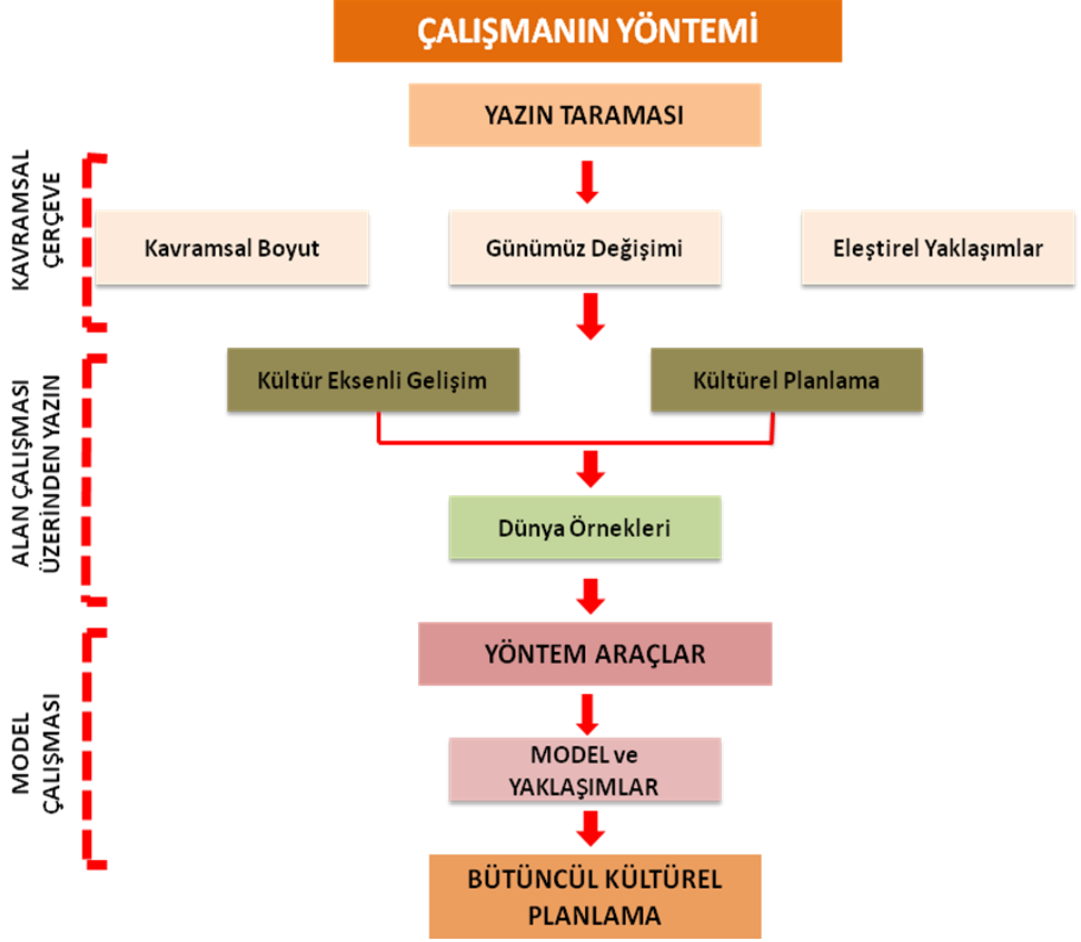
Çalışmanın genel kurgusu ‘bütüncül kültürel planlamanın’ nasıl gerçekleştirilebileceği üzerinedir. Bu kurgu içinde kültür ile ilgili iki temel konuda tartışma yürütülmektedir. Bunların *birincisi* kültürel metalaşmadır: “Kültür eksenli gelişim” olarak ifade edilen ve Avrupa’da başlayan; kültürü, kültür endüstrisi üzerinden kent ekonomisini canlandırmanın bir aracı olarak gören yaklaşımda, kentlere yapılan kültürel yatırımların kültüre ekonomik bir meta olarak yaklaşmasına değinilmektedir. Bu boyutta kültüre ‘alınıp satılan bir mal’ olarak ekonomi endeksli bir bakış açısıyla yaklaşmanın, kültürün toplumsal işleyişteki rolünü bozduğu gerçeğine değinilmektedir. *İkincisi* ise bütüncül planlamadır: Kültürel planlama ve onun uygulama boyutundaki ‘kültür planı yaklaşımı’ ele alınacaktır. Kültür çalışmalarının kentte bir bütün halinde ve birbiriyle ilişkili olarak yürütülmesi gerekliliği, kentlerde kültür faaliyetleri için bütüncül bir çerçeve ihtiyacını ortaya koymaktadır. Türkiye özelinde ise kültürel mekân, etkinlik ve faaliyetlerin bütüncül planlamasının yapılması ve bu kullanımlarla ilgili minimum bilgi ve farkındalığı olan bir kültürel ortamın olması gerekliliği vurgulanmaktadır.

Çalışmanın metodolojik yaklaşımında yazın taraması ve alan araştırması ağırlıklı bir araştırma yöntemi kullanılmaktadır. Tez çalışması kapsamında ortaya konulan amaçların açıklanabilmesi için izlenen süreç aşağıdaki gibi verilebilir (Şekil 1.1):

1. Çalışma konusu belirlendikten sonra konunun kavramsal boyutunun oluşturulması için tarihsel gelişimin anlatıldığı temel yayınların taranmasını; günümüzdeki değişimin açıklanması için, güncel yayınların incelenmesini; akademik çevrenin konuya verdiği önemin araştırılması için, konu ile ilgili yayınların araştırılmasını kapsayan ayrıntılı bir yazın incelemesi yapılmıştır.

2. Çalışmanın kapsamının ortaya konması ve çalışma hakkında bilgi vermesi amacıyla, “kültürel planlama” teriminin kavramsal tartışmasıyla birlikte, ülkemizde uygulanmayan, ancak özellikle Kuzey Amerika ve Avustralya Kıtasında uygulanan “kültür planı” örnekleri incelenmiştir.

3. Model çalışmasında, bütüncül bir kültürel planlama çalışması için olası bir model kurgulanmıştır. Çalışmanın yöntemi Şekil 1.1’de verilmiştir.

Şekil 1.1. Çalışmanın yöntemi.

Şekil 1.1 de izlenen süreç kapsamında, çalışmanın ikinci bölümünde çalışmanın ana konusunu oluşturan kültürün tanımı, boyutları ve önemi üzerinde durulmaktadır. Üçüncü bölümde ise tezin temel çıkarımlarını açığa vuran, kültür eksenli gelişim ve kültürel planlama yaklaşımının gelişimi incelenerek, Avrupa, Kuzey Amerika ve Avustralya örnekleri incelenmiştir. Ayrıca, bu bölümde kültürel planlamaya ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır. Dördüncü bölümde ‘bütüncül bir kültürel planlama nasıl yapılabilir?’ sorusunun yanıtı aranmaktadır. Son bölümde sonuç ve öneriler kısmında yürütülen bütün bu tartışmalar üzerinden planlama alanı için bir takım çıkarımlar elde edilmektedir.

2. KÜLTÜR KAVRAMININ TANIMI VE KAPSAMI

Kültürel Planlamanın tanımlanabilmesi için çalışmanın bu bölümünde öncelikle kültür kavramının kapsamı, boyutları ve önemi ele alınmıştır. Çalışmanın kapsamı içinde yer alan ve kültürle ilişkili olan kavramlar, bu bölümde açıklanmaya çalışılmaktadır. Bu bağlamda kültürel mekân ve faaliyetler, kent ve kültür ilişkisi, kültür politikaları, kültür endüstrisi ve kültür eksenli gelişimin odağındaki “yaratıcı kent” kavramları ele alınacak ve yazında yer alan tanımlamalara yer verilecektir.

2. 1. KÜLTÜR KAVRAMI VE TANIMI

Kültür (ekin, eski dilde hars), her dilde oldukça karmaşık, zengin anlamları olan ve tanımlanması zor bir kavram olarak tartışmalı konuların başında gelir [Kroeber ve Kluckhohn, 1952; Williams, 1993; Tomlinson, 2004; Tylor, 1920]. Kültür kelimesi, Latince’de sürmek, ekip-biçmek anlamına gelen “*colere*” kelimesinden türetilmiş, yine Latince bir kelime olan “*cultura*”dan gelmektedir [Williams, 1976]. Kroeber ve Kluckhohn [1952] kültüre ilişkin 164 farklı tanım saptamıştır. Kelime olarak kültür, “bir toplumda geçerli olan ve gelenek halinde devam eden, her türlü duygu, düşünce, dil, sanat, yaşayış unsurlarının tümü; belli bir konuda edinilmiş, geniş ve sistemli bilgi” şeklinde tarif edilmektedir [Meydan Larousse, 1972].

Herder [1968] ilk kez kültür kavramını, tekil anlamlarından farklı bir biçimde, anlamlı çoğulluk, “kültürler” olarak kullanmıştır [Williams, 1993: 9]. Voltaire, Fransız Devrimi öncesinde kültürü insan zekâsının oluşumunu ve gelişmesini belirleyen bir terim olarak kullanınca, sözcük değişik bir anlam kazanmıştır [Güvenç, 2003]. İngiliz antropolog Tylor, 1871’de kültüre bilimsel bir içerik kazandırınca da önemi gittikçe artan bir kavrama ve aynı zamanda bir uğraş alanına dönüşmüştür [Haviland ve diğ., 2008: 103]. Kültür, en geniş sınırlarına sosyolojik çerçevede ulaşmakta olup, buradaki anlamıyla ‘bir yaşama biçimi’dir. Güvenç [1973: 95] kültürü şöyle tanımlamaktadır:

1. Kültür, bir toplumun ya da bütün toplumların birikimli uygarlığıdır,
2. Kültür, belli bir toplumun kendisidir,
3. Kültür, bir dizi toplumsal süreçlerin bileşkesidir,
4. Kültür, bir insan ve toplum kuramıdır.

Marx, kültürü “doğanın yarattıklarına karşılık, insanoğlunun yarattığı her şey” şeklinde tanımlamaktadır [Güvenç, 2002: 96]. Simmel [2009: 332-333] “kültürün uygun nesnesi sadece insandır; çünkü bünyesinde kusursuzlaşma talebinin en baştan beri var olduğunu bildiğimiz tek varlık odur” der ve insanın ve toplumun kendisine dışsal olan bir şeyi kendi gelişimi içine çekebildiği sürece kültürün var olduğunu iddia eder. Yine Güvenç [1973: 97] kültür sözcüğünün dört ayrı anlamda kullanıldığını belirtmektedir:

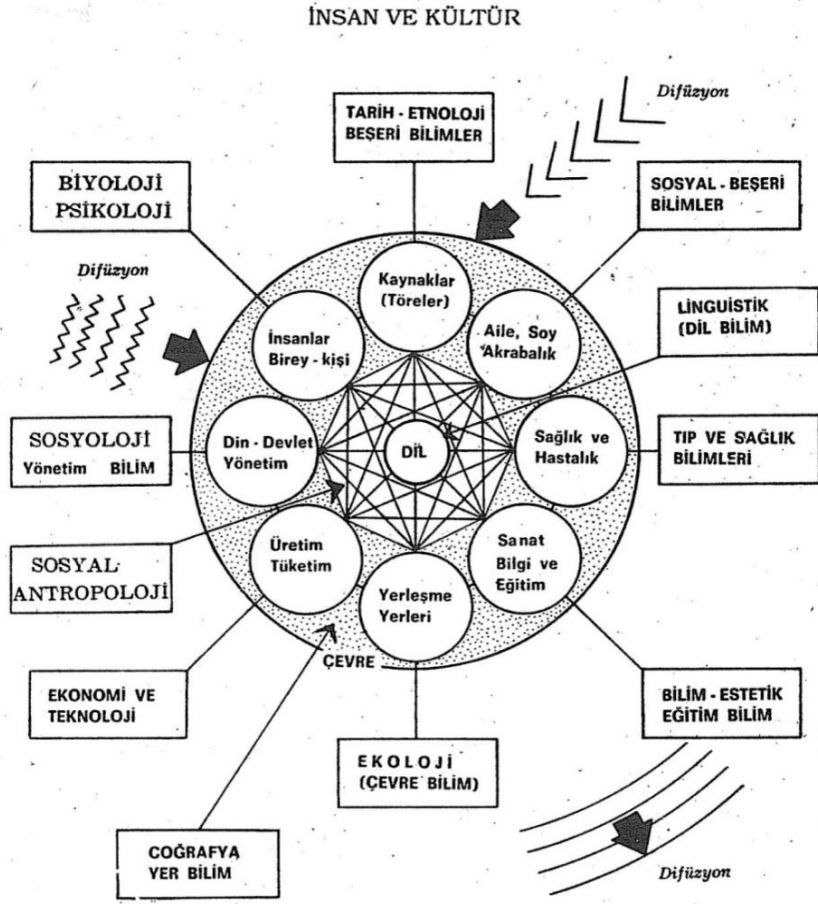
1. Bilim alanında kültür: Uygarlıktır,
2. Beşeri alandaki kültür: Eğitim sürecinin ürünüdür,
3. Estetik alandaki kültür: Güzel sanatlardır,
4. Maddi (teknolojik) ve biyolojik alanda kültür: Üretme, çoğaltma ve yetiştirme.

Güvenç’e [1973: 107] göre, bir toplumun tarihsel süreç içinde ürettiği ve kuşaktan kuşağa aktardığı her türlü maddi ve manevi özelliklerin bütününe kültür denir. Kültür, bir toplumun kimliğini oluşturur ve onu diğer toplumlardan farklı kılar. Kültür, toplumun yaşayış ve düşünüş tarzıdır. Williams’a [1977: 80] göre, tarihsel süreçte kültür kavramının kullanımında gözlenen farklılıklar kendisini, günümüzde kültür kelimesinin üç farklı şekilde kullanımıyla göstermektedir:

1. Bireyin, toplulukların ya da toplumların düşünsel, dinsel ve estetik gelişimini ifade etmek.
2. Düşünsel ve sanatsal etkinliklere ve bunların ürünlerine (sinema filmi, tiyatro vb.) sahip çıkmak. (Bu özelliği ile kültür sanat ile eş anlamlı kullanılmaktadır.),
3. Bireyler, topluluklar ve toplumlar için bir yaşam tarzı, etkinlikler, inançlar ve gelenekler oluşturmak.

Tylor'a [1958: 269] göre kültür; "kişinin toplumun bir üyesi olarak, kazandığı bilgi, inanç, sanat, hukuk, ahlak, adet, gelenek [görenek], alışkanlık ve yeteneklerin karmaşık bir bütünü"dür. Kültürün iki temel ögesi vardır: Bunlar "maddi kültür" (binalar, her türlü araç-gereç, giysiler vb) ve "manevi kültür" (inançlar, gelenekler, normlar, düşünce biçimleri vb.) öğeleridir [Emiroğlu ve Aydın, 2003]. Kültürün maddi ve manevi öğeleri arasında sürekli bir etkileşim vardır. Birinde meydana gelen bir değişim diğerini de etkiler. Çünkü kültür akışkandır ve kültürün konuları birbirini besler ve geliştirir. Bireyin belli bir bilinç düzeyine ulaşmasında kültürel öğelerin önemli bir yeri vardır. Ayrıca kültür, bireyin kendisinin farkına varması ve gelişimi için de önemlidir. Güvenç [2003], kültür kavramının özelliklerini şöyle sıralamaktadır: Kültür; (1) öğrenilir, (2) süreklidir, (3) toplumsaldır, (4) idealleştiricidir, (5) doyum sağlayıcıdır, (6) uyumu sağlar, (7) değişir, (8) bütünleştiricidir, (9) soyutlamadır. Bunlara ek olarak, Haviland ve diğerleri [2008: 103-132], kültürün simgelere dayalı olduğunu belirtmekte ve kültürün, insan toplumlarının çevreye uyum gereksinimi çerçevesinde biçimlendiğini ve her toplumda kültürel değişim hızının birbirinden farklı olduğunu belirtmektedirler.

Malinowski'ye [1992: 67] göre kültür insanoğlu tarafından doğaya eklenen yapay bir varlık oluşturmaktadır ki; bu bağlamda dil, alışkanlıklar, fikirler, inançlar, gelenekler, toplumsal düzen, önceden edinilmiş meziyetler, teknik ilerlemeler ve değerler gibi çeşitli işlevsel öğeler birbirine bağlıdır ve kendi içlerinde iyi dengelenmiş bir sistem oluştururlar. Kültür kavramı, ana öğeler ve haritası Şekil 2.1'de görülmektedir.

Şekil 2.1 Kültür kavramı; ana öğeler ve haritası [Güvenç, 1973: 107].

Yukarıda verilen tanımlar bağlamında kültür, devingenlik içinde gelişen hayatın, nesillerce aktarılan izlerinin bir bütünü olarak ifade edilebilir. Kültür, insanların yaşadığı ortamın bir ürünü olduğu için, bu ortamın, kültürün şekillenmesinde büyük bir önemi vardır. Bu kapsamda insanların, toplumları ve ülkeleri birbirinden farklılaşsa da birbirlerine benzedikleri ama inanç, düşünce, davranış ve olayları algılayışları bakımından ayrıldıkları görülmektedir. Bu farklılığının ortaya çıkmasındaki en önemli etken ise içinde yetiştikleri kültürel yapıdır. Eriç'e [1998] göre, bireyler kültürü sosyalleşme süreciyle kazanırlar ve kültürün kazanılması için toplumun okuma, düşünme, müzik dinleme, tiyatro, sergi, müze veya konsere gitme alışkanlıklarını elde etmesi gerekmektedir.

Kültür, toplum için ortak değerleri ifade etmektedir ve toplumsal birlikteliğin de en önemli unsurudur. Ersoy'a [1994: 115] göre, köklü kültürel

değerlere sahip olan toplumlar, hem sosyal dayanışma, hem de ekonomik gelişme alanlarında başarı şanslarını arttırmaktadır. Kültürel değerler aynı zamanda toplumların kimlik değerleridir. Bu nedenle tarihten miras kalan değerleri korumak, geliştirmek, çağdaş gelişmenin getirdiği yeni değerleri topluma kazandırmak ulusal düzeydeki başarılar için gereklidir.

Evans ve Shaw [2004: 6], kentsel kültürün geniş etki alanının çevresel (fiziksel) alanı/yapılaşmış çevreyi (kentsel tasarım kalitesi, çevresel/yaşam kalitesi, sürdürülebilir gelişme, çeşitlilik vb.), ekonomik alanı (istihdam, gelir/vergi yatırım, turizm vb.) ve sosyal alanı (uyum, kimlik, kapasite, kabullenme vb.) kapsadığını belirtmektedir.

Günümüz toplumlarında kültür kavramı yaşam kalitesi ile yakından ilişkilidir. Yaşam kalitesi, toplumun ana öğelerinden biridir ve toplumun ne ölçüde bir evrim geçirdiğini yansıtmaktadır. Kaliteli bir kültür ortamının oluşturulması, sadece nitelikli bir yaşam çevresinin yaratılmasına ortam sağlamamakta, aynı zamanda kent hayatının yeniden şekillenmesini sağlamakta ve önemli dışsallıklar oluşturmaktadır.

2. 2. KÜLTÜR HAKKI

Kültürel ihtiyaçlar “kültür hakkı” içinde tanımlanmış en temel insan haklarından biridir. Üstel’e [2009: 15] göre; “Avrupa ülkelerinin kültür politikaları alanında son elli yılda gösterdikleri dönüşümü, ‘kültür hakkı’ndan ‘kültürel haklar’a doğru gelişen bir seyir içinde değerlendirmek mümkündür”. Kültür hakkı, UNESCO (İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, 1948 ve İktisadi, Toplumsal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi, 1966) ve Avrupa Konseyi (Avrupa Kentsel Şartı, 1992) tarafından garanti altına alınmış, anlaşmaya taraf devletlerce karşılanması zorunlu hükümlerdendir.

Kültür hakkı, 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin 22. maddesi ve 27. maddesinin 1. ve 2. fıkrasında tanımlanmaktadır. 22. madde:

Herkesin, toplumun bir üyesi olarak, toplumsal güvenliğe hakkı vardır. Ulusal çabalarla ve uluslararası işbirliği yoluyla ve her devletin örgütlenmesine ve kaynaklarına göre, herkes onur ve kişiliğinin serbestçe gelişimi için gerekli olan ekonomik, toplumsal ve kültürel haklarının gerçekleştirilmesi hakkına sahiptir.

27. maddenin 1. ve 2. fıkrası;

(1) [h]erkes toplumun kültürel yaşamına serbestçe katılma, güzel sanatlardan yararlanma, bilimsel gelişmeye katılma ve bundan yararlanma hakkına sahiptir.

(2) [h]erkesin yaratıcısı olduğu bilim, edebiyat ve sanat ürünlerinden doğan maddi ve manevi çıkarlarının korunmasına hakkı vardır.

Ayrıca ‘kültür hakkı’, 1966 tarihli (yürürlüğe giriş tarihi 1976) İktisadi, Toplumsal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi’nin “Kültürel Yaşama Katılma Hakkı” başlığındaki 15. maddede tanımlanmıştır. Bununla beraber kültür hakkı, Avrupa Konseyi’nin 1992 tarihli Avrupa Kentsel Şartı 8. maddesinde ‘kültür’ başlığında; “çok çeşitli kültürel ve yaratıcı etkinlikler ve uğraşlara erişim ve katılımın sağlanması” şeklinde düzenlenmiştir.

Kültürel ihtiyaçlar, en temelde bireyin kendini gerçekleştirme çabası olarak tanımlanabilir. Çünkü bireyin kültürel ihtiyaçlarının karşılanması, kendini gerçekleştirme gereksinimi üzerinden tanımlanmaktadır. Maslow [1943], ihtiyaçları şu şekilde sınıflamaktadır:

1. Fizyolojik ihtiyaçlar (nefes, besin, su, cinsellik, uyku, denge, boşaltım),
2. Güvenlik ihtiyacı (vücut, iş, kaynak, etik, aile, sağlık, mülkiyet güvenliği),
3. Ait olma, sevgi, sevecenlik ihtiyacı (arkadaşlık, aile, cinsel yakınlık),
4. Saygınlık ihtiyacı (kendine saygı, güven, başarı, diğerlerinin saygısı, başkalarına saygı),
5. *Kendini gerçekleştirme ihtiyacı* (erdem, yaratıcılık, doğallık, sorun çözme, önyargısız olma, gerçeklerin kabulü).

Maslow’a [1943] göre insan ihtiyaçları kendi aralarında bir dizilim oluştururlar ve her ihtiyaç kategorisi bir kişilik gelişme düzeyine denk gelmektedir. Birey, bir kategorideki ihtiyaçları tam olarak gidermeden bir üst düzeydeki ihtiyaç

kategorisine ve kişilik gelişim düzeyine geçemez. Ayrıca Maslow'a göre herhangi bir kategori ve türdeki ihtiyaç karşılanmadığı zaman kişide bir gerilim yaratmaktadır.

Şekil 2.2. Maslow'un ihtiyaçlar piramidi [Uniacademy, 2012]. (Yeniden çizilmiştir.)

Maslow'un ihtiyaçlar piramidi, kültürel ihtiyaçların kişisel gelişimin tamamlanması için önemli bir gereksinim olduğunu vurgulamaktadır. Bu sınıflamaya göre kültürel ihtiyaçlar kademelenmenin en üst basamağında yer almaktadır. Kültürün bireyde bir ihtiyaç olarak hissedilebilmesi için diğer basamaklardaki ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir. Bu da bir bakıma kültürel ihtiyaçları toplumsal gelişme ve refah seviyesine bağımlı kılmaktadır. Kavala'ya [2009: 201] göre:

Sanat etkinlikleriyle, sanat ürünleriyle erken yaşlarda tanışmak, iletişim kurabilmek, gençlerin kültürel eğitimine, kültürel birikim sağlamalarına katkıda bulunuyor. Sanat, ulusal ve küresel farklılıkların anlaşılabilirliği iletişim biçimleri oluşturuyor; farklı yerlerde farklı biçimlerde yaşayan, farklı kimlikleri olan insanların iletişim kurmaları, anlaşmaları ve ortak değerler etrafında birleşmeleri için imkân sağlıyor. Sanatın ve kültürel alanın paylaşılmasıyla karşılıklı anlayış ve duyarlılıklar artıyor, bölgesel farklılıklar, ön yargılar aşılabiliyor. Kültürel etkileşim için, farklı bireyler ve gruplar arasındaki diyalog için gerekli ortam kentte, yerel alanlarda ortaya çıkıyor.

Toplumun her kesiminden insanın kültür ve sanata erişiminin sağlanması gereklidir ve bu en temel hak ve özgürlüklerdendir. Özellikle dezavantajlı grupların,

gençlerin, kadınların, yoksul ailelerin, engellilerin kültürel faaliyetlere erişebilmeleri gerekmektedir.

2. 3. KENT, MEKÂN VE KÜLTÜR

Kentler, çok sayıda gücün yer aldığı oldukça karmaşık bir oyunun üretimiyle oluşan, insan eliyle yapılanın (*artifact*) coğrafyası ve kültürüdür [Vance, 1990: 4]. Toplumsal iş bölümü, farklılıklarıyla bir araya gelme, karşılıklı etkileşime açık olma becerisi tarih boyunca kentsel niteliğin belirleyicisi olmuştur. Tarih boyunca her kent üst bir iktisadi ve idari sistemin parçası olmakla birlikte, ulusal ve uluslararası ölçekteki dayatmalara, değişimlere kimi zaman direnerek, kimi zaman uzlaşarak, kendi ritmi içinde tarihsel ve toplumsal katmanlaşmasını özgün bir yapıda oluşturur. Bu özgün yapılanmayı nasıl bir topluluğun oluşturduğu önemli bir sorudur.

Kent mekânının fiziksel ve ekonomik boyutlarının yanında toplumsal boyutuyla “üçüncü mekân” olarak düşünülmesi hatta kent mekânının dördüncü boyutta sadece ‘kültür’ açısından yeniden ele alınması gerekliliği tartışılmaktadır. Lefebvre [1991] toplumsal olarak üretilen mekânı; yaşanan, algılanan ve tasarlanan üç kurucu boyut arasındaki karmaşık bir diyalektik sürecin ürünü olarak görür. Fiziksel, zihinsel ve toplumsal yapının iç içe geçip karmaşık bir örüntü olarak ortaya çıktığı mekânın bütüncül bir bakışla ele alınması gerektiğini vurgular [Karaca ve Kiper, 2011].

Mekânı “çok boyutlu ilişkiler bütünü” olarak tanımlayan Seymen’e [1988: 48] göre en başta toplumsal ilişkiler olmak üzere içinde farklı ilişkileri kapsayan mekânsal bütünlük, yapay bir biçimde parçalanmamalıdır. Çok boyutlu mekânsal bütünlük içinde, fiziksel mekân boyutları ile sınırlı mekân parçası toplumsal ilişkilerin hem nedeni, hem sonucu hem de bir parçası olarak ele alınabilmelidir. Mekânı kavramaya, farklılıkları belirlemeye çalışırken, burada var olan her şeyin, herkesin bu dinamik sürecin bir parçası olduğu, yani zamanın bir anında tespit edilen konumunda kalmadığını unutmamak gerekir. Kentsel mekânın çoktüreli yapısından söz ederken, bu yapının kendi içinde bir dinamizm barındırdığı, sürekli üreten ve tüketen bir oluşum olduğu da unutulmamalıdır [Karaca ve Kiper, 2011].

Soja [1996], mekânın karmaşık, iç içe geçmiş yapısını vurgulamak üzere “üçüncü mekân” (*third space*) kavramını geliştirmiştir. Soja [1996: 311], Lefebvre’in mekâna ilişkin “trialektik” kurgusundan hareketle üçüncü mekânı; bütün tarihi ve bütün coğrafyayı, bütün zamanları ve yerleri içine alan sınırsız bir boşluk ve radikal açıklığın yaşandığı bir mekân olarak tarif eder. Bu mekân erkin ve tahakkümün, karşı gücün ve direnişin yeniden sergilendiği stratejik bir mekândır. Soja [1996: 159-163], mekânda karşı karşıya gibi duran unsurları ilişkilendirmeye çalışır, arakesitlere, üst üste çakışmalara dikkat çeker ve mekânın parçalı doğasına vurgu yapar. Aynı zamanda üçüncü mekânın eleştirel bir alış-veriş yeri olduğunu iddia ederek “uyumsuz, birleştirilemez ve çatışma halinde” olduğu belirtilen durumlara yeniden bakılmasını önerir. Burada mekânın sonsuz olanaklarından söz edilir ki üçüncü mekân yan yana gelen kültürlerin etkileşimiyle ortaya çıkar ve onları aşar. Sözü edilen farklı kültürlerin ilişkileriyle kurulan melez bir mekândır ve farklı kültürlerin, birinin diğerini tahakküm altına alma niyeti olmadan karşılaşmalarını sağlayan çok bileşenli bir mekândır [Mommaas, 2010: 19].

Mommaas [2010], Soja’nın üçüncü mekân kavramının arka planında belirli bir kentlilik türü arayışı olduğunu ifade etmektedir. Bu bağlamda öne sürülen mekânsallığa en çok yaklaşma eğilimi gösteren ve metalaşma sürecini tersine çeviren bu kavramın arkasında, açık, çeşitlilik kazanmış ama aynı zamanda ilham verici ve enerjik bir kentlilik türü yatmaktadır. Mommaas’ın [2010: 22] dikkat çektiği gibi “geçicilik, melez karşılaşmalar, orijinallik, açıklık, yenilikçilik, çeşitlilik, güven, rastlantısallık kelimeleri kültür ve/ya yaratıcı sektörün ve/ya ekonominin çekici bulunduğu ve sıkça kullanılan terimlerdir”.

Bourdieu [2002], kent, kültür ve mekân üçgeninde “özerk mikro-kozmos” kavramından bahsetmektedir. Bourdieu’un “özerk mikro-kozmos”dan kastı, içlerinde kültürün doğduğu ve cereyan ettiği, tüm somut ve soyut kültürel öğelerin üretim ortamıdır. Bununla birlikte Bourdieu, mikro-kozmosların oluşumunun uzun süreler aldığı ve olduğu ortamın özgün dinamikleriyle şekillendiği için bulunduğu yer veya alanın tanımlayıcı özelliklerini içerdiğini belirtmektedir [Bourdieu, 2002: 142–145].

Kent, mekân ve kültür üçgeninde önemli olan diğer noktalar da okkltrllk ve kültür politikalarındır. Aristo, "bir kent farklı tür insanlardan oluşur, benzer insanlar bir kent meydana getiremezler" sözünde kentin varoluşsal olarak çoktüreli olduğunu, kenti farklı kültürlerdeki insanların meydana getirdiğini vurgular. Jacobs [2009] hem mekânsal, hem toplumsal hem de ekonomik anlamda yaratıcı kentsel ortamların kilit noktasının çeşitlilik olduğunu belirtmektedir. Kent, varoluşsal olarak kültürün cereyan ettiği mekân olduğu için bu mekân birden çok kültüre ev sahipliği yapmakta ve dolayısıyla çeşitliğin de mekânı haline gelmektedir.

Toplumda birlikte yaşama alışkanlığı oluşturmanın en temel öğesi kültürdür. Sağlıklı bir toplumsal gelişme, toplumun en temel belirleyicisi olan kültür üzerinden yrr. Bu açıdan toplum üzerinde etkili olan kültür, kabullenme, iyileştirme, birlikte yaşama gibi konuların birinci unsurudur. Bu noktada farklı kültürdeki insanların buluştuğu kent mekânında üretilecek kültür politikaları önem kazanmaktadır. Kutlu'ya göre [2011: 13] kültür politikaları, kültür endüstrilerinden tarihi ve kültürel mirasa, kültürle ilgili yasal düzenlemelerden sanat üretimini ve sanatçıyı etkileyen koşullara, kültürel çeşitlilikten kültürel haklara ve kültüre katılıma bir çok konuyu kapsayan ve bu konularda yapılan tartışmaları, geliştiren politika ve uygulamaları içeren çok boyutlu ve kapsamlı bir alandır.

Kent var oluşu içinde kültür, kültürel çeşitlilik gibi olguları barındırırken, bugünün küreselleşen veya post-endüstriyel dönem olarak adlandırılan dünyası içinde 'kültür kenti' kavramı kent pazarlama stratejisi olarak ön plana çıkarılmaktadır.

2. 4. KÜLTÜREL FAALİYETLER, TÜRLERİ, YER VE MEKÂNLARI

Kültürel donatılar, bir ülkenin gelişiminde önemli bir role sahiptir. Aydemir ve diğerleri'ne [2004: 246] göre; kültür mekânları ve kültür yapıları kent dokusunda yapı-kent ilişkisini çok iyi tanımlayan, kent görünümüne katkıda bulunan mekânlar ve yapı türleridir. Ayrıca, üstlendiği işlevlere bağlı olarak bulunduğu noktaları vurgular ve bulunduğu çevreye (meydan, mahalle, kent, ülke gibi farklı boyutlarda) kimlik kazandırır.

Kentlerde sunulan kültür hizmetleri ve bunların içinde yer aldıkları yapılar kentin büyüklüğüne ve nüfusuna bağlı olarak çeşitlenirler [Aydemir ve diğ., 2004]. Kentteki kültürel donatılar; folklor, sanat galerileri (resim, heykel ve güzel sanatlar), kütüphane, müzik, tiyatro, sinema gibi kültür ve sanat etkinliklerinin gerçekleştiği yerlerdir [Ersoy, 1994].

Kültürel faaliyetler çok geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Oldukça geniş bir yelpazede yer alan kültürel faaliyetler farklı yerlerde icra edilmektedir (Çizelge 2. 1). Kültürel faaliyetlerin örgütlenmesinde ve mekânsal olarak planlamasında, ihtiyaç duydukları mekânlara ilişkin ölçütler ve ihtiyaçlar göz ardı edilemez.

Tomlinson' a [2004: 33] göre, insanlar ekonomik faaliyetlerden kültürel faaliyetlere, işyerlerinden çıktıktan sonra boş vakitlerini değerlendirdikleri faaliyetlere başlar gibi geçmemektedirler. İnsanların kültürel ve sanatsal etkinliklere katılımının sağlanması için bir takım kolaylaştırıcı ve teşvik edici adımların atılması gerekmektedir. Kültürel faaliyetlerin türlerine ilişkin bir sınıflama ve bu kültürel faaliyetlerin türlerine göre nerelerde örgütlenebileceği Çizelge 2. 1.'de görülebilir:

Çizelge 2.1. Kültürel faaliyetler, türleri, yer ve mekânları.

FAALİYET	TÜRLERİ	YER VE MEKÂN
Performans Sanatları	<ul style="list-style-type: none">• Dans• Yeni Müzik• Dünya kültürlerinin Klasik Müzikleri• Müzikal Tiyatro ve Opera• Tiyatro ve Sirk	<ul style="list-style-type: none">• Oyun Odaları ve Resital Salonları• Lirik Tiyatro ve Konser Salonu• Toplum Merkezleri ve Okulları• İbadet Merkezleri• Öğretim ve Prova Stüdyoları• Amfi Tiyatrolar• Açık Performans Alanları
Toplumsal Sanatlar	<ul style="list-style-type: none">• Genel Sanatlar• Mimarlık• Kent Planlaması• Peyzaj	<ul style="list-style-type: none">• Genel Sanat Siteleri• Bakı Noktaları• Kamu Parklar ve Bahçeler• Mimari ve Peyzaj Tasarımı Ofisleri
Edebi Sanatlar	<ul style="list-style-type: none">• Roman ve Hikâye (yazılı-yazısız)• Şiir ve Masal	<ul style="list-style-type: none">• Kütüphaneler• Kitapçılar
Görsel Sanatlar	<ul style="list-style-type: none">• Fotoğraf, Resim ve Çizim• Grafik ve Heykel• Performans Sanatları• Kavramsal Sanatlar	<ul style="list-style-type: none">• Sanat Stüdyoları ve Galerileri• Genel Sanat Galerileri• Ticari Sanat Galerileri• Sanatçı Stüdyoları
İletişim-Medya	<ul style="list-style-type: none">• Televizyon ve Radyo• Yayıncılık ve Baskı• Reklam ve Web Dökümü	<ul style="list-style-type: none">• Gazete ve Dergi• Televizyon ve Radyo• Yayın Stüdyoları
Tasarım Sanat	<ul style="list-style-type: none">• Grafik Tasarımı• Endüstriyel Ürün Tasarımı	<ul style="list-style-type: none">• Grafik Tasarım Stüdyoları• Web Tasarım Stüdyoları• Endüstri Ürün Tasarım Stüdyoları
Festivaller ve Etkinlikler	<ul style="list-style-type: none">• Toplumsal• Bağımsız	<ul style="list-style-type: none">• Parklar ve Caddeler• Kıyı Koridorları, Sahiller• Amfi Tiyatrolar• Açık Hava Performans Alanları• Çeşitli Kapalı Mekânlar• Toplantı Yerleri
El Sanatları	<ul style="list-style-type: none">• Tekstil ve Kumaş• Taş ve Ahşap• Metal ve Cam• Karma Araçlar	<ul style="list-style-type: none">• Sanat Stüdyoları ve Galerileri• Genel Sanat Galerileri• Ticari Sanat Galerileri• Sanatçı Stüdyoları
Elektronik Sanatlar	<ul style="list-style-type: none">• Film ve Video• Ses• Dijital ve Animasyon	<ul style="list-style-type: none">• Sinemalar• Film, Video, Ses Kayıt Stüdyoları• Dijital Prodüksiyon İmkânları
Sanat Eğitimi	<ul style="list-style-type: none">• Kamu• Özel	<ul style="list-style-type: none">• Özel ve Genel Kültür Stüdyoları• Kurumlar ve Ticari Mekânları• Prova Stüdyoları
Kültürel Miras	<ul style="list-style-type: none">• Folklorik sanat• Yapılı Miras• Maddi Miras	<ul style="list-style-type: none">• Kamu ve Özel Arşivleri• Müzeler ve Kültür Merkezleri• Tarihi Yerler ve Anıtlar• Miras Mülkler, Araziler
Boş Zaman Faaliyetleri	<ul style="list-style-type: none">• Eğlence ve Dinlenme• Açık Yeşil Alanlar• Oyun ve Spor Alanları	<ul style="list-style-type: none">• Park, Fuar,• Mesire, Piknik• Meydanlar, Oyun Bahçeleri,
Dini Âdetler	<ul style="list-style-type: none">• Dini Alanlar	<ul style="list-style-type: none">• Mezarlıklar, (Yatırlar)• Cami, Kilise, Sinagog,

Kaynak: Berrie Municipality, Building A Creative Future, A Plan For Culture [2006: 26-27]' deki verilerden uyarlanarak tablolaştırılmıştır.

2. 5. KÜLTÜR ENDÜSTRİSİ VE YARATICI KENT

Günümüzde, kültür ve ekonomi alanları kalkınma stratejilerinin bir parçası olarak çoğunlukla birlikte anılmaktadır. Bu stratejilerin odağında yer alan kültür endüstrisi, geleneksel sanayi sonrası ortaya çıkan bilgi toplumunun en belirgin ögesidir [Scott, 2000]. Lash ve Urry [1994 aktaran Lavanga, 2009: 63] kültür endüstrisini ekonominin estetikleşmesi ve kültürün metalaşması olarak nitelendirmektedir. Kejanlıoğlu [2005], “kültür endüstrisi”ni, yaşamın ticarileşmesine koşut biçimde haz almayı kültürel mallara ve avutucu eğlenceye hapseden, kültürel malların standartlaştırılması ve dağıtım tekniklerinin akılcılaştırılması süreçlerine dayanan, aynı olanlar arasından seçim yapma özgürlüğü olarak tanımlamaktadır.

Özdemir [2005: 99] yazında “kültür”, “kültür endüstrileri”, “kültürel üretim” ve benzeri kavramların kapsamına ilişkin kimi zaman birbiri ile örtüşen, kimi zamanda uç noktalara uzanan değişik tanımlar bulunduğunu belirtmektedir. Özdemir [2005], bu konudaki tartışmaları Montgomery’ye [1995] gönderme ile şöyle aktarmaktadır; “kültür sadece opera, bale, müzik, sinema, video gibi ‘yüksek kültür’ ve ‘popüler kültür’ ürünlerinin üretimini ve tüketimini değil, aynı zamanda bunlar üzerine kurulu bir yaşam tarzını da” kapsamakla beraber içine ‘boş zaman etkinlikleri’nde almaktadır. Bianchini [1993 aktaran Özdemir, 2005: 99] özellikle Kıta Avrupası’nda kültür ve kültür politikalarının, tiyatro, müzik, resim heykel, sinema, video, yayıncılık, reklamcılık, elektronik müzik, radyo-televizyon yayıncılığı, tasarım ve modayı kapsayan bir bakış açısından değerlendirildiğini ve bu tanımın kimi zaman tarihsel miras, turizm, boş zaman etkinlikleri gibi daha geniş bir yelpazedeki faaliyetlere uzandığını belirtmektedir. Newman ve Smith’e [2000 aktaran Özdemir, 2005: 99] göre kültür endüstrilerinin üretimi ve tüketiminde ‘mekân’ın rolü ayrı bir önem taşımaktadır; çünkü mekân sadece kültürel aktivitelerin yer seçtiği ve sergilendiği bir sahne değil, aynı zamanda kültürel üretim sürecinde bir girdi teşkil etmektedir.

Adorno kültür endüstrisi kavramını ilk kez 1947’de ortaya atarken, 1963 yılında “Kültür Endüstrisine Genel Bir Bakış” makalesi ile eleştirilerini ortaya koymaktadır. Adorno’ya [2011: 109-110] göre:

Kültür endüstrisi bildik şeyleri yeni bir nitelikte birleştirir. Tüm dallarda, kitleler tarafından tüketilmeye uygun olan ve bu tüketimi büyük ölçüde belirleyen ürünler, az çok planlı bir biçimde üretilir. Binlerce yıl boyunca birbirinden ayrılmış yüksek ve düşük kültür alanlarını da her ikisinin zararına olacak şekilde birleşmeye zorlar. Yüksek kültürün, etkileri üzerinde spekülasyon (ihtikar) yapılarak, ciddiyeti ortadan kaldırılır; düşük kültürün, toplumsal denetim[i] bütünsel olmadığı süreçte barındırdığı haşarı isyankarlık ise, uygarlaştırıcı dizginleme yoluyla yok edilir.

“Kültürel planlama” kavramı ile birlikte “yaratıcı şehir” fikri, 1970’lerde başlayan kent ekonomilerinin yeniden kurgulanması girişimlerine, 1980’li yıllarda kültür eksenli gelişim yaklaşımıyla (büyük ölçekli organizasyonlarla) başlayan ve özellikle 1990’larda kültür etkinlikleri aracılığıyla hızlanan, sanayisizleşme sürecindeki şehirlerin dönüşümüne bütünlük bir yaklaşım olarak meydana çıkmıştır [Bianchini ve diğ., 1988; Mercer 1991b; Landry ve Bianchini, 1995; Lavanga, 2009].

Yaratıcılık söylemi; kültür endüstrisi, yaratıcı ekonomi gibi kavramlarla birlikte günümüzde kentsel imaj ve pazarlama stratejilerinin en önemli aracı haline gelmiştir. Florida’nın 2002 yılında “Yaratıcı Sınıfın Yükselişi” (*The Rise of the Creative Class*) kitabıyla daha ünlenen “yaratıcı kent” (*creative city*) kuramına göre küresel ekonomik krizlerin aşılmasında kentteki “yaratıcı sınıfın” kültür endüstrileri üzerinden kurguladığı kentsel ekonominin büyük önemi olacaktır. “Yaratıcı kent” kavramı bir imaj klişesi haline gelirken, Avrupa, Avustralya ve Kuzey Amerika’da yaratıcı endüstrileri büyüme üzerine odaklanan kültürel planlama son yılların yerel önceliklerinin en önemlilerinden biri olarak ortaya çıkmıştır. Yerel odaklı kültürel planlama ve yaratıcı kent çalışmalarının “kentsel markalaşma” söylemlerinin çoğaldığı bir dönemde ortaya çıkması dikkat çekicidir. Lavanga [2009: 63], Richard Florida’nın “yaratıcı kent” kuramını şöyle açıklamaktadır:

Florida’nın “Üç T” den oluşan [teknoloji (*technology*), hoşgörü (*tolerance*) ve yetenek (*talent*)] “sihirli formül”ü ile özetlenen [kuramı], yaratıcı sınıf ve yerel ekonomik kalkınma arasındaki ilintiye dayanmaktadır. [Kuramı] tavsiyeler takip etmiştir: Şehirler yaratıcı sınıfı çekmek istemekte, “yaratıcı bir şehir” olmayı arzulamakta; büyük kültür kurumlarına ve önemli kültür etkinliklerine ev sahipliği

yapmakla, “yaratıcı kümeler”[;] planlamakla ilgilenmektedir. Florida’nın [kuramı], yaratıcı sınıfın bir yerin çekiciliğine kapılıp oraya yerleştikten sonra bu sınıfın “doğasında olan girişimci ve kültürel enerjinin, canlı yerel bir ekonominin oluşumu için faaliyete geçeceği” fikrine dayanmaktadır. (Çeviren: Hazel Tulgar)

Urry’ye göre [1999] gerçekte yaratıcı kentlerin desteklenmesinin ardındaki en güçlü etken tasarım dünyasına yaratıcı beyinler yetiştirmektir. Böylelikle bir taraftan metropoliten kentlerin kozmopolit yapısının yaratıcı dinamiklerini harekete geçirerek, bir taraftan da henüz küresel akışa girmemiş yerel gizilgücü açığa çıkararak küresel ekonominin üretim ve tüketim dünyasını beslemesi amaçlanmıştır.

Mommaas’a [2010: 21] göre bugün “üçüncü mekân” kavramı sadece belirli bir gerçekliği açıklamak için kullanılan metodolojik bir araç değil; aynı zamanda birçok çağdaş kente, kültür plancılarının arzulanır bir kentsel durum yaratmak için kullandıkları stratejik bir yoldur. Mommaas [2010: 21] buradaki asıl amacın ise üçüncü mekânın, ahlaki nedenlerle değil karma kültürel ve ekonomik nedenler temelli kullanımı olduğunu vurgulamaktadır. Yine Mommaas [2010: 21], kültür politikası ve yönetimi incelemeleri bağlamında, kültürün ve yaratıcılığın kentsel gelişim kaynakları olarak artan önemine vurgu yaparak, kültür ve yaratıcılık temalarının, kentsel gelişim kavramlarıyla bağlantılı olarak, büyük gelişme gösterdiğini belirtmektedir. Yaratıcılık kavramı süreç içinde değişim göstermiştir. Bu değişim Mommaas’a [2010: 21] göre üç farklı döneme ayrılmaktadır:

İlk dönemde, *yaratıcı kent* kavramı; kent ekonomilerinin yeniden kurgulanmasının bir arayışı, kentsel yeniden canlandırmanın yeni bir yolu olarak görülmektedir. “Kültür kenti” imajı ile tüketime odaklanan kentler, kültürün kentsel aidiyet hissi yaratma ve toplumu harekete geçirici etkisini kullanmak istemiştir. Biachini ve Landry [1995 aktaran Mommaas, 2010: 21] burada sanatın ve popüler kültürün, yaşam kalitesini artırmak, kentsel dönüşümü desteklemek ve kentin tanıtımını yapmak için kullanımının söz konusu olduğunu belirtmektedirler.

İkinci dönemde, *kültür endüstrisi* kavramı; büyük sanayi kentlerinin kültür eksenli dönüşümü üzerine odaklanmaktadır. İlk örneklerine İngiltere’nin ev

sahipliği yaptığı kavram, Manchester, Leeds ve Londra gibi büyük kentlerde kültürün, müzik, moda, eğlence ve medya etrafında kentsel ekonomiyi yeniden inşa etmesini öngörmektedir. Bu kapsamda İngiltere’de devlet politikası aracılığıyla geleneksel sanatların ikinci plana atılarak onun yerine popüler kültürün konulması öngörülmektedir. Kültür endüstrisi, günümüzde Avrupa’da bütün büyük kentlerin benimsediği ekonomik bir yaklaşım haline gelmiştir.

Üçüncü dönemde, *yaratıcı sınıf* kavramı; Florida’nın [2002] ortaya attığı ve kentler arası rekabette yeni bir alan olan “yetenek savaşı”dır. Florida’nın Üç T olarak özetlediği kavram, hoşgörü (*tolerance*), yetenek (*talent*) ve teknolojiyi (*technology*) kent mekânında birleştirip, onların dışsallığından yeni açılımlar elde etmeyi hedeflemektedir.

3. DÜNYADA KÜLTÜR EKSENLİ GELİŞİM VE KÜLTÜREL PLANLAMA DENEYİMLERİ

Hem küresel dünyada yer bulma, hem de yerelde beliren ihtiyaçlarını karşılama çabasında olan kentlerde, özellikle 1980'den sonra, kültür eksenli gelişme çalışmalarına ağırlık verildiği gözlemlenmektedir. Kentler küresel pazarda daha fazla yer edinmek, gündemde kalmak ve yerel halkın ihtiyaçlarını gidermek, kentteki yaşam kalitesini arttırmak için bir dizi programlar geliştirmek zorunda kalmakta; tek işleyle adlandırılmanın dışında, birden fazla gizilgücü, fırsatı ziyaretçilere ve yaşayanlarına sunmak için çeşitli arayışlar içine girmektedir. Kentin ve bölgenin ekonomik gelişmesi ve planlamasında kültür olgusunun ele alınış biçimi gözden geçirildiğinde iki farklı yaklaşımın öne çıktığı görülmektedir. İlk evrede Avrupa'da kentsel mekânın yeniden yapılandırılmasında benimsenen kültür eksenli gelişim yaklaşımı zamanla büyük bir rağbet görmüş, süreç içerisinde başkalaşarak diğer kıtalara yayılmıştır. Özellikle Avustralya'da 1990'lı yıllarda önem kazanan "kültür planı" kavramı kültürel planlama çalışmalarına yeni boyut kazandırmıştır. Kültür odaklı çalışmalar, Avrupa'dan başlayarak dünyada yaygınlaşırken ülke ve kentlerin kendi kültürel dinamiklerine göre farklı şekillerde ele alınmış ve 21. yüzyıla gelindiğinde ortak bir dil arayışı başlamıştır. Tezin bu bölümünde söz konusu yaklaşımlar gözden geçirilerek dünya deneyimlerinden örnekler incelenecektir.

3. 1. KENTSEL MEKÂN ÖRGÜTLENMESİNDE YENİ BİR BOYUT: KÜLTÜR EKSENLİ PLAN ÇALIŞMALARI VE ORTAYA ÇIKIŞI

Kültür, günümüz dünya sisteminde kentsel yapının yeniden inşasında önemli bir rol oynamaktadır. Kültür, farklı güdülenmelerle kent içinde "yeniden kurgulanma ve yönetilme" sürecine girmiş, kentler için giderek önem kazanan yerel, ulusal ve uluslararası dengelerin belirleyicisi; toplumsal, ekonomik ve fiziksel çalışmaların, dönüşümlerin odak noktasında yer alan bir olgu haline gelmiştir. Kültürel alandaki tartışma ve çalışmalar; katılım, eşit yaşama hakkı, sivil girişimi arttırma, kent hayatının demokratikleşmesi, sosyalleşme, yaşam kalitesi, kültürlerin sürdürülebilir kılınması, ekonomik canlılık, toplumsal bütünleşme, çokkültürlülük

gibi kavramlar etrafında sürdürülmektedir. Kültürel planlama çalışmalarının 1900’lü yıllardan günümüze gelişimi Çizelge 3. 1’de verilmiştir.

Çizelge 3.1. Kent planlama stratejilerinin kültürel ölçütleri: Fiziksel-iktisadi-kültürel planlama paradigmasının gelişimi.

Dönem	Paradigmalar	Yanlısı (destekleyici)	Yerler, Planlar ve Örnekler
1900-1910	Sanat eseri gibi şehir	Burnham, Howard	Paris ve Viyana’nın şehir modelleri; Güzel Kent Akımı, Bahçe Şehir.
1910-1950	Kültürel imar	Bartholomew, Abercrombie, ACGB (<i>bir sanat merkezi için planlar</i>)	Kültürel merkezler, semt faaliyetleri (park ve oyun alanları), şehir işlevleri ve düzenleme sonrası master planları
1960-1970	Toplulukların kültürleri	Jane Jacobs, ACGB <i>Ev Sanatları</i> , Jennie Lee	Topluluk için sanat tesisleri, koruma /kültür mirası hareketi, toplumsal gelişim, sanatların ve sporların (merkez) planlanması
1970	Mükemmel tesisler	Moses, Lane (UK) – <i>Her Şehirde Bir Tane Olmalı</i>	Lincoln ve JFK merkezleri, Sydney Opera Evi, Quincy Market Boston, sanat merkezleri hareketi
1980-1990	Gelişme ve yenilenme kültürü	Gelişen şehirler /Belediye Başkanları– Barselona, Baltimore, Glasgow; <i>şehirlerin kültürü</i> , Zukin (USA)	Kültür ve yenilenme; kültür endüstrileri stratejileri ve konumları (CIQs), festival, pazar yerleri, Avrupa şehirler kültürü
1990-2000	Yaratıcı şehir	Landry, Bianchini; Florida, Scott (USA); Mercer (Australia)	Kültür başkentleri, kültürel kaynakların planlanması, yaratıcı sınıf, yaratıcı bölge
2001’den bugüne kadar	Sürdürülebilir topluluklar	Kompakt şehir; yüksek yoğunluk; <i>yeni şehircilik, tasarım Kalitesi</i> (CABE)	Yaşam kültürü ve kalitesi, yaşanabilirlik, yer şekillendirmesi, yaratıcı kümeler, yaşam alanları

Kaynak: Evans ve Foord [2008: 71].

Kültür eksenli gelişim çabalarının ve kültür politikalarının ön plana çıkma nedenleri ya da kültür çalışmalarının kentlerdeki yoğunlaşma nedenleri olarak şunlar sıralanabilir:

- Kent ekonomisinin yeniden yapılandırılması,
- Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş,
- Teknolojik gelişmeler,
- Göç ve bütünleşme,
- Küresel alanda kentler arası rekabet,

- İktisadi kalkınma ve gelişme çabası,
- Alternatif istihdam alanının yaratılması,
- Boş ve işlevsiz alanların değerlendirilmesi,
- Değişen insan ihtiyaçları vb.

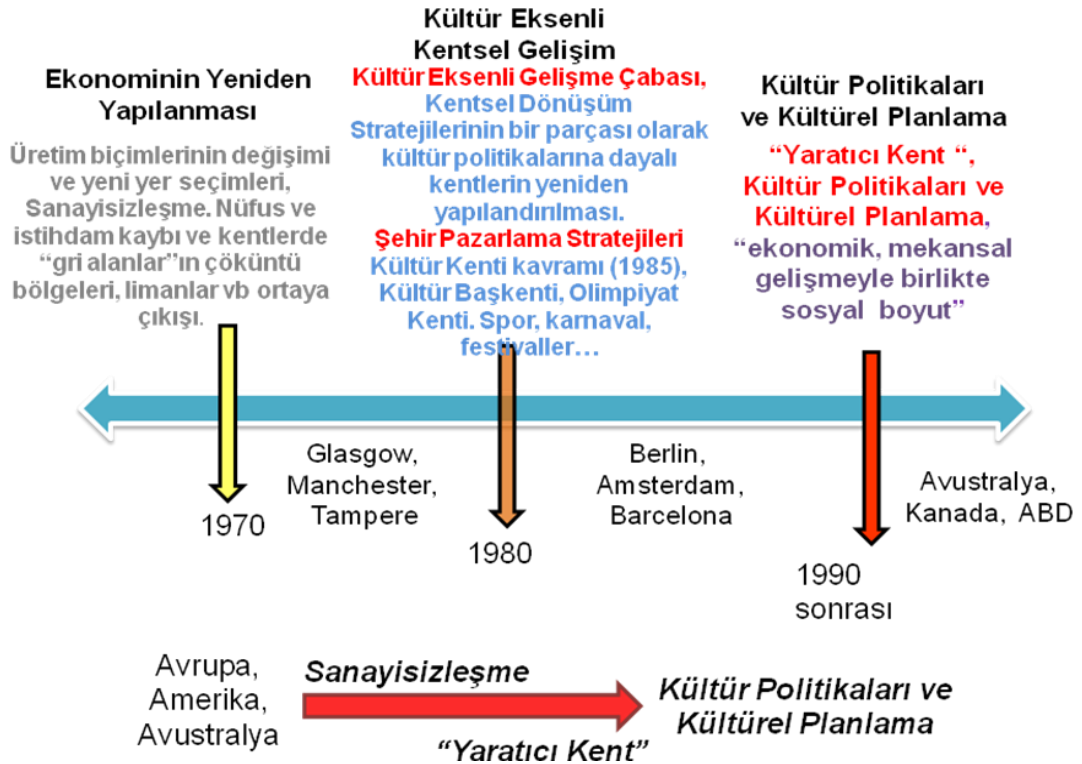
“Kültürel Planlama” yaklaşımı diğer planlama yaklaşımlarına göre yeni gelişen bir daldır. Kültür çalışmaları Avrupa’da 1970’li yıllarda kentsel dönüşümün bir aracı olarak ortaya çıkmış, özellikle 1980 sonrası kültür eksenli gelişme çalışmaları kentlerde ağırlık kazanmıştır (Bianchini ve Parkinson, 1993; Zukin, 2000; Evans, 2001; Özdemir, 2005; Dündar, 2010).

Kentsel alanda, kültür odaklı projelerin ortaya çıktığı ilk ülke İngiltere olmuştur. İngiltere’de 1970’lerin sonlarından itibaren çok sayıda kent ve kasabanın hızla sanayisizleşmesi ciddi boyutlarda istihdam açığına neden olurken, toplumsal yaşam biçiminin çözülüşünü de beraberinde getirmiştir (Karaca ve Kiper, 2013). İngiliz yetkililer, başta Manchester, Liverpool, Glasgow’da olduğu gibi, çözümünü “kültür endüstrisi”ni oluşturmaya yönelik bir strateji geliştirmekte bulmuştur. Kültür endüstrisi, bir yere ait olduğu varsayılan tarih ve kültürün kısmen yeniden sunumu ve özellikle müzik, sinema, televizyon, yayıncılık, dinlence ve turizm faaliyetlerini içeren bir kapsama sahiptir. Kentsel işgücü büyük bir oranda hizmet sektörüne kayarken, yerel yönetimler de, merkezi yönetim ve Avrupa Birliği fonlarından pay alma olanağına sahip olmuştur. Bu projeler, yatırımcılara da, hem geniş, hem de genellikle kent merkezinin hemen çevresinde yer alması nedeniyle cazip olan, terk edilmiş sanayi ve eski liman bölgelerinde yatırım olanağı sunmuştur. Urry (1999) göre, yerel yönetimlerin avantaj olarak gördüğü bir başka sonuç ise, kültür odaklı projelerle kentin turizm gelirlerinin artması ve kent sakinleri için de yaşanabilir çevrelerin ortaya çıkmasıydı. Yine Urry (1999), bu süreçle bir anlamda kasvetli sanayi kentlerinin ferah, bakımlı ve temiz kentlere dönüştüğünü ifade etmektedir.

1980’li yıllarda Manchester ve Glasgow gibi kentlerde başlayan çalışmalar, devamında Avrupa’nın diğer kentlerinde, örneğin Finlandiya’nın Tampere kenti gibi büyük sanayi kentlerinde ortaya konulmuştur. Avrupa’nın ağır sanayi merkezleri

olan bu kentler, sanayisini ihraç etmek durumunda kalınca, çözümü hizmet sektörünün ağırlıklı olacağı “kültür kenti”ne dönüşmekte bulmuştur. Bu dönüşüm, kentin fiziksel, ekonomik sektörleri ve toplumsal yapısıyla bir bütün olarak gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. 1990 sonrasında Berlin, Amsterdam, Barselona gibi Batı Avrupa kentleri, kentsel dönüşümün yaygın aracı olarak kullanılan kültür politikaları ve kültür eksenli çalışmalara öncülük etmişlerdir.

“Kültür eksenli kentsel gelişme çalışmaları” olarak adlandırılan bu faaliyetler, sanayi toplumundan bilgi toplumuna dönüş süreci içinde kentlerin yeniden yapılandırılmasında bir araç olarak kullanılmıştır. Bu yapılanmanın temelinde, alternatif istihdam olanaklarının yaratılmasıyla, kentlerin ekonomik varlıklarını sürdürebilme çabası yatmaktadır. Bu tür kültür odaklı projeler 20. yüzyılın son çeyreğinde İngiltere’ye ve giderek Avrupa’nın hemen her ölçekteki kentlerine yayılmış ve kentler bu alanda birbiriyle yarışır hale gelmişlerdir [Urry, 1999]. Söz konusu çalışmaların Avrupa’da ortaya çıkış ve gelişme evreleri Şekil 3.1.’de verilmiştir:

Şekil 3.1. Kültür çalışmalarının 1970 ve sonrası dönemde kentlerde ortaya çıkış biçimi.

Kültür eksenli kentsel gelişim yaklaşımı; yerel kültür içeriğinden farklı olarak, popüler kültür söylemiyle özdeşleşen bir çizgide gelişmektedir. Bu yaklaşım içinde kent ekonomileri yeniden kurgulanırken kentin eski, önemini yitirmiş, yazında “gri alanlar” olarak da geçen çöküntü bölgeleri, tarihi kent merkezleri, boş ve işlevini yitirmiş sanayi ve liman bölgeleri kültür sektörüne ev sahipliği yapmaktadır. Özdemir [2005: 98] bu dönüşümü şöyle anlatmaktadır:

1970’lerde başlayan kültürel iktisadi yeniden yapılanmanın toplumsal, ekonomik ve mekânsal yansımalarını, 1980’ler sonrasında hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerdeki kentsel mekânların dönüşüm süreçlerinde izlemek mümkündür. Bu süreç, yerel ekonomik büyümeyi sağlamak adına toplumsal önceliklerin ikinci plana atıldığı; özel sektörün karar süreçlerinde daha etkin hale geldiği, ulusal ve uluslararası yatırımcılara yönelik dönüşüm projelerine sahne olmuştur. Bu projeler sonucunda kentsel alanların ve özellikle de kent merkezlerinin mekânsal ve toplumsal açıdan birbirinden kopuk, parçacıl olarak geliştirildiğine yönelik eleştiriler 1990’lardan itibaren akademik çevrelerde sıkça dile getirilmeye başlanmıştır. Başlangıçta bu projelerde, kültür fonksiyonları ikincil önemde yer almışsa da, kentler arası rekabetin artması ve yatırımcıların daha yüksek kentsel yaşam kalitesi arayışları, başta gençler olmak üzere işsizler için yeni istihdam olanakları oluşturulması, kentteki değişik toplumsal grupların bir araya gelerek iletişim kurabilmeleri gibi beklentiler sonucunda, kültürel kentsel dönüşüm projelerinde ana tema olarak kullanılmaya başlamıştır.

Bianchini [1993], kültür eksenli kentsel gelişimin ekonomik, sosyal, fiziksel ve kültürel yönleriyle ele alınması gereken karmaşık bir süreç olduğunu belirtmektedir. Lavanga [2009: 64], bu karmaşık süreçteki çıkmazları şöyle aktarmaktadır:

Bunlar arasında bir şehrin sakinleri ile turistlerin öncelikleri (katılımcılık, aidiyet ve temsiliyet) gibi ‘hedef kitle çıkmazları’; şehir merkezi ve çevresi arasındaki gerilimler ve nezhleştirme [(soylulaştırma)] riski gibi ‘mekânsal çıkmazlar’; kültürel tüketime karşı kültürel üretim gibi ‘ekonomik kalkınma çıkmazları’ ve etkinlikler, festivaller ve benzeri geçici faaliyetlerin desteklenmesi ile özellikle altyapı gibi kalıcı yatırımlar arasındaki karar gibi ‘kültür fonu çıkmazları’ bulunmaktadır. (Çeviren: Hazel Tulgar)

1980 sonrasında kentlerin ekonomik ve mekânsal açıdan önemli değişimlere sahne olduğu bu dönemde ağırlıklı olarak tüketime dayalı projelere önem verilmesi nedeniyle yerel kültürel üretimin desteklenmesi ikinci plana atılmıştır [Özdemir, 2005]. Üretim sektöründe yerel kültürel üretimin payının düşmesi, yerel kültür ve sanat üretimlerinin azalmasına, kentlerin kültür politikalarında geleneksel sanatların

göz ardı edilerek, geleneksel sanatların metalaştırılarak modernize edilmesine ya da yerlerini çağdaş kültür öğelerinin almasına neden olmuştur.

Küreselleşme, kültürler arası akışkanlığı artırırken, giderek ekonomik kaygıların baskısı altında kalan kentlerde, temel sektör haline gelen alanlarda üretim maliyetleri, ulaşım giderleri, işçilik ve hizmet bedeli gibi kalemler artmaktadır. Bu durum kentin daha önce kendi ürettiği, kendine has ve kent kültürü içinde önemli bir yeri olan yerel üretim faaliyetlerinin terk edilmesine ve zamanla izlerinin kent mekânından silinmesine neden olmaktadır. 1980’li yıllarda başlayarak kent ekonomilerinin yeniden canlandırılması hedefiyle yapılan çalışmalarda:

1. Kentin mekânsal ve toplumsal boyutu arasında kopukluk olması,
 2. Kentin bütünde ele alınmaması, parçacıl olarak ele alınması,
 3. Yerele hizmet etmekten ziyade turizme endeksli olması,
 4. Yerel kültür öğelerinin metalaşmasına neden olması,
 5. Yerel kültürel üretimin ikinci planda tutulması,
- gibi sorunları olduğu gözlenmektedir.

3. 2. BÜYÜK ÖLÇEKLİ ORGANİZASYONLAR

1980’li yıllarda başlayan ekonomi odaklı “kültür” temalı kentsel çalışmalar dünyada yenilikçi bir yaklaşım olarak benimsenmiş ve kent politikalarına “kültür” başlığı damgasını vurmuştur. Başta İngiltere olmak üzere pek çok Avrupa kentinde yerel kalkınma ve tanıtımın merkezinde yer alan kültürel çalışmaların önemli bir ayağı “Mega Etkinlik ve Mega Faaliyet Stratejisi” olarak da adlandırılan çalışmalar üzerinden yürütülmeye başlanmıştır. Kentler; kültür, spor, festival ve olimpiyat gibi ulusal ve uluslararası etkinliklere ev sahipliği yapmak için yarışır hale gelmiş; “Kültür Başkenti”, “Spor Başkenti” organizasyonlarına ve “Kültür Kenti”, “Olimpiyat Kenti” gibi markalaşmaya yönelik tanıtım ve pazarlama stratejilerine sahne olmuşlardır.

Günümüzde kent ekonomilerinin kurgulanmasında dönem dönem spekülasyon terimleri ön plana çıkmaktadır. 1990’lı yıllarda “yenilikçilik” (*innovativeness*) moda

akım iken, 2000’li yılların başından itibaren “yaratıcılık” (*creativity*) kelimesi, “kültür” temalı etkinlikler ve faaliyetler kent ekonomisinin yeniden yapılandırılmasında önemli rol oynamaktadır. Kültür eksenli üzerinden sürdürülen ve kentler arası yarışa konu olan büyük ölçekli projeler ve büyük ölçekli etkinlikler Çizelge 3. 2.’de görülebilir.

Çizelge 3. 2. Kültür eksenli üzerinden sürdürülen kentler arası yarışa ilişkin parkurlar.

[Büyük Ölçekli] Projeler	[Büyük Ölçekli] Etkinlikler
İkonik Yapılar <ul style="list-style-type: none">• Guggenheim Müzesi, Bilbao, mimarı: Frank Gehry,• The Gherkin, Londra, mimarı: Norman Foster,• Orient İstasyonu, Lizbon, mimarı: Santiago Calatrava,• Parc della Musica, Roma, mimarı: Renzo Piano,• Music Hall, Porto, mimarı: Rem Koolhaas vb.	Kültür Başkentleri <ul style="list-style-type: none">• 1986 Avrupa Kültür Başkenti,• 1996 Arap Kültür Başkenti,• 2000 Amerikan Kültür Başkenti.
Kültür Eksenli Kentsel Dönüşüm Projeleri <ul style="list-style-type: none">• Üretim ağırlıklı kültür bölgeleri (Sheffield Kültür Endüstrisi Bölgesi, Manchester Kuzey Bölgesi, Nottingham Moda Bölgesi vb.)• Tüketim ağırlıklı kültür bölgeleri (Gateshead, New Castle Upon Tyne; Temple Bar, Dublin; Rheinuhafen, Köln vb.)	Fuarlar (Ticari ve Diğer, örneğin Peyzaj Fuarları) ve EXPO’lar <ul style="list-style-type: none">• 1. Dönem EXPO’lar: Endüstrileşme (1851-1938)• 2. Dönem EXPO’lar: Kültürel etkileşim (1939-1991)• 3. Dönem EXPO’lar: Ulusal markalaşma (1992-günümüz)
Tema Parkları ve Müzeleri <ul style="list-style-type: none">• Eğlence temalı parklar (Disney World, Paris; Disney World, Orlando vb.)• Açık hava müzeleri kapsamındaki Mimari Parklar (Pueblo Espanyol, Barselona; Den Gamble By, Arhus vb.)• Bilim temalı parklar (Puzzle World, Yeni Zelanda vb.)• Çocuk müzeleri	Bilimsel ve Sanatsal Organizasyonlar <ul style="list-style-type: none">• Dünya kongreleri• Festivaller, karnavallar, şenlikler• Sanat ve tasarım bienalleri• Sanat ve tasarım haftaları vb. Spor Organizasyonları <ul style="list-style-type: none">• Olimpiyatlar• Universiad Oyunları• Formula 1• Dünya turnuvaları ve kupaları vb.

Kaynak: Dündar [2010: 353].

Dündar [2010: 55], kültür eksenli etkinlikler üzerinden sürdürülen çalışmaları şöyle aktarmaktadır:

Mekânsal pazarlama araçlarından önemli birini oluşturan kültür eksenli etkinliklerin kültürel turizm sektöründe istihdam yaratma, kentlerin turistik altyapı olanaklarının artırılmasını sağlama ve kentlerin küresel arenadaki ulusal ve

uluslararası önemini arttırma gibi etkileri olduğu kabul edilmektedir. Bu amaçla günümüz kentlerinde “kültürel planlama” alanında birtakım adımlar atılırken, “uluslararası ve dünya fuar ve sergileri (ticari ve diğer), festivaller, karnavallar ile kültür ve spor etkinlikleri” kentlerin “yaratıcı ortam”larının dört temel silahı olarak anılmaya başlanmıştır].

Fon almak ve yatırım çekmek, tanıtım ve pazarlama kaygısıyla büyük ölçekli etkinliğe ev sahipliği yapma eğilimi bugün dünyanın başka bölgelerinde olduğu gibi ülkemizde de yerel ve ulusal kalkınmanın aracı olarak yaygınlık kazanmaktadır. Son on yıl içinde ülkemizin değişik kentlerinde birçok organizasyon düzenlenmiştir: 2005 İzmir Dünya Üniversite Yaz Oyunları, İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti, 2011 Trabzon Avrupa Gençlik Olimpiyatları ve 2011 Erzurum Dünya Üniversite Kış Oyunları organizasyonları gerçekleştirilmiş büyük ölçekli uluslararası faaliyetlerdir. Bunun yanı sıra Mersin Akdeniz Oyunları 2013 yılında gerçekleştirilecektir ve İzmir’in 2020 EXPO adaylığı da bu yöndeki girişimlerle benzerlik taşımaktadır. Türkiye’de son dönemde yapılan ve yapılacak büyük ölçekli organizasyonlar Çizelge 3.3.’de verilmiştir.

Çizelge 3.3. Türkiye’de son dönemde yapılan ve yapılacak büyük ölçekli spor organizasyonları.

	ORGANİZASYONLAR
1	2005 Formula 1, İstanbul
2	2005 Şampiyonlar Ligi, İstanbul
3	2005 Dünya Üniversite Yaz Oyunları (Universiade), İzmir
4	2007 1. Karadeniz Oyunları, Trabzon
5	2009 UEFA Kupası Finali, İstanbul
6	2010 Avrupa Kültür Başkenti, İstanbul
7	2010 FIBA Dünya Basketbol Şampiyonası, İstanbul
8	2011 Dünya Üniversite Kış Oyunları (Universiade), Erzurum
9	2011 Avrupa Gençlik Olimpiyatları (EYOF), Trabzon
10	2011 Dünya Güreş Şampiyonası, İstanbul
11	2012 Dünya Salon Atletizm Şampiyonası, İstanbul
12	2012 Avrupa Spor Başkenti, İstanbul
13	2012 İşitme Engelliler Plaj Voleybolu Dünya Şampiyonası, Antalya
14	2013 Akdeniz Oyunları, Mersin
15	2014 Avrupa Veteranlar Atletizm Şampiyonası, İzmir

3. 3. AVUSTRALYA VE KUZEY AMERİKA'DA KÜLTÜREL PLANLAMA YAKLAŞIMI VE BELEDİYE KÜLTÜR PLANLARI

İngiltere ve diğer Avrupa kentlerindeki kültür eksenli kentsel çalışmalar, kısa zamanda dünyanın diğer bölgelerine de yayılmıştır. 1990'larda Avustralya ve Kanada'da yapılan kültür çalışmaları, planlama yazınına Avrupa'da uygulanan kültürel planlama çalışmalarından farklı olarak "Belediye Kültür Planı" ya da "Yerel Kültür Planı" olarak adlandırılan kavramı sokmuştur [Bianchini, 1999]. Yeni dünya olarak tanımlanabilecek Avustralya ve Kuzey Amerika kıtalarındaki kültür çalışmalarının odağında, "yaratıcılık" teması ve iktisadi kalkınmayla birlikte, toplumsal bütünleşme de yer almaktadır. Yaygın olarak Avustralya ve Kanada'da "kültürel planlama" olarak geçen bu kavram, günümüzde devlet politikası çerçevesinde icra edilmektedir.

Kültür planı, sanat odaklı politikaları içeren kentsel kültürel gelişim için stratejik bir belge niteliğindedir. Kültür eksenli çalışma düşüncesi Landry ve Mongtral'ın öncülüğünde Avrupa'dan Avustralya'ya ihraç edilirken "yaratıcı kent" (*creative city*) vurgusu öne çıkarılmıştır. Avrupa'daki kültür eksenli gelişme çalışmaları, kent içinde "kültür bölgeleri" olarak adlandırılan belli alanlarda gerçekleştirilirken; bu yeni kıtada orta ve küçük ölçekli kentlerin yerel kültür politikaları, Belediye Kültür Planı üzerinden "yaratıcı kent" söylemiyle buluşarak farklı bir boyut kazanmıştır.

Yazına göre, kültürel planlama yerel adetleri ve inançları, boş zaman faaliyetlerini ve önceliklerini tanımlamanın; toplumsal demokrasinin gelişmesinin bir yoludur. Bir diğer açıdan bakıldığında da; yaratıcılığı geliştirmek için farklılıkları, yerel kimlikleri ve toplumsal değerleri açık bir şekilde ifade etmeye yönelik bir stratejidir [Landry ve Bianchini, 1995; Greenhalgh, 1998; Steveson, 2005; Kovacs, 2010]. Kültürel planlama, kentin kültürel kaynaklarının bir izleme süreci olarak, sadece kültürel değil iktisadi, toplumsal, eğitsel, çevresel, kentsel ve politik konularla da ilgilidir [Evans, 2001: 7]. Ghilardi'ye [2001: 125] göre, kültürel planlama bütün yerel topluluklar için gelişme fırsatı yaratan ve yerel hükümetlerin olanaklarını,

ticaretlerini ve toplumsal kimliklerini geliştiren bir mekanizmadır. Mercer [1991a aktaran Stevenson, 2005: 37] kültürel planlamayı şöyle tanımlamaktadır:

Kültürel politika geniş bir çerçeveye sahiptir. Soyut olarak ilişkili olduğu alan ve konular: kimlik, yaşam kalitesi, toplumsal hak ve adalet, toplumsal bütünleşme; somut olarak ilişkili olduğu alan ve konular ise iktisadi kalkınma, endüstri stratejisi, altyapı geliştirme, eğitim programları, yurtiçi ve yurtdışı turizm gelirleri, kentsel tasarım ve kent planlamadır. Toplumsal kültürün gelişmesi, kültürel demokrasinin mantık ve yenilikçilik tabanlı olması toplumdaki farklı grupların toplumla bütünleşmesi için önemlidir. (Çeviri yazar tarafından yapılmıştır.)

Yukarıdaki tanımda da görüldüğü gibi gelinen noktada, Landry'nin [2006] işaret ettiği “Kenti Yaratma Sanatı” (*Art of City Making*) fikri, Evans ve Foord'a [2008] göre hem kültürel planlama hem de kültür için planlamaya ilişkin hususlar üzerinden gitmektedir. Yine Evans ve Foord'un [2008], Barnett [1999] ve Bennet'e [1995] gönderme ile dile getirdiği gibi kültür artık sürdürülebilirlik ve yönetişimin önemli bir dayanağı olarak görülmektedir. Yerel zenginliğin, yaşam kalitesinin bir bileşeni olarak da görülebilecek olan kültürün planlamasına yönelik girişimler, toplulukların geliştirilmesi, yerel miras ve yeniden canlandırma projelerinin bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır [Evans ve Foord, 2008: 73]. Evans ve Foord'a göre, kentsel ve toplumsal gelişme için kültürel kaynakların stratejik ve bütünleştirici biçimde planlanması ve kullanılması olarak tanımlanan kültürel planlamanın, getirdiği bütünselliğin iki kapsamı vardır:

1. Bir yaklaşım olarak kültürel planlama “kültür” ve “kültürel kaynaklar”a ilişkin geniş bir tanıma dayanmaktadır (öyle ki yerel miras, gelenek, sanat, medya, zanaat, mimarlık, kentsel tasarım, dinlence, spor faaliyetleri, eğlence, turizm ve yerin kültürel temsili bu tanımın içine girmektedir).
2. Kültürel planlama aynı zamanda kentsel ve bölgesel planlama ve çevresel, toplumsal ve ekonomik siyasa oluşturmaya yönelik kültüre duyarlı bir yaklaşımdır. (Çeviri yazar tarafından yapılmıştır.)

Avustralya'da, Landry ve Montgomery danışmanlığında, yerel kültür politikalarının desteklenmesine ilişkin yöntem arayışları 1980'lerin sonlarında Avustralya Konseyi sponsorluğunda düzenlenen “Yaratıcı Kentler Konferansı” (*Creative Cities Conference*) ve 1991'de Sydney'de gerçekleştirilen “Kültürel

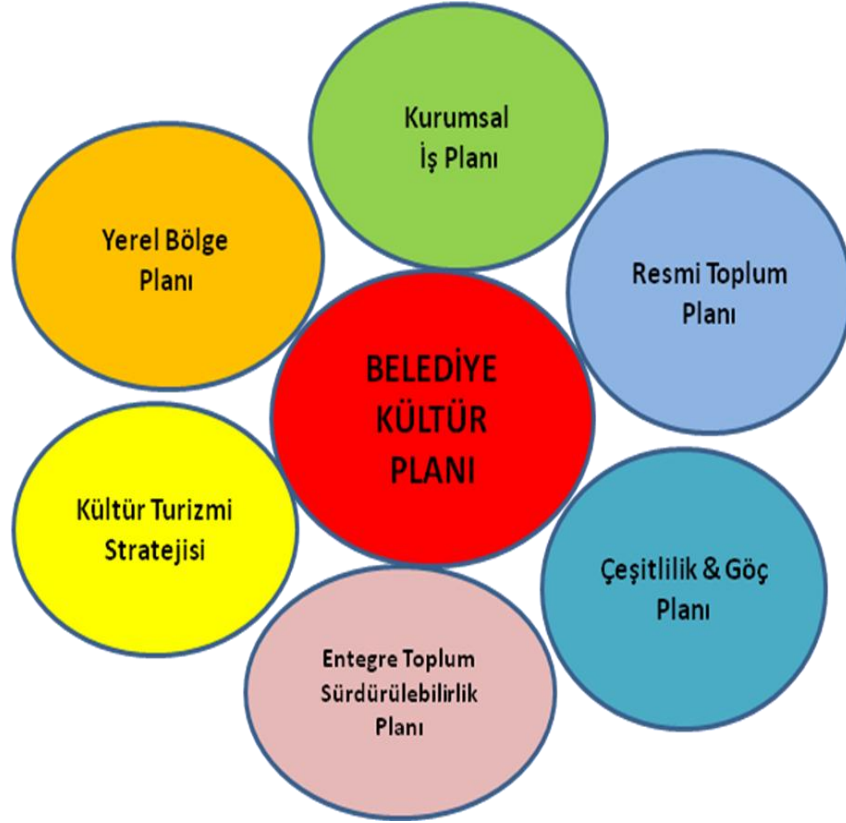
Planlama Konferansı”yla (*Cultural Planning Conference*) devam etmiş, Avrupa ve Amerika örnekleri bilimsel çerçevede takip edilmeye çalışılmıştır.

Yürütülen kültürel planlama çalışmalarının amacı bir tarafta şehir merkezlerini “Avrupalılaştırma” ve şehir içindeki bölgelerin kültürel gelişimini sağlama, diğer taraftan da yerel kültürleri geliştirmek ve yerindelik hissi kazandırmak olmuştur. Stevenson [2005: 38-39], kültürel plan yerel planlama süreçlerinde kolaylaştırıcı, adil katılım sağlayan geniş bir içeriğe sahiptir (Şekil 3.2). Bu geniş içerik kentsel güvenlikten erişebilirliğe, sokak ışıklandırmasından toplu taşıma kadar uzanan konular ele alınmakta ve diğer politikalarla bütünleşmeyi hedeflenmektedir.

1991 yılında Brisbane Şehir Konseyi ilk olarak Avustralya’da “Kültürel Gelişim Strateji” (*Cultural Development Strategy*) belgesini yayımlamıştır. 1993’de Tazmanya Belediye Birliği Avustralya’da kültürel planlamaya onay veren ilk Yerel Hükümet Birliği (LGA) olmuş, aynı yıl Kuzey Avustralya’nın Yerel Hükümet Birliği de bu çalışmaları desteklemiştir. 1997’ye gelindiğinde Avustralya Konseyi ile Avustralya Yerel Hükümet ve Eyalet Birliği kültürel planlamayı ve temel ilkelerini geliştirmek için resmi stratejik ortaklık kurmuştur [Stevenson, 2005]. 2004 yılında, Yeni Güney Galler’in eyaletleri, federal ve yerel sanat organizasyonları, yerel hükümet dernekleri bu çalışmalardan etkilenmiş, Sanat Bakanlığı ile Yerel Hükümet Birliği ortaklaşa çalışarak, yerel hükümetlerin planlama süreçlerini kültürel planlamayla birleştirmelerini teşvik etmek için, “Kültürel Planlama Kılavuzu” (*Cultural Planning Guidelines*) oluşturmaya karar vermiştir. Benzer şekilde Güney Avustralya Yaratıcı Toplum İş Ağı (*Creative Communities Network, Art-SA*) ve Yerel Hükümet Birliği kılavuz niteliğinde kültürel plan bilgi paketleri geliştirmiştir [Stevenson, 2005: 39].

Hawkins ve Gibson [1994 aktaran Stevenson, 2005: 40] kültürel planlamanın, kültür ve sanata ayrıcalık verdiğini ve sanat galerileri ile artistlere, alışveriş merkezi ve sokak yaşamından daha fazla odaklandığını iddia etmişlerdir. Stevenson’a [2005] göre, fiziksel ve ekonomik planlamaya kıyasla toplumsal gelişim

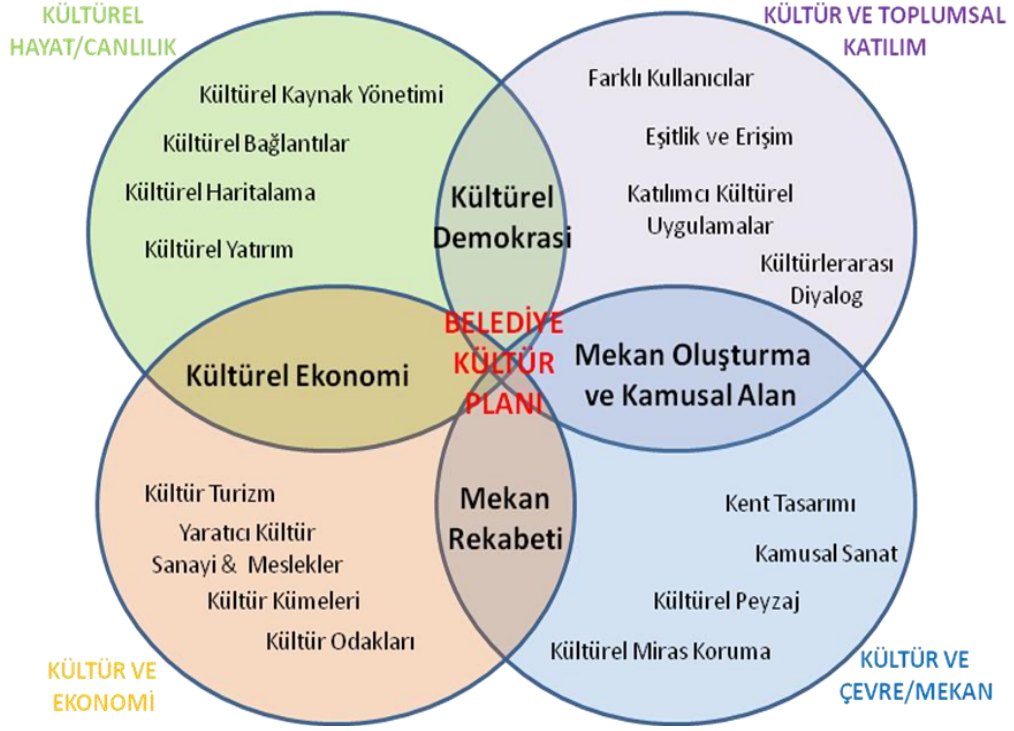
için daha kamusal niteliği olan bu çalışmaların, temel özelliklerinden ilki, kültürün gelişmesi için yenilikçi bir yaklaşım olmasıdır. İkincisi, yerel kalkınmada bir araç olarak, yerel kültürel sanayinin gelişmesi için federal ve yerel hükümetlerden sanat fonları alması, üçüncüsü ise yerel kültürü vurgulaması ve belediye konseylerinin kültürel ve sanatsal sorumluluklarını arttırmasıdır. Bu açıklamalarının yanı sıra Stevenson [2005: 36] “herkes bir moda olarak, kültürel planlamanın ne olduğunu anlamaksızın kültürel plan yapmaya başladı” sözleriyle kültür planı çalışmalarının kısa zamanda bütün kıtaya yayılmasını eleştirmiştir. Belediye kültür planının kapsamı Şekil 3.2.’de verilmiştir.

Şekil 3.2. Belediye Kültür Planı'nın kapsamı [Authenticity, 2012].

Kültür planı çalışmaları, mekânsal planlamada ve ekonomik planlamada eksik kalan, planlara taşınamayan unsurlar için bir yol haritası çalışması olarak nitelendirilebilir. Bunlar; yaşam kalitesi, kültürel ve toplumsal ihtiyaçlar, kentsel yenileme ve dönüşüm, toplumsal bütünleşme gibi konuları kapsamaktadır. Belediye Kültür Planı kısa zamanda yaygınlaşmakla beraber geniş bir içeriğe kavuşmuştur.

Geniş içeriğine kültürel demokrasiyi, kültürel ekonomiyi, mekân rekabetini, mekân oluşturma ve kamusal alanı alan kültürel planlama birçok konuda uygulama aracı olarak görülmüştür. Şekil 3.3’ de Belediye Kültür Planı kapsamında, kültür ve sürdürülebilirlik ilişkisi tanımlanmıştır.

Şekil 3.3. Kültür ve sürdürülebilirlik [Ontario Municipalities, 2011: 16].

Avrupa Birliği ve UNESCO’nun kentsel kültürel kalkınma önceliklerinde yerel kültürlerin geliştirilmesinin önemli bir yer tutması da Avustralya’daki süreçle koşutluk göstermektedir. “Kültürel planlama” yaklaşımının Avustralya’da ortaya çıkıp geliştirilmesi sürecinde; merkezi yönetim, eyalet yönetimleri ile birçok ulusal ve yerel sivil toplum örgütü arasında kurulan ağlarla, kültürel planlama kılavuzları geliştirilmiş; özellikle küçük ve orta ölçekli kentlerde belediye kültür planları yaygınlaşmıştır. Bu yöndeki çalışmaların benzerleri kısa sürede Kuzey Amerika’da görülmeye başlamış, 1996 yılında Kanada’da özellikle Ontario Eyaleti’nde kültürel planlama çalışmaları yoğunluk kazanmıştır. Avustralya, Kanada ve ABD’nin kültürel çalışmalara 2000’li yıllarda daha fazla fon ayırmaya başladığı tespit edilmiştir.

3. 4. KÜLTÜR EKSENLİ ÇALIŞMA ÖRNEKLERİNİN İNCELENMESİ

Bu bölümde, kültür eksenli çalışmaların başladığı Avrupa ve kültürel planlama çalışmalarının yaygın olduğu Avustralya, Amerika kıtasındaki farklı ölçekteki kentlere ait “kültür planı” örnekleri seçilerek değerlendirmeye alınmıştır (Çizelge 3.4). Örneklerin seçiminde, bu kapsamda yapılan çalışmaların plan raporlarına ve dokümanlarına erişme olanağı en temel belirleyici olmuştur.

Manchester’a, dünyada ilk kültürel eksenli çalışmaların yapıldığı kentlerden birisi olması nedeniyle örnekler arasında yer verilmiştir. Kuzeyin (İskandinavya’nın) Manchester’ı olarak anılan Tampere ise, sanayi gelişimi üzerinden oluşturduğu ekonomik yapısını, kültür eksenli gelişime dönüştürmekteki başarısı sebebiyle seçilmiştir. Bununla birlikte Türkiye kentlerine benzer yapıda olan Avrupa’nın ikincil kentleri Lviv (Ukrayna), Linz (Avusturya) seçilmiştir. Bu kentler Avrupa Birliği’nin de teşvikiyle kültür çalışmalarını belli bir plan ve politika çevresinde yürütmek istemektedir. Ayrıca örneklerin dünyanın farklı ülkelerinden olmasına dikkat edilmiştir. Bu aşamada Avustralya ve Kanada’ya ait çalışmaların sayıca çokluğu dikkat çekmiştir. Örnekler Avrupa, Avustralya ve Kuzey Amerika kıtaları bazında gruplanarak, son aşamada derlenen örnekler arasından seçim yapılmıştır. Bu seçimi yaparken kültürel yapıları, tarihi geçmişleri, toplumsal dinamikleri farklılık gösteren kentler olmasına dikkat edilmiştir. Seçilen kentlerin kültür eksenli planlama faaliyetlerini karşılaştırmak üzere yapılan incelemede şu ölçütler dikkate alınmıştır:

- Yaklaşım ve kapsam,
- Amaç ve öncelikleri,
- Hedefler,
- Strateji ve projeler,
- Ön plana çıkan yönü,
- Finansal destek,
- Sorumlu kuruluş.

Yapılan incelemede kültürel planlama çalışmalarının temel amacı ve öncelikleri, uluslararası, ulusal ya da yerel olarak hangi düzeyde etkili olmayı

hedeflediği ve çalışmanın devlet politikası olarak mı yoksa yerel aktörlerin girişimiyle mi gerçekleştirildiği sorgulanmıştır. Aynı zamanda çalışmanın kent planlama süreci ile ilişkisi ve kapsamının ne olduğu, çalışmanın nasıl adlandırıldığı, geliştirilen strateji ve projeler, farklılaşan-benzeşen yönler ve finansmanlar ile süreçte yer alan aktörler araştırılmıştır. Çizelge 3.4.'de çalışmaları incelenen kentlerin genel özellikleri özetlenmiştir:

Çizelge 3.4. Kültürel eksenli çalışmaları incelenen kentler ve genel özellikleri

Kent /ÜLKE	GENEL ÖZELLİKLER
Manchester İNGİLTERE	İngiltere'nin Kuzey-Batı bölgesinde bulunan kent, ülkenin en kalabalık yedinci yerel idare alanı konumundadır. 19. ve 20. yüzyıl sanayi kentidir. 2008 verilerine göre merkez nüfusu: 464.200, metropoliten nüfusu: 2.562.200 kişidir.
Tampere FİNLANDİYA	Finlandiya'nın batısında bulunan kent, Başkent Bölgesi dışında bulunan en büyük kent ve aynı zamanda ülkenin sanayi merkezidir. 2011 verilerine göre merkez nüfusu: 213.344, metropoliten nüfusu: 340.000 kişidir.
Barselona İSPANYA	İspanya'nın Katalonya Özerk Bölgesinin başkenti, ülkenin önemli kültür ve turizm kentidir. 2009 verilerine göre merkez nüfusu: 1.621.537, metropoliten nüfusu: 5.083.000 kişidir.
Lviv UKRAYNA	Ukrayna'nın batısında, ülkenin kültür merkezi, önemli bir sanayi ve eğitim kentidir. 2010 verilerine göre merkez nüfusu: 760.000, metropoliten nüfusu: 1.498.000 kişidir.
Linz AVUSTURYA	Avusturya'nın üçüncü büyük kenti olan Linz, 2009 Avrupa Kültür Başkenti'dir. 2009 verilerine göre merkez nüfusu: 189. 284, metropoliten nüfusu: 271.000 kişidir.
Vancouver KANADA	Batı Kanada'nın en büyük, ülkenin de üçüncü büyük metropolüdür. Kozmopolit bir kenttir. 2011 verilerine göre merkez nüfusu: 603.502, metropoliten nüfusu: 2.313.328 kişidir.
Kingston KANADA	Kanada'da Ontorio Eyaleti'nin doğusunda bulunan kent, Kanada'nın ilk başkentidir. 2011 verilerine göre merkez nüfusu: 123.363, metropoliten nüfusu 159.561 kişidir
Lithgow AVUSTRALYA	Ülkenin güneyinde bulunan kent Sydney'e 150 km mesafededir. Bölgede zengin demir yatakları ve buna bağlı demir işleme sanayi vardır. 2009 verilerine göre merkez nüfusu: 20.980 kişidir.
Pima AMERİKA	Amerika'nın Arizona Eyaleti'nin güneyinde bulunan ve Amerikan Kızılderililerinin yaşadığı ilin merkezi Tucson kentidir. 2010 verilerine göre merkez nüfusu: 529.770, Metropoliten nüfusu: 980.263 kişidir.

Çizelge 3.5. Kültürel planlama çalışmalarının incelenmesi, Avrupa örnekleri Manchester, Tampere, Barselona, Lviv ve Linz.

KENT/ ÜLKE	YAKLAŞIMI VE KAPSAMI	AMAÇ VE ÖNCELİKLER	HEDEFLER	STRATEJİ VE PROJELER	ÖN PLANA ÇIKAN YÖNÜ	FİNANSAL DESTEK/ SORUMLU KURULUŞ
Manchester/ İNGİLTERE (i)	<ul style="list-style-type: none"> • 2002–2012 yıllarını kapsayan kent planının vizyonu kültürel stratejilere bağlı kalkınmadır. • Yerel, Bölgesel, Uluslararası dışsallık. • Yerelden Belirlenimci bir süreç izlenmesi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kent ekonomisinin yeniden yapılanması • Yaşam kalitesini artırma. • Birlikte yaşama kültürünü geliştirmek. • Kültürel çeşitlilik, • Kültür imajı ve Kent profili ayrımı 	<ul style="list-style-type: none"> • Kültürü, istihdam yaratan ve yatırım çeken bir araç olarak kullanma ve hizmet sektörü olarak kültür endüstrisinde istihdam artırma. • Kültürel ve sanatsal olanakların artırılması, faaliyet ve mekânların organizasyonu sağlama • Kentsel dönüşümle simgesel yapılar inşa edilerek kent merkezinin yeniden geliştirilmesi, • Kültür ve sanat stratejisine bağlı gelişme, 	<ul style="list-style-type: none"> • Kültür Başkenti” ve “Kültür Kenti” temasını kullanmak. • 2000’li yıllarda, Bilgi “Sermaye Projesi”: • bütüncül kentsel planlama kapsamında iş geliştirme, araştırma ve bölgesel pazarlama. • 2002 yılında Commonwealth Oyunları’yla sağlanan alt yapı, kültürel çalışmaları teşvik etmek amacıyla kullanılmış ve spor, sanat tesislerine yatırım yapılmı. • Kültürel Ortaklık Eylem Planı 	<ul style="list-style-type: none"> • "Bilgi sermayesi" programı yaratıcılık ve iş geliştirme arasındaki bağları güçlendirme. • Ağır sanayi üretiminden, hizmet sektörüne dayalı bir ekonomik gelişme modeli. • Bilgiye dayalı ekonomik ve toplumsal gelişme hedefi 	<ul style="list-style-type: none"> • Ulusal, uluslararası kurum, vakıf, dernek, fonları, • Kültür Konseyi Bütçesi (şehir bütçesinin% 6) • AB fonları, • Piyango Fonu <p>ØManchester Kent Konseyi ØManchester Kültür Konseyi</p>
Tampere/ FİNLANDIYA(ii)	<ul style="list-style-type: none"> • 2020 Stratejisi olarak belirlen kentin yeniden yapılanmasında sanayi üretiminin yerine ileri teknoloji üretimle birlikte kültür ve sanata dayalı bir hizmet sektörünün geliştirilmesi. • Yerel, Bölgesel, Uluslararası hedefler gözetmesi • Yerelden Belirlenimci bir süreç izlenmesi 	<ul style="list-style-type: none"> • Kent ekonomisinin yeniden yapılanması • Yaşam kalitesini artırma • Avrupa Kültür Başkenti olma isteği 	<ul style="list-style-type: none"> • Kültürü, istihdam yaratan ve yatırım çeken bir araç olarak kullanma ve hizmet sektörü olarak kültür endüstrisinde istihdam artırma. • Kültürel ve sanatsal olanakların artırılması, faaliyetler, mekânlar. • İleri teknoloji sanayisi temelli kültür politikası geliştirme 	<ul style="list-style-type: none"> • Kültür Kenti” temasını kullanmak. • Özel Bir Sanat Programı geliştirme: Kültür endüstrisi, Yaratıcı ekonomi, Hizmette Yenilikçi, Yaşam Kalitesi, Yaratıcı Yapılar gibi. • Vuores Sanat Planı ve Flow of Culture Tampere 2011 programı: Köprüler, Fabrikalar, Meydanlar ve Çağlayanlar, • Kentin yeniden yapılanmasında eski ağır sanayi bölgelerinin, yüksek teknoloji sanayi ve kültür bölgesi olarak tanımlanması. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ağır sanayi üretiminden, hizmet sektörüne dayalı bir ekonomik gelişme modeline geçiş, • Bilgiye dayalı ekonomi ve toplumsal gelişme hedefi, • Kalkınma modeli olarak, yüksek teknoloji sanayisini ve kültürel gelişimi bir arada sentezleme. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ulusal, uluslararası kurum, vakıf, dernek, fonları, • Tampere Kent Konseyi Fonu <p>ØTampere Kent Konseyi</p>
Barselona/ İSPANYA(iii)	<ul style="list-style-type: none"> • 2006 yılında yapılan Kültür için Barselona Stratejik Planı kapsamında 1999’da onaylanan kültür sektörü için Stratejik Planın güncellenmesi öngörülmektedir. • Yerel, Bölgesel, Uluslar arası • Yerelden Belirlenimci bir süreç izlenmesi 	<ul style="list-style-type: none"> • Kent ekonomisinin yeniden yapılanması • Yaşam kalitesini artırma 	<ul style="list-style-type: none"> • Kültürü, istihdam yaratan ve yatırım çeken bir araç olarak kullanma ve hizmet sektörü olarak kültür endüstrisinde istihdam artırma. • Kültürel kullanımlar için mekân yaratmak, kültürel politikaların tanımlanması ve uygulanması için katılımı yeniden tanımlamak. • Tarihsel geçmişini kültür ve sanatla bütünleştirmek, • Kültürel ve sanatsal olanakların artırılması, faaliyetler ve mekânlar... 	<ul style="list-style-type: none"> • Kültür Başkent” ve “Kültür Kenti” temasını kullanmak, • 1992 yılında Barselona’da Olimpiyatları ile oluşan altyapının kültürel yapı için kullanılması. • 1999 Stratejik Planında kentin temel stratejisinin kültür, ekonomi ve teknolojik gelişime üzerine kurulması. 	<ul style="list-style-type: none"> • 1992 Olimpiyat Oyunları ile oluşan tesisleri ve altyapıların politikaları ile şehrin fiziksel dönüşümün ve kent planı ile bağlantılı bir gelişim yaşanması. Barselona’da kültürel tesisler ağıyla ulusal kültür altyapısının oluşturulması 	<ul style="list-style-type: none"> • Ulusal, uluslararası kurum, vakıf, dernek, fonları, • Kent bütçesi • Özel sermaye <p>ØBarselona Kent Konseyi ØBarselona Kültür Enstitüsü ØBarselona Kültür Konseyi</p>
Lviv/ UKRAYNA(iv)	<ul style="list-style-type: none"> • 2008 yılında yapılan planla, Avrupa Kültür Vakfı’nın teşviki ile başlayan çalışmanın amacı kültürel politikaların geliştirilmesi için bir çerçeve oluşturmak. • Yerel, Bölgesel, Uluslar arası • Yerelden Belirlenimci bir süreç izlenmesi 	<ul style="list-style-type: none"> • Kent ekonomisinin yeniden yapılanması • Yaşam kalitesini artırma 	<ul style="list-style-type: none"> • Kültürel fırsatları ve alternatifleri keşfetmek. • Kültürel ve sanatsal olanakların artırılması, faaliyet ve mekân oluşturulması 	<ul style="list-style-type: none"> • “Kültür Kenti” temasını kullanmak. • Kültürel toplum için altyapı oluşturmak, • Kültürel topluluğun kapasitenin geliştirilmesine yönelik eylemler. • Kültürel Haritalama (Lviv kültür Haritası) • Kültür yönetimi için yeni yaklaşımlar önermek ve toplumsal gelişme, yaratıcı şehir, ekonomik gelişme, yaratıcı turizm ilkelerinden oluşan bir eylem planı belirlemek, 	<ul style="list-style-type: none"> • Avrupa Kültür Vakfı’nın girişimi ile başlatılan çalışma katılım odaklı bir planlama anlayışı ile Avrupa’da yeni gelişen Kültür Planı yaklaşımına iyi bir örnek olması.. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ulusal, uluslararası kurum, vakıf, dernek, fonları, • Avrupa Kültür Vakfı Fonu <p>ØLviv Kültürel Yönetim Merkezi ØAvrupa Kültür Vakfı ØLviv Kent Konseyi</p>
Linz/ AVUSTURYA(v)	<ul style="list-style-type: none"> • 2000 yılında yapılan planla kültürel gelişimi etkin kılmak hedeflemektedir. • Yerel, Bölgesel, Uluslar arası • Yerelden Belirlenimci bir süreç izlenmesi 	<ul style="list-style-type: none"> • Kent ekonomisinin yeniden yapılanması • Yaşam kalitesini artırma • Avrupa Kültür Başkenti olma isteği 	<ul style="list-style-type: none"> • Kültürel ve sanatsal olanakların artırılması, faaliyet ve mekân oluşturulması, • Toplumsal gelişme ve ekonomik gelişmeyi bir arada sunmak, • Tarihsel geçmişini kültür ve sanatla bütünleştirmek 	<ul style="list-style-type: none"> • Kültür Kenti” temasını kullanmak, • Kent Profili çalışması ve hedef yaş gruplarının belirlenmesi • Yeni simgesel kültür ve sanat yapıların inşa edilmesi 	<ul style="list-style-type: none"> • Kent profilinin çıkarılmış olması. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ulusal, uluslararası kurum, vakıf, dernek, fonları, • Linz Şehir Fonu • Avusturya Federal Hükümeti Fonu <p>ØLinz Kent Konseyi</p>

Çizelge 3.6. Kültürel planlama çalışmaları kapsamında incelenen “kültür planı” örnekleri; Avustralya-Kanada-Amerika kentleri Vancouver, Kingston, Lithgow , Pima.

KENT/ ÜLKE	YAKLAŞIMI VE KAPSAMI	AMAÇ VE ÖNCELİKLER	HEDEFLER	STRATEJİ VE PROJELER	ÖN PLANA ÇIKAN YÖNÜ	FİNANSAL DESTEK/ SORUMLU KURULUŞ
Vancouver/ CANADA (vi)	<ul style="list-style-type: none"> • 2008-2018 yıllarını kapsayan plan, Yenilik; Öğrenme; İnsanlar Fikirler ve Toplumlar Arasındaki İletişim; Komşuluk; Maddi ve Manevi Katkı olmak üzere beş stratejik temadan oluşmaktadır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Birlikte yaşama kültürü, çok kültürlülük, ve kültürel farkındalığın gelişmesi, • Toplumsal bütünleşme • Yaşam Kalitesini Arttırma • İktisadi Gelişme 	<ul style="list-style-type: none"> • Kültürel ve sanatsal olanakların artırılması, faaliyet ve mekân oluşturulması, • Kültür, sanat ve yaratıcılık üçlüsünü bir araya getirme • Kültürel olanakları çeşitlendirme, 	<ul style="list-style-type: none"> • Kültürel tesislere öncelik veren eylemler. • Yenilik; Öğrenme; <i>insanlar fikirler ve toplumlar arasındaki iletişim; komşuluk; maddi ve manevi katkı</i> olmak üzere 5 temel strateji merkezli kültür, sanat ve yaratıcılık temalı kültürel program ve plan. • Büyük organizasyon ve etkinliklerle sağlanan alt yapı kültürel teşvik etmek amacıyla kullanılmıştır. (2010 Kış Olimpiyatları, 2006 Birleşmiş Milletler Dünya Şehircilik Forumu ve 2007 FIFA Dünya 20 Yaş Altı Şampiyonası) 	<ul style="list-style-type: none"> • Yaratıcı bir kentin gerekleri” ile ilgili plan ve stratejilerin bütünleşik bir şekilde kurgulanması; Birlikte yaşama kültürü, çokkültürlülük, kültürel farkındalık, kültürel anlayış ve hoşgörü kavramların ön plana çıkarılması. 	<ul style="list-style-type: none"> • Vancouver Kenti Bütçesi • Ulusal, uluslar arası, kurum, vakıf, dernek fonları, • Özel sermaye <p>ØVancouver Kent Konseyi</p>
Kingston/ KANADA (vii)	<ul style="list-style-type: none"> • 2010 yılında yapılan planla, tarihi geçmişini olan kent, kültür mirasıyla beraber kültürel olanak ve kapasitesini geliştirmeyi amaçlamaktadır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Yaşam Kalitesini Arttırma • Toplumsal Gelişme • İktisadi gelişme 	<ul style="list-style-type: none"> • Kamusal kültür ve sanat politikası geliştirme, • Kültürel ve sanatsal olanakların artırılması, faaliyet, ve mekân oluşturulması, • Tarihi mekân kullanımlarını plan kapsamında yeniden kurgulamak 	<ul style="list-style-type: none"> • Kültür Turizmini geliştirmek, • Hedefler doğrultusunda Eylem Planı yapmak, • Tarihi kent merkezinin yeniden yapılandırılmasında ekonomik plan ile birlikte bir kültür planı yapılması. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tarihsel geçmişinden gelen kültürel yapısını sürdürmeye yönelik olması,. 	<ul style="list-style-type: none"> • Canada Hükümet Fonu • Bölgesel Hükümet Fonu • Yerel hükümet Fonu <p>ØKingston Kent Konseyi</p> <p>ØCanada Kent Enstitüsü</p>
Lithgow/ AVUSTURALYA (viii)	<ul style="list-style-type: none"> • 2008-2013 yıllarını kapsayan plan, sürdürülebilir ekonomik gelişme ve kültürel gelişimi arttırmayı temel alıyor. 	<ul style="list-style-type: none"> • Yaşam kalitesini arttırma • Toplumsal gelişme • İktisadi gelişme 	<ul style="list-style-type: none"> • Kültürel olanakları çeşitlendirme, kentin kimliğini tanımlamak, kültürel peyzajı ön plana çıkarmak, • Kültürel ve sanatsal olanakların artırılması, faaliyet ve mekân oluşturulması. 	<ul style="list-style-type: none"> • Toplumsal danışma, çok kültürlülük, engelli toplantılarının düzenlenmesi, • Toplumsal Plan, Kültürel Plan ve Suçu Önleme Planı 2008-2011, • Uzun Dönem Finansal Plan (<i>Long Term Financial Plan</i>) 2012-2022 • Yerlerimiz, Geleceğimiz Topluluk Strateji Planı (<i>Our Place...Our Future Community Strategic Plan</i>) 2025. • Endüstriyel gelişme ve kentsel büyümenin, kültürel gelişmeyle birlikte öngörülmesi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Yerel Çevre Planı’nda endüstriyel gelişme, kentsel ve ekonomik büyümenin tanımlı alanlarının Gelişme Kontrol Plan’ına altlık olacak şekilde kurgulanması, • Kültürün ekonomik toplumsal ve iyileştirme gücünün vurgulanması. 	<ul style="list-style-type: none"> • Avustralya Hükümet Fonu • Bölgesel Hükümet Fonu • Yerel hükümet Fonu <p>ØLithgow Kent Konseyi,</p>
Pima/A.B.D(ix)	<ul style="list-style-type: none"> • 2006 yılında yapılan kültür planı ile bölgenin doğal çeşitliliği ve toplumun kültürel zenginliğinin korumayı, doğal ve kültürel sermayeyi iktisadi kalkınma yanında toplumsal büyüme ve refah için sürdürülebilir kullanmayı hedeflemektedir 	<ul style="list-style-type: none"> • Bölgeye ait özgün doğal ve kültürel yapıyı sürdürme, • Toplumsal kültürün korunması ve geliştirilmesi • Toplumsal Entegrasyon • Yaşam kalitesi 	<ul style="list-style-type: none"> • Yaşanabilir, sürdürülebilir ve bölgeyi hareketli tutabilme ve işletme ve ziyaretçilerin daima geliştirme kabiliyetlerinin devamlılık kılınması. Bölgeye ait mikro coğrafyanın korunması. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kültürel ve sanatsal olanakların çeşitlendirme; faaliyet ve mekân olanaklarının artırılması, • Kültürel gelişim ile kent merkezinin yeniden canlandırılması, • İktisadi gelişme ile doğal ve kültürel gelişme arasındaki dengeyi korumaya yönelik bir kültür eko sistemi çerçevesi oluşturulması. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pima ilinin kültürel kaynaklarının (özgün etnik ve doğal yapısının) hızlı ekonomik büyümenin ortaya çıkaracağı olumsuzluklardan korumak. 	<ul style="list-style-type: none"> • Amerika Hükümet Fonu • Bölgesel Hükümet Fonu • Yerel Hükümet Fonu ØTucson Pima Sanat Konseyi ØDoğa Sanat Kültür Miras Kuruluşları (NACHOS) ØArizona Üniversitesi ØTucson ve Pima Ulusal Sanat Vakfı (NEA)

Notlar:

i Manchester Working Plan 2009, Manchester’s Cultural Strategy: Action Plan; Master Plan for City of Manchester 2009; Reframing Manchester’s Cultural Strategy 2010.

ii Tampere City Strategy 2020, Annual Report of the City of Tampere 2009.

iii Cultural Planning in The City of L’viv: Cultural Mapping.

iv Cultural Development Plan Of The City Of Linz 2000.

v New Accents 2006 Barcelona Strategic Plan For Culture.

vi Culture Plan for Vancouver 2008 -2018; City of Vancouver Cultural Facilities Priorities Plan Final Report 2008 ve Evaluation of The City of Vancouver’s Cultural Grant Programs

vii Kingston Culture Plan 2010.

viii Lithgow City Council Cultural Plan 2008-2013, Our Place...Our Future Community Strategic Plan 2025.

ix Pima Cultural Plan: Needs Assessment & Strategies

"Kültür Eksenli Gelişim" çalışmaları çerçevesindeki örnekler incelendiğinde iki temel yaklaşım ortaya çıktığı görülmüştür. Birinci yaklaşım, ağırlıklı olarak Avrupa kentlerinde görülen kentsel dönüşüm stratejilerinin bir parçası olarak kentlerin, uluslararası bir marka olmayı hedeflediği kültür politikaları ve kültür stratejileri çalışmalarıdır. Bu kategoride yer alan Tampere ve Barselona'daki uygulamalar aşağıda ayrıntılı olarak irdelenmektedir. İkinci yaklaşım, ekonomik ve mekânsal gelişmeyle birlikte toplumsal gelişmeyi kentsel gelişimin bir parçası olarak gören "Kültür Planı" yaklaşımıdır ve yaygın olarak Kuzey Amerika ve Avustralya'da gözlemlenmektedir. Bu bağlamda da Lithgow Kültür Planı kapsamlı biçimde ele alınmaktadır.

3.4.1. Tampere ve Barselona Kentlerinde Kültür Eksenli Planlama Faaliyetleri

20. yüzyılın ikinci yarısında geleneksel sanayinin çöküşü, ileri teknolojinin kullanımı ve küreselleşme gibi etkilerle birlikte başta Avrupa kentleri olmak üzere dünyadaki birçok kentin kendini yeniden tasarladığı bir döneme girilmiştir [Harvey, 1989]. Harvey [2011], bu dönemle birlikte kültürel mekânların da sermayenin mekânları haline gelmeye başladığını ve kültürün bir tür meta haline geldiğinin su götürmez bir gerçek olduğunu ifade etmektedir.

Tampere, bir kentin yeniden yapılandırılmasında kültür eksenli çalışmaların etkin bir şekilde yürütüldüğü en iyi örneklerden biridir. Kuzey'in Manchester'ı olarak anılan Tampere, 19. yüzyıldan günümüze ticaret sektörleriyle ön plana çıkan Finlandiya'nın en büyük sanayi merkezidir. Kent uzun sanayi geçmişi nedeniyle hem yapısal hem de toplumsal anlamda büyük bir endüstriyel mirasa sahiptir. Büyük endüstri tesisleri kentte önemli bir alan kaplarken, endüstriyel üretime bağlı yaşam tarzı, toplumsal dokusunu da şekillendirmiştir. Fabrika işçilerinin ağırlıkta olduğu kentte kütüphane, koro, orkestra ve tiyatro gibi etkinliklerle birlikte geleneksel güzel sanatların varlığı 1900 yılların başından beri izlenebilmektedir [Lavanga, 2009: 65-66].

Haapala [2005 aktaran Lavanga 2009: 66] kentte üç etken üzerinde fikir birliğine varıldığını belirtir:

1. İyi örgütlenmiş ve güçlü bir işçi hareketi.
2. Kurumsal bir çatı altındaki büyük sanayi,
3. Ulus bilincine sahip, eğitilmiş bir elit kesim.

Tampere mekânsal, toplumsal, kültürel ve ekonomik gelişmenin ulusal ve yerel programlarla birlikte ele alındığı bir kenttir. Kentin 19. yüzyıldan bugüne geçirdiği değişim süreci dört evrede ele alınabilir:

- 19. yüzyılın ikinci yarısında kentte yapılan büyük ekonomik, sosyal ve kültürel altyapı yatırımları,
- 1960'ların başında üniversite ve belediyenin, şehrin gelecekte üniversite ve kültür merkezi olma hedefini ortaya koymasıyla kentte yapılan kültür yatırımları,
- 1980'li yıllarda Finloyson/Tampella Sanayi Bölgesi'nin dönüşümünün başlaması,
- 1990'li yıllarda "Bilgi Toplumu" hedefi ile geliştirilen programlar: Tampere Bilgi Toplumu Programı/*eTampere* (2001-2005), Yaratıcı Tampere (2006-2011) gibi.

Tampere 19. yüzyılın ikinci yarısında yaşadığı büyük ekonomik, sosyal ve kültürel gelişme dönemi içinde teknik altyapının yanı sıra sosyo-kültürel altyapıya (iki tiyatro, birkaç gazete ve öğrencileri üniversiteye hazırlayan beş okula) da kavuşmuştur. 1912'de Teknik Enstitü açılmış, Tampere Şehir Kütüphanesi 1861'de belediye tarafından devir alınıp işçi kesimine temel eğitim hizmetlerinin verildiği bir kurum haline getirilmiştir [Lavanga, 2009: 67].

1960'ların başlarında geleneksel sanayi üretiminin gerilediği bir dönemde Tampere yüksek teknolojiye dayanan sanayi üretimine yatırım yaparak yeni bir teknik bilgi tabanı oluşturmaya başlamıştır. Belediye tarafından belirlenen üniversite

ve kültür kenti vizyonu doğrultusunda, kent 1972’de iki üniversiteye kavuşmuştur. İskandinavya’daki ilk bilgisayar mühendisliği burada kurulmuştur. Üniversiteler kalifiye işgücü yetiştirerek ve araştırmalarda özel sektörlerle işbirliği yaparak endüstriyel büyümeyi desteklemiş ve kentin gelişmesinde önemli rol oynamışlardır [Lavanga, 2009: 67]. 1980’lerin sonunda yaşanan geleneksel sanayinin çöküşüne karşı Tampere hazırlıklıydı ve 1990’larda eski sanayi mirasını yüksek teknolojiye geçiş yaparak dönüştürmeyi başardı (Lavanga, 2009: 67). 1990’ların ortasında itibaren “Bilgi Toplumu” kavramı, Tampere Belediyesi için stratejik gelişmesinin bir unsuru olmuştur. Finlandiya Hükümeti, Ulusal Uzmanlık Merkezi Programı (*National Centre at Expertise Programme*) ile uluslararası rekabet gücü sağlayan belli uzmanlık alanlarının geliştirilmesini ve özellikle üniversitelerle KOBİ’ler arasında teknoloji alışverişini canlandırmayı hedefliyordu [Lavanga, 2009: 67]. Haapala’ya göre [2005 aktaran Lavanga, 2009: 67] eski ve yeni ekonomilerin uzun süreli bir arada bulunması ve zaman içindeki birleşimi Tampere’de rekabetçi bilgi ekonomisi için eşsiz bir temel kazandırmıştır.

Kent kanalının iki yakası boyunca kümelenen ve kültürel yaşamın büyük bölümünün odağı haline gelen Finlayson/Tampella Bölgesi, Vaprikki Müze Merkezinin en büyük ziyaretçi kitlesini yerel halk oluşturmaktadır. 1980’lerde Finlayson Bölgesinde endüstriyel faaliyetler azaldıkça işlevsel dönüşüm gerçekleştirilmiştir. Lavanga [2009: 69-70] bu dönüşümü şöyle aktarmaktadır:

Eski sanayi bölgesinin yeniden yapılandırılması, şehir merkezi için genel bir plan ile birlikte yürütülmüştür. Amaç bölgenin bir yerleşim bölgesi olarak ticari ve [diğer] ekonomik faaliyetler için çekiciliğinin artırılması, şehir görünümünün iyileştirilmesi ve son olarak sanayi bölgelerinin işlev, trafik ve kentsel tasarım açılarından şehir merkezi ile bütünleştirilmesi olarak belirlenmiştir. Hedef ise var olan yapıların uyumu ve özgünlüğünü yok etmeden şehir merkezine özgü etkinli[kleri] barındıran[,] ilham verici bir [kentsel alan] yaratmaktır. (Çeviren: Hazel Tulgar)

Tampella bölgesinin planlanması 1991 yılında sonuçlanan bir mimari yarışma ile başlamış ve 2000 yılının sonunda tamamlanmıştır. Hükümet desteğiyle, 10 milyon Euro yatırım paketiyle, bir müze bölgesi yaratılarak, bölgenin yeniden canlandırılması ve imajının iyileştirilmesi hedeflemiştir. Rupriikki Medya Müzesi, Aaumulehti Gazetesi ve Tampere Politeknik Sanat ve Medya Okulu gibi kurumlar

buraya taşınmış ve bölgenin dönüşümü hızlandırılmıştır. Finlayson/Tampella bölgesi 3.000’den fazla çalışanı bulunan 80’in üzerinde şirkete (oldukça büyük bir tasarımcı, medya ve reklam yapımcıları yoğunlaşması dahil), iki tiyatro kumpanyasına, bir sinema kompleksi ve bir çocuk kültür merkezine, çok sayıda restoran ve kafeye ev sahipliği yapmaktadır [Lavanga, 2009: 70].

Kenttin son dönemdeki gelişmesini anlamak için yaşadığı ekonomik, kültürel ve toplumsal dönüşümlere aracılık eden strateji, program ve planları incelemek gerekmektedir. Tampella Bölgesi’nin planlanması, 1991 yılında sonuçlanan bir mimari yarışmayla başlatılmış ve 2000 yılının sonunda tamamlanmıştır. 1994 yılında Finlandiya Hükümeti tarafından başlatılan ve gösterdiği başarı nedeniyle 2013’e kadar uzatılan Ulusal Uzmanlık Merkezi Programı (*National Centre Expertise Programme*) kentin gelişiminde önemli rol oynamıştır. Uluslararası düzeyde “Bilgi Toplumu” kavramının ön plana çıktığı bir dönem olan 1990’lı yıllardan itibaren bu kavram Tampere Belediyesinin stratejik gelişiminin önemli bir unsuru olmuştur.

Tampere Belediyesi bilgi toplumu söyleminin hem ekonomik, hem de toplumsal gelişme alanlarını kapsayacak şekilde gelişmesini hızlandırması için yeni bir yaklaşım arayışı içine girmiştir. Şehir Stratejisi (*The City Strategy*) (2001-2012) belgesi yerel kültürel hizmetlerin ve altyapının, şehrin çekiciliğinin ve eğitim, araştırma ve ticaretteki başarısının vazgeçilemez bir parçası olduğunun altını çizmektedir. 2000 yılında başlatılan Tampere Bilgi Toplumu Programı/*eTampere* (*Tampere Information Society Programme*) (2001-2005) kısa sürede ülke çapında ve ulusal çapta etkili olmuştur. *BioneXt Tampere* (2001-2010) ile de bio-teknoloji alanında gelişme ve yatırım programı başlatılmıştır. Yaratıcı Tampere (2006-2011) programı *eTampere* programının devamı olarak 1,2 milyon Euro başlangıç bütçesiyle uygulamaya geçirilecek yeni bir iş geliştirme politikasının bir parçası olmuştur. Ayrıca 2007 yılında Tampere Belediyesi, “Finlandiya’da ve Tampere’de yaşama hoş geldiniz!” (*Welcome to live Finland and in Tampere!*) programıyla göçmenlik ve bütünleşme hizmetlerini geliştirmek, kültürler arası diyalogu teşvik ve ayrımcılıkla ırkçılığa karşı mücadele için bir göçmen işleri komisyonu kurmuştur. *Flow of*

Culture-Tampere 2011 programıyla, kültürel altyapı ve etkinlikler, sağlam bir temele dayandırılmak istenmiştir. Program, şehrin endüstriyel geçmişini yansıtan dört tema etrafında düzenlenmiştir: Köprüler, Fabrikalar, Meydanlar ve Çağlayanlar. Sanat Kemer- Çocukların Kendi Sanatı (*Art Arch – Children's Own Art*) gençler için güçlü ve kapsamlı bir kültürel programdır. Okul öncesinden 13-14 yaş grubuna uzanan 'sanat yolu' oluşturmayı ve okul çağındaki çocukları, çeşitli sanat biçimleriyle tanıştırmayı amaçlamaktadır. Ayrıca Tampere ve Lempaala arasında bulunan Vuores bölgesinde bir Sanat Planı geliştirilmektedir [Lavanga, 2009: 68-71].

Tampella bölgesinin dönüşümü ve kent merkeziyle bütünleştirilmesini amaçlayan uzun vadeli proje 10 yılda tamamlanmıştır. Bunun yanı sıra *eTampere*, *Creative Tampere* gibi toplumsal dönüşümü destekleyen programlar oluşturularak, yerel kimliği güçlendirmeyi amaçlayan yatırımlarla desteklenmesi hedeflenmiştir.

Nevanlinna'ya [2002 aktaran Lavanga, 2009: 70] göre, yeni kimlik öncekinden ayrılrsa da, aynı üretim anlayışı, kültürel üretim biçimlerinin gelişimiyle devam etmektedir. Tampere'de kent sakinleri, kültürel tüketicilerin büyük kısmını oluşturmaktadır. Belediye bütçesinin önemli bir oranı kültür sektörüne ayrılmıştır; kültüre erişebilirlik, sanat eğitimi ve gençlik merkezlerine özel önem verilmektedir. Finlayson/Tampella Bölgesi'ndeki yeni kullanımların, Tampere'in yapısı, işlevleri ve görünümü üzerine güçlü etkileri olmuştur. Eski endüstriyel bölgedeki yeni işlevlerin ve yenilikçi kullanımların bütüncül bir şekilde geliştirilmesi, sanayi sonrası şehrin kimliğinin yeniden kazanılması olarak yorumlanmıştır. Eski duvarlarla çevrili endüstriyel bölge, bugün kamusal ve açık bir niteliğe kavuşup kentsel mekâna dönüşmüş durumdadır [Lavanga, 2009: 71-72].

Eğitime ve kültüre yapılan uzun vadeli yatırımlar, yaratıcı yenilikçilik için sağlam bir taban ve temel yaratmış; kültür yatırımları kent kimliğinin, katılımcı ve kapsayıcı karakterinin (yeniden) tanımlanmasını ve güçlenmesini sağlamıştır [Lavanga, 2009; 71]. Scott'a göre [2006 aktaran Lavanga 2009; 71], Tampere kültür, eğitim, yerel topluluk çıkarları ve ekonomi arasındaki bütünleşmenin örnek alınacak bir uygulamasıdır. Kültürel altyapı ve etkinlikler, sağlam bir temele dayanmaktadır.

Şehir, yoğun bir şekilde kültür ve eğitim, teknoloji ve işbirliği şebekelerini desteklemektedir. Geçmişte teknik okulların ve yakın dönemde yeni üniversitelerin varlığı, Őhrin (yeniden) gelişiminin temel bir parçası olmuştur.

Akdeniz'in eski liman kentlerinden biri olan Barselona 19. yüzyılla başlayan sanayileşme süreci içinde Katalonya'nın Manchester'ı unvanını kazanmıştır. Uluslararası organizasyonlar kentin tarihsel gelişiminde önemli izler bıramıştır. 1888 ve 1929 Uluslararası Sergileri, 1952 Eucharistic Kongresi, 1955 Akdeniz Oyunları, 1992 Olimpiyat Oyunları ve son olarak da 2004 Universal Forum kentin yenilenmesinde etkili olmuşlardır.

Kentin son dönemde yaşadığı değişimler dört evrede ele alınabilir:

- 1979 -1985 Politik Dönüşüm, Franco Rejminin bitmesi,
- 1986-1995 Ekonomik dönüşüm (endüstri Őhrinden hizmet Őhrine) kamusal kültür sisteminin gelişmesi,
- 1992 Fiziksel Dönüşüm, 1992 Olimpiyat Oyunları,
- 1996-2004 Kültürel Dönüşüm, Şehir için kalkınma lokomotifleri olarak kültür sektörünün seçilmesi.

Harvey [2011: 481], Barselona'nın son dönemde yaşadığı dönüşümün yakın geçmişine bakılarak anlaşılabileceğini, bilgi ve miras endüstrileri, kültürel üretim, ünlü mimarlarca tasarlanmış yapılar ve kendine has estetik kanıların oluşturulmasının sadece Barselona'ya özgü olmadığını; bunun başta Avrupa kentleri olmak üzere pek çok kentte kentsel girişimcilik politikasının en etkili temel stratejisi haline geldiğini hatırlatmaktadır. Harvey [2011: 479], Barselona'nın bu dönüşümünü Şöyle aktarmaktadır:

Barselona'nın Avrupa Şehir sistemleri içinde ne çıkması bir ölçüde durmaksızın sembolik sermaye toplulaştırmasına ve temayüz göstergeleri biriktirmesine dayalıdır. Kendine özgü bir Katalan tarihi ve geleneğinin gün yüzüne çıkarılması, dikkat çekici sanatsal başarıların ve mimari mirasın (tabii ki Gaudi) ve bambaşka bir yaşam biçimiyle edebi geleneğin pazarlanması, farklılığı yücelten bin bir türlü kitap, sergi ve kültürel olayla iyice ne çıkarıldı. Bütün bunlar, yeni meşhur mimari rneklerle (Norman Foster'ın radyo kulesi, Meier'ın eski Őhrin bir nebze solmuş dokusu içinde parıldıyan beyaz Modern Sanat Müzesi), liman ile sahilin kullanıma

sunulması için dev yatırımlarla, Olimpik Köy'ün inşasında metruk arazilerin ıslah edilmesiyle ve bir zamanlar karanlık hatta tehlikeli olan gece hayatını açık bir kentsel gösteri panoramasına dönüştürülmesiyle vitrine çıkarıldı. (Çeviren: Başak Kıcıır, Deniz Koç, Kıvanç Tanrıyar, Seda Yüksel)

Harvey'in özetlediği sürece, bu süreçte yer alan aktörleri ve araçları görmek açısından detaylı bakmakta yarar vardır. Barselona'da çokça gündemde olan kentsel dönüşüm projelerinden biri 22@Barselona Projesi'dir. 1976 yılında "Metropolitan Alan Planlama Çalışması" ile kentsel dönüşüm çalışmaları başlatılmış ve kentsel stratejilerin tanımlandığı projeler etaplar halinde sunulmuştur. Planının 22 numaralı kararıyla Poblenou Bölgesinin dönüşümü öngörülmüştür. Bu bölge Barselona'da 19. yüzyılda sanayileşme sürecinin yaşandığı alandır ve kent içinde kalmış eski sanayi alanının 1990'lı yılların başına kadar yoğun bilgiye dayalı faaliyetler için modern mekânlara dönüşmesi hedeflenmiştir. 1976 yılında çalışmaları başlatılan proje, 1988 yılında uygulamaya geçirilmiş ve 14 yıllık bir süreçte bitirilmesi öngörülmüştür.

22@Barselona Projesi'ni canlandıran unsur ise 1992'deki Olimpiyat Oyunları olmuştur. Barselona'nın gelişmesi batı yönündedir ve bu proje kentin doğu tarafının yenilenmesi için stratejik bir fırsat olarak görülmüştür. 1992'de Olimpiyat Oyunları kapsamında Villa Olímpica, Front Maritim, Diagonal Ma vb. yeni kentsel alanlar inşa edilmiştir. Yerel yönetimler artık Poblenou'nun da yenilenmesinin gerektiğini düşünerek, oyunların sağladığı gelirlerden ve kamu ve özel sektörün işbirliğinden faydalanarak projeyi hayata geçirmişlerdir. 2000 yılında güncellenen planla söz konusu alan bilişim teknolojileri, yoğun bilgiye dayalı (medya, enerji, bioteknoloji, bilgi ve iletişim teknolojileri, tasarım olarak gruplanan) aktiviteler için modern mekânlara dönüştürülecektir. Özel altyapılar yapılarak, eğitim ve yenilik merkezi olarak bölge geliştirilmiştir (Barcelona, 2012).

"Bilgi toplumu" ve "bilgi ekonomisi" teması ile yaratıcı (*creative*) ve yenilikçi (*innovative*) şehir vurgusuyla yapılan çalışmalar kapsamında 22@Barselona Teknoloji Bölgesi Projesi, yeni iş olanakları geliştirmesine karşın sosyal bağlamda sorunların çözülmesi ve kentin tarihi mimarisi ilişkisi açısından soru işaretleri barındırmaktadır. Ayrıca, çalışmalar yerel halkın sürece katılımını ön görse de uygulamada yerel sakinler yerlerinden çıkarılmıştır [Demirtaş ve Esgin, 2006: 156].

Harvey [2011: 481] de Barselona'daki dönüşümü “kimin kolektif belleği, kimin estetiği ve kime faydası var, gibi yerel soruları da peşi sıra beraberinde getirmektedir” diyerek benzer bir eleştiri getirmekte ve kültürün giderek sermaye baskısıyla şekillendiğine değinmekte kentsel ortamdaki kültürel sorunlara dikkat çekmektedir.

Bu dönüşümlerin son ayağı olan kültürel dönüşüm için Barselona Kültür Kurumu ekonomik, toplumsal ve teknolojik faydaları düşünülerek kent için kültürel politikalar geliştirmiştir. 1999 Kültür Sektörü için Stratejik Plan (*Strategic Plan For The Cultural Sector*) yapılmış ve Kütüphane Planı (*Libraries Plan*) gibi alt ölçekli planlarla desteklenmiştir. 1999 da belirlenen, 2006'da tekrar gözden geçirilen Kültürel Sektörler için Stratejik Plan çalışmasının 2010 ve 2015 yıllarında yeniden düzenlenmesi kararlaştırılmıştır. Tampere ve Barselona'da gerçekleştirilmiş olan kültür eksenli girişimler Tablo 3.7. da karşılaştırılmıştır.

Çizelge 3.7. Tampere ve Barselona kentlerinin karşılaştırılması.

	TAMPERE	BARSELONA
Genel Özellikler	Kuzeyin Manchester'ı olarak anılan sanayi şehri, 17 yüzyılda ticaret şehri olarak kurulmuştur. Finlayson/Tempella Bölgesinin dönüşümü üzerinden ekonomik ve sosyal yapının yeniden kurgulanması hedeflenmiştir. Bölge bir kültür bölgesi olarak, karma kullanımlarla desteklenmiştir; müze, eğitim, ticaret, eğlence ve dinlenme faaliyetleri yoğunluktadır. Ekonomik, toplumsal ve teknolojik faydaları düşünülerek kültürel politikalar geliştirilmiştir.	Katalonya'nın Manchester'ı olarak da anılan kent, bu unvanı 19. yüzyıla başlayan sanayileşme süreciyle kazanmıştır. "Poblenou" Bölgesinin dönüşümü üzerinden ekonomik ve sosyal yapının yeniden kurgulanması hedeflenmiştir. Bölge daha çok bir teknoloji bölgesidir, karma kullanımlarla eğitim, ticaret, eğlence ve dinlenme faaliyetleri yoğunluktadır. Ekonomik, toplumsal ve teknolojik faydaları düşünülerek kültürel politikalar geliştirilmiştir.
Gelişme Alanları	Kümeler (Geliştirilmesi öngörülen alanlar): 1. Makine mühendisliği ve otomasyon, 2. Sağlık sektörü teknolojileri, 3. Medya hizmetleri.	Kümeler (Geliştirilmesi öngörülen alanlar): 1. Medya, 2. Enerji, 3. Bio teknoloji, 4. Bilgi ve İletişim Teknolojileri, 5. Tasarım
Strateji+	<ul style="list-style-type: none"> Bilgi toplumu hedefi ile eski kent merkezinin dönüşümünde geleneksel sanayiden ileri sanayi geçişte ekonominin yeniden kurgulanmasında, mekânsal dönüşüm ile birlikte toplumsal dönüşümün düşünülmesi. Bilgi toplumu ve bilgi ekonomisi teması, kültür endüstrisi, hizmette yenilikçilik, yaratıcı yapılar vurgusu. Dönüşüm alanına öncelikli olarak büyük bir kültür işlevinin taşınması. Vaprikki Müze Merkezi ile bölgenin dönüşümüne öncülük etmesi. Festival düzenleme stratejisi; (her yıl yirmini üzerinde köklü festivalin ev sahibidir) ülkenin tiyatro başkenti ve ev sahipliği yaptığı müzeler, Finlandiya'nın en büyük şehir kütüphanesi (yıllık 1,2 milyon ziyaretçi). İskandinavya'nın en büyük konser ve kongre salonu Tampere Hall ve kültür ve sanat alanında merkezler, Vaprikki Müze Merkezi. Eğitim Stratejisi; Tampere Kentinde, 2 tane üniversite ve 2 tane teknik okul bulunmaktadır. Tampere Üniversitesi (UTA), Tampere Teknoloji Üniversitesi (TUT), Tampere Politeknik Sanat ve Medya Okulu, ve Tampere Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Okulu, Rupriikki Medya Müzesi, 	<ul style="list-style-type: none"> Strateji: Bilgi toplumu hedefi ile eski kent merkezinin dönüşümünde geleneksel sanayiden ileri sanayi geçişte ekonominin yeniden kurgulanmasında, mekânsal dönüşüm ile birlikte toplumsal dönüşümün düşünülmesi. Bilgi toplumu ve Bilgi Ekonomisi Teması, Yaratıcı ve Yenilikçi Şehir vurgusu. Dönüşüm alanına öncelikli olarak büyük bir kültür işlevinin taşınması. Çağdaş Sanatlar Müzesinin kentin en kötü bölgelerinden biri olan El Raval'ın dönüşümüne öncülük etmesi. Festival düzenleme stratejisi; (Kıtasa Sanat Festivalleri), Picasso Müzesi, Avrupa Modern Sanatlar Müzesi (Museu Europeu d'Art Modern), Barselona Şehir Müzesi. Eğitim Stratejisi; Pompeu Fabra Üniversitesi (Pompeu Fabra University), Barselona Üniversitesi (University of Barcelona), Katalonya Politeknik Üniversitesi (Polytechnic University of Catalonia), EADA Ticaret Okulu (EADA Business School)
Araçlar	<ul style="list-style-type: none"> Plan ve Program; eTampere Programı (2001-2005), Creative Tampere Programı (2006-2011), The City Strategy (2001-2012), Flow of Culture, 2011 Tampere, Tampere City Strategy 2020 2009 Avrupa Gençlik Olimpiyatları (European Youth Olympic Festival) EYOF, 2011 Avrupa Kültür Başkenti (Capital of European) 	<ul style="list-style-type: none"> Plan ve Program; 1976 Metropolitan Planlama Çalışması, 22@Barselona, 1999 Barcelona Kültürel Stratejik Planı (1999 Barcelona Strategic Plan For Culture), Kütüphaneler Planı, Tematik Yıllar, 2004 Dünya Kültür Forumu, Barselona Kültür Başkenti Projesi (Barcelona Cultural Capital Project), Kültürel İletişim Projeleri (Cultural Connectivity Projects), Metropolitan Kültür Programı (Metropolitan Culture Programme) 1992 Olimpiyat Oyunları, 2006 Yılın Avrupa Müzesi (2006 The European Museum of the Year Award (EMYA)) vb

Kentlerde gerçekleştirilen başta kentsel dönüşüm olmak üzere bütün çalışmalarda parçacı ve kısa erimli çözümler yerine, bütüncül bir yaklaşımla uzun vadeli plan çalışmalarının yapılması gerekliliği Tampere ve Barselona örneklerinde net bir şekilde görülmektedir. İzlenen başlıca stratejiler aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Bilgi toplumu vurgusu öne çıkarılarak, “yaratıcı” ve “yenilikçi kent” sloganıyla da desteklenen bilgi teknolojilerinin geliştirilmesi,
- Mekânsal dönüşüme toplumsal dönüşümün eşlik etmesi (Tampere Örneğinde daha net bir şekilde karşımıza çıkmaktadır),
- Tarihi kent merkezi kimliğinin korunması, sanayi alanları ile boş ve atıl bölgelerin yeniden işlevlendirilerek kentle tekrar ilişkilendirilmesi,
- Kültürel ve boş zaman faaliyetleri için yeni mekânların ve odakların oluşturulması,
- Karma kullanımlara gidilerek birbirini destekleyen alanların kesintisiz kullanımının sağlanması,
- İstihdam olanaklarının artırılması strateji ile yeni iş alanları ve hizmet sektörünün desteklenmesi,

Tampere ve Barselona’da bölgelerin dönüşümünde kullanılan medot uzun vadeli; geleneksel sanayinin adım adım gelişen bilgi programlarıyla, çok ortaklı, bilgi toplumuna dönüşümüdür. Projeler, mekânsal dönüşüm ile toplumsal dönüşümü, ekonominin ihtiyaçlarına göre insan gücü yetiştirmeyi amaçlamıştır. Bu doğrultuda:

- Kümeler (geliştirilmesi öngörülen alanlar) belirlenerek hedef odaklı gelişme stratejisi izlenmiştir,
- Sanayi bölgelerinin dönüşümüne önemli kullanımların öncülük etmesi amaçlanmıştır (Tampere, Vapriike Müze; Barselona Çağdaş Sanatlar Müzesi),
- Tampere ve Barselona’daki projelerin alt programları oluşturulmuştur,
- Gerçekleştirilen projelerde, kültür, teknoloji ve eğitime yönelik politikalar belirginleştirilmiştir,

- Tampere ve Barselona’da endüstriyel mirası korumak amacıyla, sembol yapılar, kültürel miras listesine eklenmiştir. Ancak Tampere örneği Barselona örneğine göre tarihi mirasla daha güçlü bağlar kurmuştur.

Tampere ve Barselona küreselleşme süreçlerinin yerellik ve kültürle nasıl ilişkilendiğini anlamak açısından önemlidir. Bu bir yerde kültür ve sermaye arasındaki ilişkidir. Kentlerin “yetenek savaşlarına” girdiği bir dönemde yapılan kültür yatırımları ve kültür faaliyetleri kültür hakkı üzerinden olmayıp, kültür üzerinden nitelikli emek havuzunu/işgücünü, “yaratıcı grupları” kente çekmenin veya kentte tutmanın bir yolu ve arayışıdır. Bu arayış yaşam çevresini ve olanaklarını iyileştirme, kent imajını düzeltme yoluyla kenti olası yatırımlar için bir cazibe merkezi yapmayı hedeflemektedir. Tampere örneği mekânsal, ekonomik ve toplumsal-kültürel dönüşüm açısından bu boyutların birlikte ele alınışı ve sürdürülebilir kurgusuyla ön plana çıkmaktadır. Barselona örneği ise büyük bir mekânsal ve ekonomik dönüşümü öngörmesi açısından ön plana çıksa da toplumsal-kültürel dönüşüm açısından başarılı görünmemektedir.

Kültürel planlama ve kültürel dönüşümler boyutunda göz önünde bulundurulması gereken en temel nokta yapılan çalışmaların, yatırımların ve faaliyetlerin ortaya çıkış noktasının toplumsal ve kültürel sürdürülebilirlik için en temel gereksinim olan kültür hakkı temeli/tabanlı olup olmadığıdır. Kültürün, sermayenin hâkimiyetine girme süreci sosyal bağlamda Tampere’de daha başarılı olsa da Tampere, Harvey’in Barselona bağlamında eleştirdiği kültürel metalaşma ve kültürel rant meselesinin odağına oturmaktadır. Bu iki kentte gerçekleştirilen kültürel faaliyetler, kültür hakkı ve kültürel-toplumsal sürdürülebilirlik hedefli olmayıp “yaratıcı” kesimi cezbetmek ve onların ihtiyaçlarını karşılamak içindir. Bir yerde yaratıcılığın ya da yaratıcı emeğin sömürülmesi amaçlı yapılmaktadır. Bu iki kentte yapılan kültürel yatırımlar kendi bağlamlarında başarılı görülebilir, ancak neo-liberal baskılar altında kentler arası yarışın yaşandığı rekabetçi ortamda, bu yatırımlar insanların kültürel ihtiyaçları ve kültür hakları olduğu temel kabulüyle yapılmamaktadır. Bu amaçla yapılan çoğu dönüşümün insana değil sermayeye endeksli yatırımlar olduğu bir gerçektir.

3.4.2. Lithgow Kültür Planı

Kuzey Amerika ve Avustralya Kıtalarındaki faaliyetlerin hem genel yaklaşımlar hem de uygulama / örgütlenme biçimleriyle birbirine benzemesi dikkat çekicidir. Federal yönetim modelinin benimsendiği ABD, Kanada ve Avustralya’da devlet politikası olarak desteklenen yaklaşım, bölgesel ve yerel yönetimler için cazip bir hale getirilmiştir. Bu ülkelerde kentler “Kültür Planı”, “Kültürel Master Plan” veya “Kültür ve Sanat Planı” adı altında kültürel çalışmalarını bir plan çerçevesinde nüfus büyüklüğü gözetmeksizin yapmakta; çalışmalar, merkezi yönetim, bölgesel yönetim ve yerel yönetimlerce her üç kademede de desteklenmektedir. Yeni kıtadaki çalışmalar genellikle orta ve küçük ölçekli kentlerde yoğunlaşmakta olup, kentin parçalarına odaklanmaktan çok, kent bütününe kapsar niteliktedir. Dikkati çeken bir diğer husus ise kent konseyleri, vakıf ve derneklerin de bu çalışmalara katılmalarıdır. Yapılan planlarda toplumsal kültürün gelişmesi, toplumsal bütünleşme, ekonomik gelişme ve yaşam kalitesini artırma gibi amaçların öne çıktığı görülmektedir. Planların amacını gerçekleştirmede izlenen yol ise, kentlerde kültürel ve sanatsal olanakların artırılması için faaliyetlerin saptanması ve örgütlenmesi; bu faaliyetlerin gerçekleştirileceği fiziki ortamın oluşturulması yönündedir.

Çalışma kapsamında incelen Kuzey Amerika ve Avustralya’da yürütülen kültür planı çalışmalarının genel kurgusu, Lithgow Kültür Planı özetine göndermeyle Çizelge 3.8. verilmiştir:

Çizelge 3.8. İncelenen kültürel planlama çalışmalarının genel kurgusu; örnek inceleme: Lithgow Kültür Planı özetine göndermeyle.

İÇERİK	UYGULAMALAR
Vizyon ve Prensipler (ön görülen gelişme alanlarının tanımlanması)	Toplum, ulaşım, iş, kültürel miras, eğitim, sağlık, çevre, sanat ve kültür, gençlik, gelişme.
Kültürel Planlama Süreci	Kültürel planlamanın tarihçesi, yöntem, SWOT (güçlü (<i>strengths</i>), zayıf (<i>weaknesses</i>), fırsat (<i>opportunities</i>), tehdit (<i>threats</i>)) çözümlemesi.
Toplanma Yerleri ve Olanakları (toplanma yerleri, kapasite, olanaklar, kamusal alanların kalitesi)	<ul style="list-style-type: none">• Kültürel öncelikler,• Eskbank Evi ve Müze; Lithgow Kütüphanesi Öğrenme Merkezi; Eğlence olanakları, patinaj parkları, yüzme havuzları,• Eylem planı
Plan Stratejisi (kültürel miras, ekonomik sürdürülebilirlik)	<ul style="list-style-type: none">• Kültürel peyzaj, kültürel miras çalışmaları, kültürel sokak peyzajı, çevresel koridorlar, kültürel iş ağları, kültürel turizm,• Ekonomik gelişme, bölgesel iş ağları, kültürel haritalama, promosyon (tanıtım),• Eylem planı
Kültürel Olanakları Destekleme Programı (kültürel faaliyet ve gelişim)	<ul style="list-style-type: none">• Kültürel ve sanat politikaları oluşturulması, değerler, kültürel mekân ve faaliyetler,• Kamusal sanat programı alanları tasarımı, sanat köyleri, kamusal okullar (wallerawang) gibi,• Gençlik programları, gönüllülük projeleri,• Eylem planı
Programlama Süreci	Eylem planlaması, etaplama, öncelikler ve yönetim.

Lithgow Kültür Planı 2008-2013'ün *ilk bölümünde* 'vizyon ve prensipler'in belirlendiği planda çalışmanın amacı, kapsamı ve ele aldığı başlıklar belirtilmektedir. *İkinci olarak* 'kültürel planlama süreci'nin ele alındığı planda kültürel planlamanın ne olduğu, neleri içerdiği ve hangi yöntemle yapıldığı anlatılmakta ve SWOT çözümlemesi yapılarak kent için bir takım öncelikler, eğilimler belirlenmektedir. *Üçüncü olarak* 'toplanma yerleri ve olanakları' gözden geçirilmektedir. Bu kapsamda toplanma yerleri, kapasite, olanaklar, kamusal alanların kalitesi ve kültürel öncelikler ortaya konularak mevcut durum çözümlemesi yapılmaktadır. Lithgow'da Eskbank Evi ve Müze; Lithgow Kütüphanesi, öğrenme merkezi; eğlence olanakları, patinaj parkları, yüzme havuzları bu kapsamda incelenmiştir. Ayrıca bu alanlar için

eylem planları yapılarak yapılacak eylem, zamanlaması, sorumlu kuruluş, performans göstergesi ve tahmini maliyetleri belirlenmektedir. *Dördüncü olarak* ‘plan stratejisi’ yapılan tüm kültür planlarında kentte ön plana çıkarılacak başlıklar belirlenmektedir. Lithgow’da kültürel miras ve ekonomik sürdürülebilirlik üzerinden belirlenen plan stratejisi; kültürel peyzaj, kültürel miras çalışmaları, kültürel sokak peyzajı, çevresel koridorlar, kültürel iş ağları, kültürel turizm, iktisadi gelişme, bölgesel iş ağları, kültürel haritalama, tanıtım ve bunların eylem planlarını kapsamaktadır. *Beşinci olarak* ‘kültürel olanakları destekleme programı’ kültürel ve sanat politikaları oluşturulmasının, kültürel değerler, kültürel mekân ve faaliyetler belirlenmesini kapsamaktadır. Lithgow’da kamusal sanat programının üstünlük, yenilikçilik, fırsat ve başarı ilkeleri üzerinden oluşturulması ve bu kapsamda sanat köyleri, kamusal okullar (*wallerawang*) gibi kullanımlar kurgulanması öngörülmektedir. Ayrıca belirlenen bu çalışmaların eylem planları üçüncü kısımdaki gibi yapılmaktadır. *Son olarak* ‘programlama süreci’ kültür planı çalışmasının genel eylem planlamasının ve etaplamalarının yapıldığı ve bütüncül bir eylem programına aktarıldığı kısımdır.

3.4.3. Kültür Eksenli Çalışmaların Kıtalar Bazında Karşılaştırılması

Avrupa’da başlayan kültür çalışmalarının yine Avrupa kökenli olarak Avustralya ve Kanada’daki aktarımında karşımıza yeni bir deneyim çıkmaktadır. Bu deneyim Avrupa’ya göre kent kültürüne daha bütüncül yaklaşan ve kentin tamamı için kültürel politika ve stratejiler geliştiren bir yaklaşımdır. Yaklaşımın ilk çıkış noktasında ekonomik gelişme kaygısı baskın olsa da, yerel kültür ortamının ihtiyaç duyduğu temel kültürel kullanımların bütüncüllüğü açısından dikkate değerdir. Ayrıca kentteki yaşam kalitesinin yükselmesini öngörmesi ve 21. yüzyıl çoktüreli kentinde toplumsal hoşgörüyü geliştirmesi açısından önemli bir girişim olarak görülebilir. Avustralya’da başlayan yazında ‘belediye kültür planı’ olarak da geçen yaklaşımın; fiziksel ve ekonomik gelişmeyle birlikte kentsel gelişimin bir parçası olarak toplumsal gelişmeyi de öngördüğü söylenebilir.

Öte yandan, Avrupa kentsel dönüşüm stratejilerinin bir parçası olarak kültürel planlama, özellikle “sanatı” yerel kültürün diğer yönlerinin içine alma ve

kentin günlük yaşam karakterine ve alışkanlıklarına katma çabasıdır. Avrupa kentlerindeki kültürel çalışmalar hükümet nezdinde yürütülmekle birlikte, daha çok yerel belirlenimci olarak kentlerin yönlendirdiği ve “kültürel politika ve stratejik planlama” yaklaşımıyla yürütülen, “büyük ölçekli etkinlik ve büyük ölçekli faaliyet stratejisi” olarak da adlandırılan çalışmalardır. Kentler kültür, spor, festival ve olimpiyat gibi ulusal ve uluslararası etkinliklere ev sahipliği yapmak için yarışmakta, yine “Kültür Başkenti”, “Spor Başkenti” organizasyonlarına ve “Kültür Kenti”, “Olimpiyat Kenti” gibi markalaşmaya yönelik tanıtım ve pazarlama faaliyetleri yürütmektedirler. Kültürel çalışmalara ait örneklerin kıtalar bazında karşılaştırılması Çizelge 3.9’de verilmiştir.

Çizelge 3.9. Kültürel çalışmalara ait örneklerin kıtalar bazında karşılaştırılması.

	Kuzey Amerika ve Avustralya Kıtasi Yaklaşımı	Avrupa Kıtasi Yaklaşımı
Yaklaşım ve Kapsam	<ul style="list-style-type: none">• Genel olarak yaygınlaşmış bir Kültür Planı, Kültür Master Planı, Kültür ve Sanat Planı yaklaşımı.• Kültürel Planlamanın stratejik planlama üzerinden kurgulaması.• Üstten belirlenimci, ulusal politika	<ul style="list-style-type: none">• Kültür Politikası ve Kültür çalışmalarının doğrudan stratejik planlama araçsallığıyla yapılması.• Yerel belirlenimci,
Amaç ve Öncelikler	<ul style="list-style-type: none">• İktisadi Gelişme• Toplumsal bütünleşme,• Yaşam kalitesini artırma	<ul style="list-style-type: none">• Kent ekonomisinin yeniden yapılandırılması ve yatırım çekmek,• Yaşam kalitesini artırma
Hedefler	<ul style="list-style-type: none">• Kültürel ve sanatsal olanakların artırılması; faaliyetler, mekânlar	<ul style="list-style-type: none">• Büyük ölçekli etkinlik ve büyük ölçekli proje stratejisi, (Festival, Olimpiyat, Kültür Başkenti)
Strateji ve Projeler	<ul style="list-style-type: none">• İktisadi ve fiziksel gelişmeyle birlikte kentsel gelişimin bir parçası olarak hazırlanan toplumsal amaçlı kültürel plan ve projeler	<ul style="list-style-type: none">• Kültür çalışmalarına dayalı gelişme. Kültürü tek başına bir sektör olarak algılama.
Ön plana çıkan yönü	<ul style="list-style-type: none">• Toplumsal bütünleşme ve ekonomik gelişme; Kültür çalışmalarının yaygın aracı olarak kültürel planlamanın kullanılması.• Üstten belirlenimci, ulusal politika olarak yürütülen çalışmalar.	<ul style="list-style-type: none">• Avrupa kentsel dönüşüm stratejilerinin bir parçası olarak, kültürel planlama, sanatı yerel kültürün diğer yönlerinin içine alma ve kentin günlük yaşam karakterine ve alışkanlıklarına katma çabasıdır.• Yerel belirlenimci çalışmalar
Sorumlu Kuruluş	<ul style="list-style-type: none">• Merkezi Yönetim• Bölgesel Yönetim• Yerel Yönetim• Kent Konseyleri• Vakıf ve Dernekler	<ul style="list-style-type: none">• Yerel Yönetim• Kent Konseyleri• Ulusal, Uluslararası Vakıf ve Dernekler

Avustralya’da başlatılan “belediye kültür planı” çalışmalarının yaygın olarak küçük kentlerde gerçekleştirildiği gözlenmektedir. Avustralya ve Amerika kıtalarındaki büyük kentlerin “büyük ölçekli etkinlik ve faaliyetler” üzerinden izledikleri kültür stratejisi Avrupa kentleriyle benzerlik göstermektedir. Bu kıtalar arasındaki farklılaşma daha çok uygulandıkları kentlerin ölçeklerine göre olup, kentlerdeki kültür ortamlarına farklı ölçeklerde (büyüklükte) müdahaleleri ortaya çıkarmaktadır.

“Kültürel planlama”, Avrupa kıtasında, Amerika ve Avustralya kıtalarına göre daha genel bir tanıma oturmaktadır. Geniş bir çerçevede ele alınan kültür politikaları üzerinden kentin çeşitli ölçeklerde ele alınması, kültür bölgeleri, kültür adaları, sokakları, meydanları gibi kentin herhangi bölgesinde parçalı, hatta kent bütününden bağımsız alanlarda yapılan projeler, kent ekonomisini ve bunun yanında çoğunlukla işlevsiz kalan alanların yeniden canlandırma stratejisini içermektedir. Bu çalışmalara bir örnek; Londra’da, önemli sinemalar, tiyatrolar, müzikholler, müzeler ve sanat galerileri gibi kültür hizmetlerini barındıran Westend kültür bölgesi böylesi bir politikanın ürünüdür. Bu bölge çok sayıda metro hatları ve metro bağlantılı demir yollarıyla Londra dışındaki yerleşmelere de bağlıdır.

Kuzey Amerika ve Avustralya kıtasında belediyelerce gerçekleştirilen çalışmalarda kent bir bütün olarak analiz edilmekte ve ihtiyaçlar belirlendikten sonra “kültürel olanakları destekleme programı” oluşturulmaktadır. Bu farklılaşma aslında toplumsal kültürün sentezlenme deneyimlerine dayanmaktadır. Kentlerdeki kültürler erime potasına (*melting pot*) girerken; baskın kültür yapısının oluşmadığı ya da aldığı göçler sonucunda kent kültürünü yeniden oluşturmak zorunda kalan kentlerde çok kültürlü yapı dikkate alınarak farklılıklara duyarlı bir yaklaşım geliştirildiği gözlenmektedir.

Kuzey Amerika ve Avustralya’da faaliyetlerin Avrupa’dakilerden hem genel yaklaşımlar, hem de uygulama-örgütlenme biçimleri çerçevesinde farklılaştığı dikkat çekmektedir. ABD, Kanada ve Avustralya’nın yoğun yerleşme ve kentsel geçmişi 17. yüzyıldan itibaren şekillenmiştir. Bu ülkeler, yoğun göçmen nüfusu

barındırmaları ve farklı toplumsal dinamikleri nedeniyle toplumsal ve siyasi arayışları bakımından birlikte yaşama kültürü açısından çok derin bir geçmişe sahip olan Avrupa kıtasına göre farklılık göstermektedirler. Yeni Dünya ülkeleri olarak da adlandırılacak ABD, Kanada ve Avustralya kentlerinde ulusal politika kapsamında, üstten belirlenimci kentsel gelişimin bir parçası olarak yürütülen kültür eksenli çalışmalarda, toplumsal bütünleşmeye öncelik verilmektedir. Kısacası “Yeni Dünya” ve “Eski Dünya” ülkeleri arasındaki toplumsal düzen, kendilerine özgü tarihsel süreç gereği farklı biçimler almıştır. Toplumsal tepki, kabulleniş veya olayları ele alış biçimlerinin farklı olması doğal bir sonuçtur. Bu yüzden toplumsal yapının yeniden inşasında kullanılan araçlar ve süreçler, kültürün de değişmez “özgünlük” ilkesi gereği, farklılık göstermektedir.

“Yaratıcı kent” kavramı şehirlerde bir imaj klişesi haline gelirken, Avrupa, Kuzey Amerika ve Avustralya’da yaratıcı endüstrileri büyütme üzerine odaklanan “kültürel planlama” son yılların yerel politika girişimlerinin en önemlilerinden biri olarak ortaya çıkmıştır. Yerel odaklı kültürel planlama ve yaratıcı kent çalışmalarının kentsel markalaşma söylemlerinin çoğaldığı bir dönemde ortaya çıkması da dikkat çekici bir unsurdur [Stevenson, 2005; Kovacs, 2010]. Stevenson’a [2005: 45] göre kültür eksenli kentsel gelişim yaklaşımı Avustralya’da yeni bir içerik kazanarak “planlamanın yeni bir yolu” olarak görülmektedir. Bu yaklaşım, toplumsal, ekonomik, kentsel ve çevresel konularda yaratıcılık vurgusu ile çözüm arayışı başlatmıştır.

Kuzey Amerika, Batı Avrupa ve Avustralya etnik-kültürel çatışmalar yaşamaktadır [Kymlicka, 1998: 11]. Bu sorunun temelinde, bu kıtaların farklı etnik gruplardan yoğun göç alan çoktürel yapıları yatmaktadır. Bu çoktürelilik toplum yapısını değiştirdiği gibi, kent kültürünün de yeniden tanımlanması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. 21. yüzyılda erişilen hız, bir anlamda Harvey’in [1999] zaman-mekân sıkışması olarak ifade ettiği durum, kentleri ‘küresel kültürlere’ açık olmaya zorlamaktadır. Kentteki bütün gruplar, erime potası (*melting pot*) içine girerek kente melez ve kozmopolit bir yapı kazandırmaktadır. Bu noktada bu yapının sağlıklı

işlemesi o toplumdaki “gerçek demokrasi, ekonomik gelişme ve hukuk düzeni”ne [Kymlicka, 1998: 24] bağlıdır.

Kuzey Amerika ve Avustralya’da kültürel planlama çalışmalarının Avrupa ülkelerinin aksine üstten belirlenimci bir anlayışla sürdürülüyor olması, bu ülkelerin tarihsel geçmişi ve toplumsal yapısıyla doğrudan ilişkilidir. Etnik çeşitliliğin yüksek olduğu bir toplumsal yapıya sahip ve yüksek oranda göçmen nüfus barındıran bu ülkelerin arayışı çokkültürlü bir yapının bütün ülke çapında teşvik edilmesi ve geliştirilmesi yönündedir. Dolayısıyla toplumsal bütünleşmenin sağlanması, kültürel planların öncelikleri arasında yer almaktadır. Merkezi yönetimin girişimiyle başlayan bu yapılanma, eyalet yönetimi tarafından bölgenin ihtiyaçlarına uygun bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Üst ölçekte geliştirilen kültürel politika ve stratejiler için kent konseylerinin örgütlenmesiyle kentsel alandaki uygulama kanalları araştırılmaktadır. Ele alınan ülkelerde merkezi yönetimin ülke çapında toplumsal düzenin korunması ve gelişimi için kültür ve sanatı bir araç olarak kullandığı yönünde bir değerlendirme yanlış olmayacaktır. Yeni kıta ülkelerinin bu politikası bir anlamda neo-liberalizmin devletin kendini geri çekerek yerel yapıların ortaya çıkmasına olanak tanıdığı yönündeki görüşle çelişmektedir. Bu bir bakıma yerel, ulusal ve küresel güçler mücadelesinin kentsel mekânın çok boyutlu ilişkileri içerisinde sürdürüldüğünü göstermektedir.

Stevenson [2005], kültürel planların, fiziksel ve ekonomik planlamaya göre, toplumsal gelişim için daha kamusal bir çalışma olarak ön plana çıktığını belirtmekle birlikte, Kuzey Amerika ve Avustralya’daki örneklerde, planların uygulamaya dönük araçlarının henüz yeterince geliştirilemediğini tespit etmiştir. Kentsel mekânı kültürle planlama arayışının amacı, kültürel kullanımlara uygun mekân ve ortamın yaratılması ve kent sakinlerinin gündelik yaşamları içinde ilgi ve yeteneklerini geliştirebilecekleri kültür ve sanat ortamının oluşturulmasıdır. Bu durum kentin ortak yararına olsa da, planların üretim süreci ve biçimi sonuca ulaşmayı zorlaştırmaktadır. Planların stratejik bir belge niteliğinde olması ve bir yol haritası olarak sunulmasının, yapılan çalışmaların uygulamaya geçirilmesini zorlaştırdığı belirtilmektedir. Bu noktada yapılan kültür planlarının, kentin fiziki planlarıyla ne derece

bütünleştirilebildiği hususu önem kazanmaktadır. Sorunun başka bir nedeni de, plan talebinin yerelde oluşan bir sorundan kaynaklanmaması, ulusal ölçekte izlenen bir politikayla yerelden beklenmesi, dolayısıyla yerel aktörlerce yeterince sahip çıkılmamasıdır. İncelenen ülkelerde kent konseyinin, vakıf ve derneklerin bu çalışmalara sonradan katıldığı, bütünleştirildiği gözlenmektedir. Ancak, kentin yerel dinamikleriyle başlamayan bir sürecin sürekli kılınması zorlaşmaktadır. Üstten belirlenimci bir yaklaşımın, kentsel alanda toplu çaba ve yerel önceliğin harekete geçirilmesinde ne kadar etkili olabileceği bir soru olarak durmaktadır.

Avustralya’da “yaratıcı kent” kavramı, eyaletler ve yerel yönetimlerce desteklenerek küçük ve orta ölçekli kentlere taşınmıştır. Bir kurtarıcı olarak tanıtılan kültürel planlamanın çelişkisi, söylem ve eylemlerinin birbirine uymamasıdır. Bunun nedeni “yaratıcı kent”in üzerine kurulduğu kent kültürü ile yeniden formüle edildiği kırsal alanın, bütünleşmesindeki araçların tanımlanması ve kırsal alanın bunu sindirebilmesindeki zaman darlığıdır. Kültürel planlamanın çok geniş bir etki sahasının olduğu, bunun da temelde belli bir plancı grubu tarafından altından kalkılamayacak kadar karmaşık bir süreç olduğu bilinmektedir. Çalışmalar ekonomik desteğini bürokrasiden alan kent konseyleri (kent meclisleri) tarafından yürütülmekte ve kente biçilen vizyon üzerinden bu çalışmalar gerçekleştirilmektedir.

Yazında kültürel planlamaya yönelik önemli eleştirilerden biri de üzerinde bilimsel araştırmalar yapılmadan çok hızlı bir şekilde gerçekleştirildiği, söylemsel ve kılışsal çelişkisi bulunduğu dairdir. Yapılan planların uygulamaya geçirilemediği belirtilmektedir. Kültür üzerinden geliştirilecek ekonominin, toplumsal kültürün aşınmasına yol açabileceği yönündeki eleştiriler ise önemlidir. Kültür planlarının üstten belirlenimci olması ve içeriğinin kültür plançıları ve danışmanlar tarafından bürokratik bir çerçevede belirlenmesi nedeniyle yapılan çalışmalarda kentsel katılımın yeri ve projelerin kent sakinleri tarafından ne düzeyde benimsendiği de ayrıca sorgulanmaktadır [Landry ve Bianchini, 1995; Stevenson, 2004; Stevenson, 2005; Ghilardi, 2001; Kovacs, 2010; Kovacs, 2011].

3.5. EKONOMİK YENİDEN YAPILANMA İLE KÜLTÜR EKSENLİ ÇALIŞMALARIN İLİŞKİSİ

Kentsel alanın yeniden yapılandırılmasında kültürel miras öğelerinin, ürünlerin, özelliklerin ve mekânların öne çıkarılması, neo-liberal dünyada rekabetçi piyasa koşullarında birbirleriyle yarışan kentlerin ön plana çıkmak ve gündemde kalmak için kullandıkları birer strateji olarak karşımıza çıkmaktadır [Harvey, 2011: 464-485]. Bu dönemde, kültürel değerler ekonomik yapılanmanın başarısı için kullanılmaya başlanmış ve kültürel üretimden uzaklaşarak kültürel tüketim ağırlık kazanmıştır. Aynı dönemde kültürel ortamın, kültürel öğelerin korunması ve sürdürülebilirliği yerine ön plana çıkan talepler üzerinden geliştirilmeye başlanıldığı gözlenmiştir.

Harvey [2011: 477], 21. yüzyılda kentsel yönetimlerin kentin teknik altyapısının ötesinde eğitim, teknoloji ve bilim, sosyal denetim, kültür ve yaşam kalitesinin toplumsal altyapıları için de yerel yatırım örüntüleri inşa etmeye yönelmelerindeki amacın kentleşme sürecinde tekelci rantların yaratılmasına uygun ortamların hazırlanması olduğunu vurgulamaktadır. Sürecin en başında, yani kültürel ortamın canlandırılmasına ilişkin alt yapının oluşturulmasında sermayenin hareketlendirilmesi söz konusudur. Harvey [2011: 475] söz konusu girişimlerin ölçeğine yönelik olarak da şu açıklamaları yapmaktadır:

Kentsel girişimcilik son birkaç on yılda hem ulusal hem de uluslararası alanda önem kazandı. Bunu belirtirken, devlet güçleriyle (yerel, metropolitan, bölgesel, ulusal ya da uluslar üstü) sivil toplumun çeşitli organizasyonel biçimlerini (ticaret odaları, birlikler, kiliseler, eğitim ve araştırma enstitüleri, cemaatler, STK'lar vs.) ve özel çıkarları (şirket ve bireysel) şu ya da bu kentsel/bölgesel gelişmeyi teşvik etmek ya da yönetmek üzere güç birliği oluşturmak için bir araya getiren kentsel yönetim davranış örüntüsünü kast ediyorum. (Çeviren: Başak Kıcırcı, Deniz Koç, Kıvanç Tanrıyar, Seda Yüksel)

Harvey [2011: 483] günümüzde kültürün metalaştırılma sürecinde “sermayenin yerel farklılıkları, yerel kültürel çeşitlilikleri ve kaynağı ne olursa olsun estetik anlamları sahiplenme ve bunlardan kazanç sağlama yollarını” bulduğunu belirtmekte ve süreci “utanmak nedir bilmeksizin her şeyin metalaştırılıp

ticarileştirilmesi yaşadığımız zamanın alâmetifarikalarından” biri olarak tanımlamaktadır. Kültürel sermaye oluşturmak veya var olan kültürel sermaye üzerinden ekonomik gelişme sağlama stratejisi, kentlerin kendine özgülük, benzersizlik, orjinallik ve sahiçilik ölçütleri aramasını beraberinde getirmiştir [Harvey, 2011: 474].

Her ne kadar Kuzey Amerika ve Avustralya’da kültürel planlamanın ekonomik ve fiziksel gelişmeyle birlikte toplumsal amaçlı bir içeriğe sahip olduğu belirtilse ve ilgili yazında toplumsal kültürün geliştirilmesi, yaşam kalitesinin artırılması, toplumsal hak ve adaletin sağlanması, kentsel demokrasinin geliştirilmesi, toplumsal bütünleşmenin tesisi gibi hedefleri içerse de, planların ekonomi temelli bir içeriği olduğu ve ardında sermayenin pazar alanını genişletmeye yönelik hedeflerinin bulunduğu reddedilemez bir gerçektir. Yerel yönetimlerin kentlerine fon sağlama çabasıyla, pek çok kez hızla üretilen projelerin tamamlanmasından sonra ilgili projelerin kent sakinlerine ne derece katkı sağladığı ve projelerin geleceğe ne derece aktarılabilirdiği de irdelenmesi gereken bir konudur. 21. yüzyıl kent mekânından beklenen talepler, daha esnek bir yaklaşım ile hareket etmeyi zorunlu kılmıştır. Kültürel planlamanın yaygınlık kazanmasının bir nedeni de esnek ve hızlı çözümler sunma iddiasında olmasıdır. Bu yönüyle de yatırımcılar için elverişli bir ortam sağlamaktadır. Ancak yeterli araştırmalar yapılmadan geliştirilen bu hızlı çözümlerin, kentin bütününe ve mikro-kozmoslarına gereken duyarlılığın gösterilmemesine neden olduğu söylenebilir.

İncelenen ülkelerde, kültürel planlama yaklaşımının, “yaratıcı kent” söylemiyle özdeşleşerek ön plana çıkıp yaygınlaştığı görülmektedir. Kentsel markalaşma söylemiyle koşutluk gösteren “yaratıcı kent” kavramının ardında, orta ve küçük ölçekli kentlerin küresel akışa girmemiş yerel gizilgüçlerini açığa çıkararak küresel ekonominin üretim ve tüketim dünyasını besleme düşüncesi yer almaktadır. İncelenen örneklerde “yaratıcı kent” olgusunun kentin toplumsal konularıyla bütünleşik bir biçimde ele alınmış olması olumlu görülebilir. Kültürel değerlerin metalaştırılmasıyla marka kent olma yarışı içine giren Avrupa kentleriyle

kıyaslandığında, yeni kıtanın kentlerinde yapılan kültürel planlarda ekonomik, toplumsal ve kültürel hedeflerin daha dengeli bir anlayışla belirlendiği söylenebilir.

Avustralya ve Kanada'daki kültürel planlama deneyimi, biraz da kentsel alandaki kültür endüstrisinin küçük ve orta ölçekli kentlere aktarımı tecrübesidir. “Yaratıcı kent” kavramının Avustralya’da kültürel planlama olarak karşımıza çıkmasının en önemli nedeni, kırsal ölçek ile kentsel ölçek arasındaki farktır. Hareket noktası olarak yerelin en belirgin tanımlayıcısı olan kültürün, kalkınma için en hızlı dışsallığı yaratacak unsur olduğu düşünülmüştür. Ancak “yaratıcı kent” kavramının büyük ölçekli kentlerden orta ve küçük ölçekli kentlere taşınımı için yaratıcılığın ihtiyaç duyduğu temel altyapıların karşılanması gerekmiştir. Bunlar yerel demokratik ortamın oluşturulması, kentsel altyapıların inşası, kültürel faaliyetlerin ihtiyaç duyduğu mekânların oluşturulması ve günlük faaliyetlerle birleştirilmesidir. Yerel ve merkezi hükümetlerde yapılacak çalışmaların başarısı, büyük ölçüde çalışmanın o yerelin kültürüne hitap edip etmediğine bağlıdır. Bu kapsamda kültür endüstrisi üzerinden yerelde bir yaratıcılık etkisi beklenenecekse, bunun yerel kültürel politikalar ve kültürel yapıyla uyumlu olması gerekir.

Yaratıcılık, genelde kültür ve sanatla ilgilenen ve/veya bunu bir şekilde hayatının bir parçası haline getiren insanların üretimlerinde oluşturduğu dışsallıktır. Sadece sanatçılara değil, kentte yaşayan tüm insanlara hizmet edecek mekânların kurgulanması ve bu alan içinde yapılacak faaliyetlerin oluşturulması gerekecektir. Küçük ve orta ölçekli kentler, büyük kentler kadar geniş bir kültür ve sanat çeşitliliğine sahip olmamaları nedeniyle ve daha çok geleneksel sanatların üretim yerleri oldukları için, kültürel planlama burada çağdaş sanat ve geleneksel sanatı birbiri içerisinde sunma, geleneksel sanatı çağdaş normlara göre bireşimleme arayışında olabilir.

Lavanga [2009: 64], politika yapıcıların genelde kısa vadeli ekonomik kazanç potansiyeli olan kültürel faaliyetlere öncelik tanıdığını belirterek bunların genellikle toplumsal katılımı artırmak ve güçlendirmek için olmadığını; medyanın ilgisini ve turistleri çekmenin bir yolu olarak kullanıldığını belirtmektedir. Yine

Lavanga, kalkınma stratejilerinde kentsel kültürel dönüşümü ön gören bir yaklaşımın kültürel etkileri ve mirası hesaba katması gerekliliğine vurgu yaparak, kültürün daha sürdürülebilir bir kentsel gelişmenin ayrılmaz bir parçası olmasına olanak veren stratejilerin genellikle eksik olduğunu; kültürün kentsel gelişim üzerindeki etkisinin (ekonomik, sosyal, fiziksel ve kültürel alanlara) çok boyutlu doğasının dikkate alınması gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Lavanga [2009: 64], Bianchini'ye [1993] referansla kültürel planlama yaklaşımını şöyle eleştirmektedir:

'Kültürel planlama' yaklaşımında kültüre dayanan kentsel gelişme süreciyle ilişkili sorunların ortaya çıkarılma, dikkate alınma ve böylelikle bu kültürel sosyal önceliklerin ekonomik önceliklerle bağdaştırılma potansiyeli saptanmaktadır]. Bu yaklaşımın temelinde, kültür politikalarının diğer kentsel politikalar ile bütünleştirilmesi ve koordine edilmesi durumunda, kentsel gelişme stratejileri arasında önde gelen bir konum elde edebileceği algısı bulunmaktadır. Kültürel planlama, farklı kültürel sektörlerin veya formların gelişimine odaklanan sektörel bir yaklaşım değildir; kültürel kaynaklar ve her tür kamu politikası arasındaki ikili ilişkilerin kurulması gereklidir. Kültürel planlama, 'kültürün planlaması' yerine kültürel özelliklere duyarlı bir planlama biçimidir. Buradaki kilit nokta, kültürel kaynakların oluşturulduğu geniş yelpazenin bir yerin kalkınmasına nasıl katkıda bulunabileceğini görmektir, bu ister bir mahalle, ister bir şehir veya bir bölge olsun. Kültür planlaması stratejilerini uygulamak için şehir yönetimlerinin daha bütüncül bir politika üretimi yaklaşımına geçmesi gerekmektedir. (Çeviren: Hazel Tulgar)

Kültür en temel insani gereksinimlerden biri olarak oldukça doğal ve yerinde bir taleptir. Bu talebin karşılanması ekonomik menfaatlere bağlı olmamalı ve her ölçekteki kentte asgari düzeyde karşılanmalıdır. 21. yüzyılda kentsel kültür ortamı modern ve geleneksel kültür öğelerinin çatışması şeklinde yansıtılsa da, kentsel kültür ortamının bütünlük arz etmesi gereken yapısı içinde tüm kültürel öğeleri kapsayıcı politikalar ve stratejiler izlenmelidir. Aksi takdirde gelir getirici ve popüler kültür öğeleri dışında kalan kültürel öğeler kent ortamından/sahnesinden silinecektir.

4. BÜTÜNCÜL BİR KÜLTÜREL PLANLAMA NASIL YAPILABİLİR?

Günümüz kentlerinde bir yandan çağdaş kültür öğeleri kentin kültürel ortamına girmeye çalışırken, diğer bir yandan da yerel kültür öğeleri kent ortamındaki varlıklarını korumaya çalışmaktadır. Özellikle orta ve küçük ölçekteki kentlerin kültürel ortamları farklı problemlerle karşı karşıyadır. Dünyada kültür çalışmaları büyük kentler için küresel ağda rekabet edebilir bir konum arayışı doğrultusunda kurgulanırken, orta ve küçük kentlerin ne gibi kültürel açılımlara ihtiyaç duydukları göz ardı edilmektedir. Kültür öğelerinin toplumsal yaşam içindeki önemi sadece ekonomik temelli bir arayış olmayıp, yaşama kültürü, aidiyet, yaşam kalitesi ve birlikte yaşama pratikleri gibi birçok konuyla ilintilidir. Kültürel hizmetlere erişimin ve devamlılığın sağlanması, kentlerdeki kültürel imkânların geliştirilmesi ve sürdürülmesi, her şeyden önce kültürün en temel insan hakkı olması nedeniyle gerekmektedir. Oysa son 30 yılın kentlerde gerçekleştirilen kültür çalışmalarının çıkış noktası “kültürün en temel insan hakkı olduğu” kabulünden uzaktır.

Bianchini [1999], “kültürel planlama” kavramını ortaya atarken, “kültür”ü yere ve zamana dair olan durum ve verilere göre ele almayı önermektedir. Kültür politikalarında gözlemlenen yüksek sanat ile geleneksel-folklorik olan arasındaki ayrımlar, bu önermede yerini bütüncül ama yerleşik ve aynı zamanda mekân esaslı, çoktüreli kültür anlayışına bırakmaktadır. Bu haliyle “kültür”, kent siyasasına bütünlendirilmesi gereken temel bir unsurdur. Bianchini [1999: 34-51] burada özellikle “kültürü planlamak değil, kenti kültürle planlamak” vurgusunu yapmaktadır. Kent yaşamakta olan, hâlihazırda var olan, biriken, katmanlaşan ve aynı şekilde tüketen ve tükenen bir organizmadır [Lavanga, 2009]. Bu yönüyle yaşayan dinamik bir olgudur. Bianchini'nin önerisiyle kültürel planlamanın araçsallaştıracağı ve kente hem planlama, hem sürdürülebilirlik ögesi olarak önerilecek olan “kültür” kavramı, akla gelebilecek her türlü mevcut faaliyet ve alışkanlığı içerdiği gibi, aynı zamanda mekânsal ve nesnel öğelerle, önerilebilecek toplumsal ve sanatsal etkinlikler ve etkileşimleri de bünyesinde barındırmaktadır.

Ülkemizde kültür ile ilgili en temel sorun, kültürel hizmetlerin tüm toplumsal katmanlara ulaşmaması ve kentlerin kültür politikaları içinde kentteki tüm kesimleri kapsayıcı stratejilerin izlenmemesidir. Ülkemizde, İngiltere'deki gibi büyük sanayi dönüşümleri ve kent ekonomilerinin yeniden canlandırılması, kültür ile ilgili birincil sorunsal değildir. Bununla birlikte büyük ölçekli, uluslararası organizasyonlar akımı, ülkemiz için yeni bir girişim olup, şimdilik spor etkinlikleri üzerinden gelişmekte ve ülkemiz bu konuda daha ilk deneyimlerini yaşamaktadır.

Kavala'ya [2009: 199-202] göre Ankara ve İstanbul dışındaki kentler modernleşme sürecinin dışında kalmış ve bu süreç Anadolu kentlerinin aleyhine işlemiştir. Batı ve doğu arasında kültürel imkânlarla ulaşmada eşitsizlikler yaşanmaktadır. Anadolu kentlerinde kültürel hayat sığlaşmış, buradaki sanat meraklıları ve sanatçıların İstanbul ve Ankara gibi kentlere yerleşmeleri bir alışkanlık haline gelmiştir. Zengin kültürel mirasa sahip olan Anadolu kentlerinde kültürel hayatın canlanması, kent aidiyetinin gelişmesini, farklı toplumsal kesimlerin farklı kültürel kimliklere hoşgörünün arttırmasını ve kent kültürünün ortak yaşanmasını sağlayacaktır.

Ülkemizde, özellikle Anadolu kentlerinde giderek küçülen kültür ve sanat ortamı, bu kentlerin ihtiyaç duyduğu kültürel üretimin, gelişimin ve yenilenmenin gerçekleştiği ortamları ve imkânları azaltmaktadır. Kültür ve sanatın gelişmesi için belli kentsel standartları, yaşama kalitesini, kültür ve sanat ortamını sağlayamayan bu kentlerin, beyin göçü yoluyla kentsel kültür ve sanat birikimlerinde çözümler yaşanmaktadır.

Kentsel alanda kültür konusunda bir diğer önemli tartışma yerel/küresel veya geleneksel/çağdaş ikileminden kaynaklanmaktadır. Her ne kadar geleneksel kültür öğelerinin çağdaş kültür ile birlikte düşünülmesi gerektiği savunulsa da, kent mekânında çağdaş kültür öğeleri geleneksel kültür öğelerinden daha fazla yer bulmaktadır. Bourdieu [2002], neo-liberal dayatmaların kültür ürünleri üzerindeki hegemonyası sonucu kültürün tehlikede olduğunu vurgulamakta, özellikle hegemonik güce boyun eğmeyen bir kültürel üretimin tehlikede olduğuna dikkat

çekmektedir. Bourdieu'e göre kültür tehdit altındadır, çünkü içinde gelişebileceği ekonomik ve toplumsal koşullar, kazanç zihniyeti tarafından derinden etkilenmiştir. Bourdieu [2002: 142-145], kültürün çevresel koşulları bozulduğu zaman, çok geçmeden öldüğünü iddia etmekte ve bu noktada "içlerinde kültürün doğduğu göreceli biçimde özerk mikro-kozmoslar"ın varlığının korunması gerekliliğine dikkat çekerek, bu "özerk mikro-kozmoslar"ın uzun bir gelişme sürecinin sonucunda ortaya çıktığını savunmaktadır. Bourdieu'un "özerk mikro-kozmos" kavramıyla ifade etmek istediği elbette kültürün tüm somut ve soyut üretim ortamlarıdır. Onun uyarısı, kentlerin kendilerine özgü mekânsal oluşumlarını kapsar niteliktedir: Kültür, kentsel yapılanmanın hareket noktası haline getirilirken, her şeyden önce kentin var olan kültürel değerlerinin ve bu kültürü oluşturan alt yapının yıpratılmamasına dikkat edilmelidir.

Kentin, kent mekânının kültürel boyutuna hassasiyet gösterilerek, yazındaki ele alınış biçimiyle "kenti kültürle planlama" çerçevesi içinde yeniden planlanacağı zaman, Bourdieu'nun kavramsallaştırdığı mikro-kozmoslara yönelmek yararlı sonuçlara götürecektir. Burada ele alınması gereken *ilk konu*, söz konusu bu kültür ortamlarının nasıl tespit edileceğidir. *İkinci kritik konu* kentin geleceğine ilişkin kararların üretimi sürecinde mikro-kozmosların ne kadar korunacağı ve değişimlerine karşı ne kadar esnek olunacağıdır. Çünkü mikro-kozmosların kendilerine özgü dinamikleri içinde değişim geçirecekleri varsayılmalıdır. *Üçüncü kritik konu* ise Harvey'in de altını çizdiği gibi kentsel alan içinde "hangi yerelin sürdürülmesi"ne veya korunmasına, nasıl karar verileceğidir. Her kentin kendine özgü kültürel ortamı olduğu kabulü ile önerilen çözümlene evreleri şöyledir:

1. Envanter tespiti: Çalışma alanında, çalışmaya altlık olacak kültür envanterinin temel verilerinin hazırlanması, kentteki mevcut kültürel verilerin derlenmesini kapsamaktadır. Envanter kentsel kültürel miras (soyut-somut), kültürel faaliyet ve türleri, kültürel altyapıların fiziki durumları ve kapasiteleri vb içerebilir,

2. İhtiyaçların tespiti: Mevcut envanter çıkarıldıktan sonra bir kentte olması gereken temel kültürel faaliyetler (resim, müzik, tiyatro, geleneksel sanatlar, festival,

şenlikler), kullanımlar (müze, kültür merkezi, tiyatro salonu, sanat sokağı, sanat galerileri) belirlenmelidir. Ayrıca kentte kültürel ve sanatsal faaliyetlerle uğraşan ve kültürel ve sanatsal ihtiyaçları iyi bilen kişiler tespit edilebilir,

3. Tespit edilen kişilerle görüşülmesi: Kentin kültürel tarihinin, değerlerinin daha iyi anlaşılması için çeşitli meslek gruplarından, çalışma konusu üzerinde dolaylı veya doğrudan görüş bildirebilecek, kişiler tespit edilerek derinlemesine mülakat, sözlü tarih çalışmaları yapılmalıdır. Bu aşamada antropoloji ve sosyoloji alanında geliştirilen çözümlene teknikleri kullanılabilir,

4. Kentin kültür profilinin çıkarılması: Kentte gerekli olan kültürel yapının çözümlenmesi için (bunlarla sınırlı olmamak üzere) ölçütler belirlenebilir (fiziki yapı, toplumsal yapı ve kültürel ve sanatsal yapı):

- Tarihsel süreçteki kültürel ve sanatsal büyüme,
- Kent karakteristiği (kentsel eğilimler, kullanım alışkanlıkları),
- Okunabilir talepler (kentte ön plana çıkabilecek faaliyet ve etkinlikler, gizilgüçler), gizli talepler (ön plana çıkmayan ihtiyaçlar),
- Mevcut tesislerin fiziki durumu ve mevcut tesislerin kapasiteleri,
- Coğrafi mekânsal eşit(siz)lik (tek merkezli veya çok merkezli büyüme) vb.

5. Kentin mikro coğrafya çözümlenmesinin yapılması: Kentin kültür envanteri ve kültür profili çalışmalarında sadece yapı çevre çözümlenmesi ile yetinilmeyip, kent tarihi için önemli olan ve kentsel bellekte yer eden unsurlar, kentte kültürün ve sanatın cereyan ettiği mekânlar ve mikro-kozmoslar tespit edilmesi gerekir. Bu kapsamda tampon koruma bölgeleri oluşturulabilir, kent içerisinde kalan ve yeni planlarda öngörülen yapılaşma koşullarıyla gelişmenin mevcuttaki soyut-somut kültüre zarar vermesinin öne geçilebilir.

6. Alan seçimi: Proje maliyeti göz önünde bulundurularak öncelikle mülkiyeti bakımında tahsisi kolay olan işlevsel ve erişilebilir olan kamu alanları seçilebilir. Ayrıca bu kapsamda 'kamusal kullanımlar' yeniden gözden geçirilebilir. Kentte koruma altındaki yapıların kamusal kullanımları incelenebilir. Valilik, belediye,

maliye hazinesi, vakıf mülkiyetindeki uygun alanlar çıkarılarak kültürel kullanımlar için yeniden işlevlendirilebilir. Özellikle, kentte atıl hale gelen ve ağırlıkla kamu mülkiyetinde olan eski sanayi alanları, hizmet dışı kalmış diğer kamu alanları sermayenin hedeflerine yönelik işlevlere dönüştürmek yerine, kamunun ortak yararına ve kentin kamusal yaşamına katkı sağlayacak biçimde nasıl bütünleştirilebileceğine ilişkin çözümler geliştirilebilir.

7. Planlama ve yönetim: Çözüm üretme ve plan yapma aşamasında, çalışmanın sürdürülebilir bir kurguyla gerçekleştirilmesi için ‘kültürel olanakları destekleme programı’ ve ‘yönetim ile örgütlenme modelleri’ oluşturulabilir.

Analiz evrelerinden sonra yapılacak planlama çalışmalarında önemli olan birkaç noktayı vurgulamak gerekmektedir. *Birinci nokta*, kentsel kültürel ortamların, dolayısıyla kentsel dokunun devamlılığına yönelik karar üretme gerekliliğidir. Bu çerçevede kentsel alandaki mikro-kozmosların özellikle kenti bir araya getiren, birlikte yaşama kültürüne katkı sağlayan kültür ortamlarının tespiti, korunması ve geliştirilmesi hedeflenmelidir. Buradaki en önemli hedef kenti ayrıştıran değil bir araya getiren mikro-kozmosların ön plana çıkarılmasıdır ki bu toplumsal süreçlerin devingenliği için önemlidir. Planlama mekanizmasında koruma imar ve yenileme gibi mevcut planlama çalışmalarında, kente ait kültürel izlerin korunarak yaşatılmasında yetersiz kalınmaktadır.

İkinci nokta, kent planlama çalışmalarında toplumsal ve kültürel kullanımları simgeleyen alanların, “mavi lekelerin” ve rekreasyon alanlarının planlardaki alt kullanımlarının netleştirilmesi gerekmektedir. Bu süreçte, ulusal ölçekte ve uluslararası yazında kabul görmüş ve uygulana gelen alan sınıflamaları yanısıra, yerele özgü toplumsal ve kültürel mekânları o yere özgü organizasyon biçimini de irdeleyerek ele almak gerekebilir. Ancak kentteki kültürel ortamların mavi lekelerden ibaret olmadığı da unutulmamalıdır. Kentsel mekânda kültürün cereyan ettiği mekânların genel geçer bir yeri ve tanımı olmayabilir; bu kimi zaman bir çalışma ofisi, kimi zaman bir kahvehane, bir kitapçı, kimi zaman da bir sokak

veya ev/bahçe duvarı olabilmektedir. Planlamanın her ölçeğinde (bölge ve kent) kültürel politika ve stratejiler yoluyla kültürel ihtiyaçlar kendine yer bulmalıdır.

Üçüncü nokta kültürel ihtiyaçların planlara yansıtılmasındaki araçların tanımlanması ve planın dilinin kültürel verilere duyarlı bir şekilde, kültürel ve kamusal alanları temsil eden mavi lekelerin dışına çıkılarak, mevcut DOP¹ payının belirlenmesi dâhil olmak üzere, kültürel ortamların kültürel ihtiyaçlara göre önceden analizlerle belirlenmiş kullanımlarının (müze, tiyatro, sanat galeri, kültür merkezi, sanat sokağı gibi) planlara direk aktarılması gerekliliğidir.

Bu çalışmaların en başında ele alınması gereken mesele, kültür ortamlarının nasıl tespit edileceğidir. Kentte yapılan planlama çalışmalarında kültürel verilerin farklı bir şekilde okunarak analiz dilinin geliştirilmesinin, kentin kültürel toplumsal yapısının planlara yansıtılmasında önemli bir katkısı olacaktır. Bu amaçla öncelikle kentin ‘kültür envanteri’ çıkarılmalı ve kentteki mevcut kültürel ve sanatsal yapının anlaşılması için ise ‘kültür profili’ çalışması yapılmalıdır. Kültür ve sanatla ilgilenen kişilerin faaliyet gösterdikleri alanlar, toplanma mekânları, sanatçı atölyeleri, geleneksel üretim yerleri vb. belirlenebilir. Evans ve Foord’a [2008: 75] göre kültürel planlama aşamaları Çizelge 4.1.’de verilmiştir.

¹ Düzenleme Ortaklık Payı (DOP): İmara açılan alanlardan kamusal kullanımlar için ayrılan pay.

Çizelge 4.1. Kültürel planlama aşamaları.

Aşama 1. Kültürel Haritalandırma	Aşama 2. Kültürel İhtiyaçların Değerlendirilmesi	Aşama 3. Kültürel Planlama
<p>Fiziki :</p> <ul style="list-style-type: none">• Tesisler /mekânlar,• Kültürel miras,• Çalışma alanları,• Donanım• Teknoloji (örn: geniş bant)• Açık alanlar,• Alt yapı/ulaşım <p>Beşeri:</p> <ul style="list-style-type: none">• Organizasyonlar,• Sanatçılar/yaratıcı kişiler,• Yarışmalar / festivaller,• Kültürel miras• Ortaklık, ilgili topluluklar,• Komşuluk ilişkileri <p>İktisadi:</p> <ul style="list-style-type: none">• Finansman,• Harcama,• Yatırım,• Kültürel ve yaratıcı girişim,• Turizm <p>Ölçütler:</p> <ul style="list-style-type: none">• Kıyaslayıcılar,• Kümeler (mevki bölümleri),• Kullanılabilecek yakın modeller	<ul style="list-style-type: none">• Kent sakinlerinin ve ziyaretçilerin <i>profili</i>: Boş zaman faaliyetleri (günlük ziyaretler), görevli, eğitimci ve turistler (günübirlik). <p>Değişim ve büyüme durumları</p> <p>Konut:</p> <ul style="list-style-type: none">• Nüfus değişimi ve gidişatını belirlemek;• Konut ve ev türü / karışık; yoğun alan / mevki türü;• Şehir tasarımı,• Yerleşim yeri dışındaki kolaylıklar <p>Ulaşım:</p> <ul style="list-style-type: none">• Ulaşımı belirleme,• Yolculuk süreleri/maliyet• Hiyerarşik sistem kolaylıkları için hizmet alanları• Ziyaretçi ulaşımı <p>İstihdam:</p> <ul style="list-style-type: none">• İktisadının belirlenmesi,• İş alanı/yer seçim,• İş seyahati (gelen/giden)• Yaratıcı ve yerel ekonomik bağları <p>Yerel servisler:</p> <ul style="list-style-type: none">• Sosyal altyapı,• Perakende,• Boş zaman faaliyetleri,• Topluluklar <p>Nüfus tahminleri:</p> <ul style="list-style-type: none">• Yıllık / gidişatlar,• İnişler-çıkışlar/kaydetme.	<ul style="list-style-type: none">• Belirlenen alanlar için nüfus hizmet alanı,• Kullanıcı profilleri <ul style="list-style-type: none">• Nüfus etkisi-nüfus katılım yüzdesi × kullanım sıklığı <ul style="list-style-type: none">• Belirlenen tesis tiplerinin kademelenmesi/• Programların hizmet alanları ve olası kullanım oranları <ul style="list-style-type: none">• Yeni ve gelişen koşullar-• Uygun konum,• Maliyetler ve aşama <ul style="list-style-type: none">• Yatırım/finansman modeller• Birlikte kullanım/ karma kullanım;• Vergiler/krediler,• Yenilenme <ul style="list-style-type: none">• Kıyaslamalı Modeller• Araçlar ve Programlar <ul style="list-style-type: none">• Kültürel olanakları destekleme programı,• Kültürel örgütlenme• Yönetim şemalarının oluşturulması.

Kaynak: Evans ve Foord [2008: 75]. (Yeniden düzenlenmiştir.)

Kültürel planlama aşamalarında *ilk aşama* ‘kültürel haritalama’dır; Bu aşama mevcut verilerin haritalara aktarılmasını içermektedir. *İkinci aşama* ‘kültürel ihtiyaçların değerlendirilmesi’dir; kültürel gereksinimlerin kent sakinlerinin ve ziyaretçilerinin kültür taleplerinin belirlenmesi ve kentteki değişim ve büyüme durumlarını (konut, ulaşım, istihdam, yerel servisler, nüfus tahminleri gibi) kapsamaktadır. *Üçüncü aşama* kültürel planlama yapma sürecidir; belirlenen alanlar

için nüfus hizmet alanı, kullanıcı profillerinin, tespit edilmesi, kültürel etkinliklere katılım sıklığı ve sürecin programlanması ve yönetilmesi gibi başlıkları içermektedir.

Planlama çalışmalarında her ölçekte kültür başlığı yeniden ele alınarak kültürün daha tanımlı bir yerinin olması sağlanabilir. Mekânsal planlamada kültürel ölçütler Çizelge 4.2’de verilmiştir.

Çizelge 4.2. Mekânsal planlamada kültürel ölçütlerin gelişimi.

Mekânsal düzeylere göre planlama ve karar verme	Mekânsal planlamanın kültürel boyutunu teşvik araçları
Bölge/Şehir bölgesi	Bölgesel planlamada kültürel boyutların kuvvetlendirilmesi
	Bölgesel yönetime katılmak için kültür ile ilişkili kurumların çağırılması
	Kültür ve eğlence dahil gelecekteki bölgesel konsepti geliştirme
Şehir	Boş zaman faaliyetleri dahil olmak üzere arazi kullanımının kültürel ve yerel ekonomik gelişim ile ilişkili olan bütünsel kentsel politikalar geliştirmek
	Kültürel varlıkların gelişmesinde kamu-özel ortaklıkların teşviki
Mahalle/Topluluk/Semt	Toplumsal faaliyet için kültürel alanların sağlanması
	Kültürel yaratıcılık için (boş/atıl) alanların kullanılması
	Sivil toplumun desteklenmesinin sağlanması,

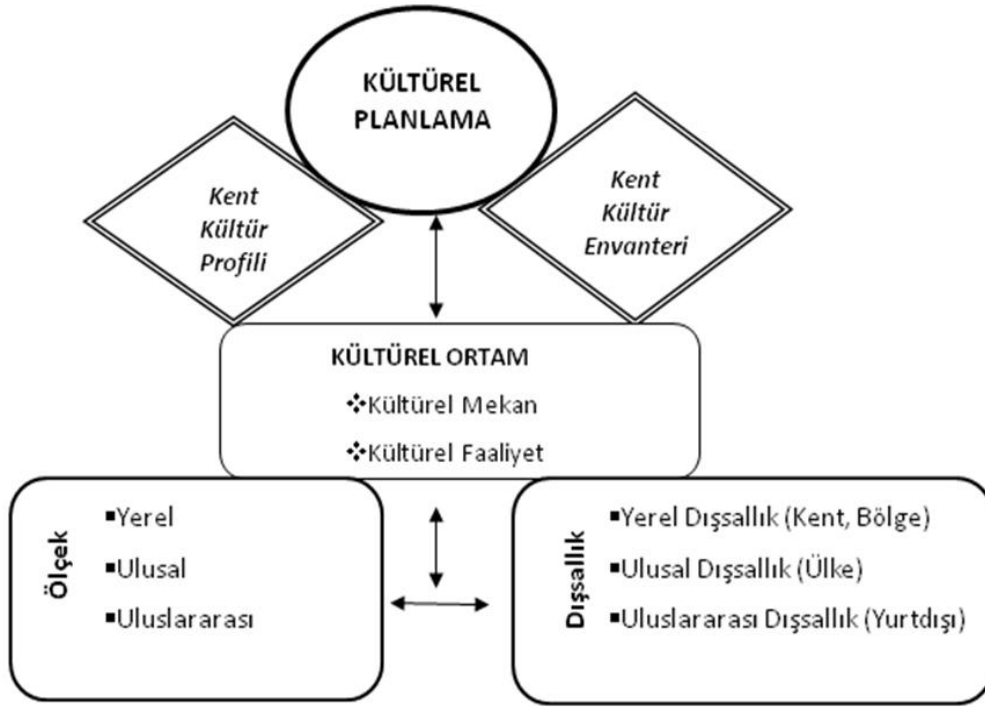
Kaynak: Evans ve Foord [2008: 91].

Kültürel planlamada kritik noktalardan biri de mekânsal planlamanın kültürel boyutunun bütün mekânsal düzeylere (bölge/şehir/mahalle) göre planlamaya aktarılmasıdır. Bu üst ölçek ve alt ölçek planlama kademelenmesi arasında alınan kararların bütünlük göstermesi açısından son derece önemlidir. Bölge düzeyinde, planlama alanı için üst kararların alındığı ölçekte kültürel boyutun planlamaya aktarılması; bunun şehir ve mahalle gibi ölçeklere inildikçe daha tanımlı hale getirilmesi ve uygulanması için üst karar mekanizması oluşturmak açısından

önemlidir. Kültürün bölgesel kalkınmadaki (toplumsal, iktisadi, siyasi) rolünün tanımlanması, gelişme stratejilerinde kültürün önemini ön plana çıkaracaktır.

Kent düzeyinde, kentsel politikaların bütünlüğü ve başarısı için kültür politikaları geliştirmek gerekecektir. Boş zaman faaliyetleri dâhil olmak üzere kentsel kültür ve sanat ortamının ihtiyaçlarının tespit edilmesi, bunların bir sonraki ölçek olan mahalle düzeyinde hayata geçirilmesi için önemlidir. Bu ölçek, bölge ve mahalle arasındaki ara mekanizma olduğu için, mahalle düzeyindeki taleplerin tespiti ve bölgesel düzeydeki kararların uygulanmasındaki ara işleyiş görevini görmektedir. Kent düzeyi, hem yukarıdan aşağıya hem de aşağıdan yukarıya işleyecek sistemin orta merkezi olarak ön plana çıkacaktır. Şehir ölçeği, kenti bir araya getirecek, kolektif oluşumları destekleyecek mekanizmaların desteklenmesi açısından önemlidir. Mahalle düzeyi ise, kültürel faaliyetler için talep edilen ve verilen kararların uygulama noktası olarak proje, program ve planların hayata geçtiği ölçektir. Bu sürecin STK ve ilgili kuruluşların katılımıyla desteklenmesi yerel karar alma süreçlerinin sağlıklı işlemesi açısından önemlidir.

Stevenson'ın [2005] da vurguladığı gibi kültürel planlama, sanat için kentsel politika çerçevesi oluşturmaktan çok daha önemli ve karmaşık bir süreçtir. Kültürel planlamanın başarısı için, kültürel planlamanın nasıl tasarlanacağı ve uygulanacağı sorusu cevap beklemektedir. Kültür politikaları kentsel mekânla sınırlı olmamalı, bölgesel ve ulusal düzeyde birçok başlıkta ele alınmalıdır. Kültürel planlama sürecinde dikkat edilmesi gereken bir diğer nokta da, öngörülen planlamanın söylemsel ve kılğısal çelişkisidir. Kentin kültürel değerleri üzerinden kurgulanan bu çalışmada, kamusal yarar açısından sürecin katılımcı bir şekilde yönetimi, idari örgütlenme aşamasının iyi kurgulanması, sivil girişimin harekete geçirilmesi ve kapsamlı, eşitlikçi, şeffaf olması, yerinden yönetim esaslı bir planlama ve tasarım sürecinin oluşturulması beklenmektedir. Kentsel alanın, kente özgü yapının zaman-mekân boyutu içinde kavranması, anlaşılması önemli hale gelmektedir. Kültürel planlamaya yönelik ilişkisel şema Şekil 4.1.'de verilmiştir.

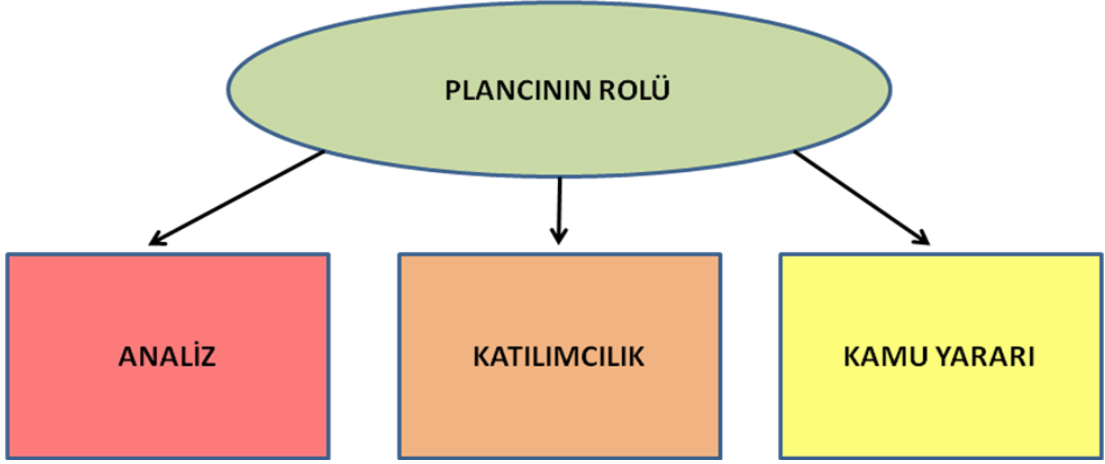

Şekil 4.1. Kültürel planlama ilişkisel şema.

Kültürel Planlama ilişkisel şemasında, yapılan kültür planının içeriğinin belirlenmesinde kent profili ve kent kültür envanterinin büyük önemi olacaktır. Takiben tespit edilen kent profili ve kültür envanterinin planla kentte üretilecek kültürel mekân ve kültürel faaliyetlerin belirlenmesinde önemli bir yere sahip olacaktır. Plan kapsamında geliştirilecek kültür politikalarının, ulusal, yerel ve uluslararası ölçeklere göre esnek kurgulanması ve bunun dışsallıklarının yine bu ölçekler göz önüne alınarak oluşturulması gerekecektir.

Duhl [1963 aktaran Harvey, 2009: 83], kültürel değerlerde ince ama önemli farklılıklar olduğunu belirtmektedir. Bu farklılıklara düşük gelir grupları üzerinden verdiği örnekte; bu grupların çoğunlukla kendilerini çevreleriyle özdeşleştirdiklerini belirtmekte ve onlar için taşınmanın psikolojik maliyetinin, daha hareketli üst orta sınıfa göre daha yüksek olduğunu ifade etmektedir. Bu noktada iyi niyetli ama kültürel olarak duyarsız orta sınıf plancılara vurgu yapan Duhl, bunun sonucu olarak (konut alanları değişimi ve benzeri yollardan) alt toplumsal-ekonomik gruplara ağır maliyetler yüklendiğini iddia etmektedir. Bu durum plancının planlama aşamasında karar ürettiği her alan için geçerli bir noktadır. Çünkü planlama yaşam alanları için

karar üreten bir mekanizmadır; yaşam alanları da insan eliyle üretilen mekânlar oldukları için bizzat kültürün cereyan ettiği mekânlardır. Kültürel planlama sürecinde plancının rolü Şekil 4.2 verilmiştir:

Şekil 4.2. Kültürel planlama sürecinde plancının rolü.

Stevenson'a [2005: 40] göre, kültürel planlama kültür plancılarının tekeline bırakılmamalıdır. Kültür planlarını yapan kültür plancılarının, kent konseyinin bürokrasisi içinde kurumsal sınırlar ve üyelerin stratejik nüfuzlarından etkilenebileceği gerçeği göz önünde bulundurulmalıdır. Kültürel planlama sosyal, iktisadi, kentsel, çevresel konularda bir çalışma olduğu için bu çalışmalar salt danışman şirketler veya belediye konseylerinin tasarrufuna bırakılmamalı ve katılımcı ve şeffaf bir biçimde yürütülmelidir.

Plancıların kültürel planlama sürecindeki rolü, öncelikli olarak kültürün kendisinin gelişmesine olanak sağlayan ortamı yaratmak olmalıdır. Çözümleme sürecinde plancı, kentte kültürün cereyan ettiği mekânları tespit ederek, bunların kültürel duyarlılık içinde planlara aktarılması yoluyla korunmasından sorumlu olabilir. Bu süreçte planlamanın mikro-kozmoslara ne düzeyde müdahale edilebileceği tespit edilebilir. Planlama sürecinin sağlıklı işlemesi için planlama aşamasının başından sonuna kadar alınacak kararların her düzeyinde kent sakinlerinin ve özellikle alanda yaşayanların katılımını sağlamak gereklidir. Kamu yararı başlığında ise toplumsal kültürün korunması ve sürdürülmesi açısından önemli olan birleştirici mikro-kozmosların tanımlanması gerekecektir.

Kültür ve sanat, toplumsal gelişme için itici bir güç olarak görülebilir. Bu yereldeki yaratıcı çabayı ön plana çıkarmak için de önemlidir. Ancak bunun tek başına mı, yoksa geniş bir kültürel kalkınma gündeminin bir parçası olarak mı düşünülmesi gerektiği sorusu ön plana çıkmaktadır. Bu noktada, planlamanın araçsallığının ne olduğu, planlıların bu konuda üstlenecekleri rol ve sürece etkileri konusu tartışılmalıdır.

Dünyada kentler kültürel dönüşümler yaşarken ülkemizde kültürün, kültür politikaları, yerel yönetimler ve yerel ortamların kültür ihtiyaçları bağlamında yeniden ele alınması gerekmektedir. Bu kapsamda, kentsel yapının ve sistemin de kültürel açıdan ele alınması gerekmektedir. Planlama alanında kültürel hassasiyetlerin ne olduğuna yönelik analizlere ihtiyaç olduğu bir gerçektir. Ancak bu analizlerin yapılması için mevcut planlamanın dili ve araçları yetersiz kalmaktadır. Ayrıca bu analizlerin yapılmasıyla tespitlerin elde edilmesi durumunda planlamanın bu konudaki eylemi ve nasıl bir hassasiyet içinde olacağı da bir soru işaretidir. Bu noktada planlamanın mevcut dili ve araçlarının geliştirilmesi ve planlama sürecinin sağlıklı işlemesi için katılım sürecinin iyi tanımlanması gerekmektedir. Bu iki kanalın açık tutulması planlamanın kültüre duyarlı olmasını kendiliğinden sağlayacaktır.

Toplumsal konular ve kültürel ihtiyaçlar gerek fiziksel, gerekse de ekonomik planlamanın birincil sorunu olarak görülmemektedir. Bu yüzden, kentlerde bu konularda bir takım belirsizlikler yaşanmakta ve çözüm için yeterli stratejiler geliştirilememektedir. Toplumsal gelişmenin mekânsal ve ekonomik boyutunun dışında, üçüncü alanı olarak ön plana çıkan toplumsal-kültürel boyut kentte yaşayan herkesin ortak paydası olduğu için, bu konuda atılacak adımlar bütün kentliyi ilgilendirmektedir. Kentler, kültürel devingenliği kendi içinde ve öz dinamikleriyle yaşamaktadır. Bu yüzden kent kültürüne doğrudan ve büyük müdahalelerde çok dikkatli olunması gerekir.

Kültürel planlamaya ilişkin kavramsal açıklamalarda her ne kadar 'yerel'e vurgu yapılsa da; Urry'nin [1999] de belirttiği gibi insan, sermaye, mal, teknoloji, imaj, ideolojik düşünce akışkanlığının yüksek hıza sahip olduğu günümüzde küresel

ve yerel süreçlerin karşılıklı ve karmaşık bağıntıları içinde, ‘yerellik’ ve ‘yerel etkiler’in çok çeşitli biçimleri olduğu da dikkate alınmalıdır. Küresel ve yerel süreçlerin buluşmasıyla, yerel açıdan benzersiz biraradalıklar ortaya çıkarken; ‘yerel’, farklı etkileme ve etkilenme düzeyleri içinde olacaktır. ‘Yerel’in kendisinin de karmaşık bir yapı olduğu dikkate alınır, küresel-yerel ilişkilerin karmaşık yapısını çözümlenmek pek de kolay olmayacaktır [Urry, 1999]. Bu karmaşık süreç, kentsel alanda toplum için, kent için, neyin iyi olduğunu muğlâk hale getirebilmekte; bunun sonucunda da iyi niyetli çabaların suistimalini ve toplumun duyarlılığının yönlendirilmesini kolaylaştırmaktadır.

Gelinen noktada, Avustralya’da ve Kanada’da hem bir fikir, hem de bir strateji olarak “belediye kültür planı” çalışmaları kültürel planlama gelişimini etkilemiştir. Ancak, kültür planı yapmak bu ülkelerde yerel yönetimler için sıradan bir planlama çalışmasına dönüşmüş durumdadır. Kültür kavramının planlamaya girmesi gerekmektedir, ancak her şey kültürel planlamanın konusu olmamalıdır. Çünkü, planlamanın doğası gereği planlamaya dahil edilen her şeye bir işlev verilmektedir. Bütün bunların yanında kültür öğelerinin toplumda zaten bir karşılığı vardır. Kültürü planlamak ya da kültürle planlamak kentteki kültürel yapıya bir müdahaleyi beraberinde getirmektedir. Kültürel dinamiklerin yerele özgün olduğu bir ortamda, kültüre yaklaşım için gerekli araçlar duyarlı ve tutarlı bir şekilde geliştirilmelidir.

Kültür eksenli gelişim yaklaşımı kapsamında yapılan kültür çalışmalarında kültürün en temel insan hakkı olduğu gerçeğinin altı çizilmelidir. Kültürel gelişimin ekonomik kalkınmanın bir aracı olmadığı; ekonomik gelişmeyle birlikte yürütülmesi gereken toplumsal bir gelişim süreci olduğu unutulmamalıdır. İktisadi ve fiziksel gelişmeyle birlikte kentsel gelişimin bir parçası olarak yapılacak kültürel çalışmalarda, kültürün kentteki bütüncüllüğü göz önüne alınmalıdır. Kentsel ortamdaki kültür çalışmalarındaki ana amaç ise “kamusal kültür üretim mekânı” altyapısı oluşturmak olmalıdır.

5. SONUÇ

Kültür, günümüz dünya sisteminde kentsel yapının yeniden inşasında hayati bir rol oynamaktadır. Kültür, kentler için giderek önem kazanan yerel, ulusal ve uluslararası dengelerin belirleyicisi, toplumsal, ekonomik ve fiziksel çalışmaların, dönüşümlerin odak noktasında yer alan bir olgudur. Kültürel alandaki tartışma ve çalışmalar; kültürü, kent içinde ‘yeniden kurgulamaya ve yönetmeye’ ve bu yolda araçları yeniden tanımlamaya itmektedir.

19. ve 20. yüzyıllarda kentler, ulus devlet ülküsüyle birlikte kaybettikleri kozmopolit yaşama olgusunu, 21. yüzyılda “herkesin kendinden bir şey bulacağı kent mekânı” ya da “farklılıkların mekânı kent” olarak geri kazanmıştır. Bugünün dünyasında dolaşım serbestliği ve esnekliğinin getirdiği küresel hareketlilik, kenti kozmopolit kimliğine yeniden kavuştururken, kentsel mekânın yeni dinamikler üzerinde kurgulanmasını gerektirmektedir. Son otuz yıl içinde pek çok kent, hem küreselleşen dünyada kendilerine yer bulmak, hem de yerelde beliren toplumsal sorunlarına çözüm aramak üzere kültür eksenli gelişme çabası içine girmiştir. Kültür politikalarında bütüncül ve yerleşik, mekân esaslı çoktüreli kültür anlayışına doğru bir yönelim görülmektedir.

Kuzey Amerika, Avrupa ve Avustralya’da kültürle ilgili birçok faaliyetin temelinde yaşam kalitesini artırma arayışı yatmaktadır. Bir toplumda yaşam kalitesinin artırılması, o toplumdaki bireylerin hepsine eşit fırsat ve yaşam hakkının verilmesine imkân verecek kentsel mekânın oluşturulmasıyla mümkündür. Bu aynı zamanda bireyin kendini gerçekleştirme çabasına olanak veren “kültür hakkı” kavramının ön plana çıkarılmasını ve çalışmaların odağında yer almasını gerektirmektedir. Bu kapsamda çalışmaların ekonomik eksenden kültür hakkı eksenine kayması toplumsal ve kültürel sürdürülebilirlik için önem arz etmektedir.

Kentsel mekânı kültürle planlama arayışı, kültürel kullanımlara uygun mekân ve ortamın hazırlanması ve kent sakinlerinin gündelik yaşamları içinde ilgi ve yeteneklerini geliştirebilecekleri kültür ve sanat ortamının oluşturulmasını

öngörmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, ABD, Avustralya ve Kanada gibi yoğun göç nüfusu barındıran ülkelerin arayışlarının, ulusal çapta çok kültürlü bir yapılanma gerçekleştirmek ve bu yapılanmanın kent mekânındaki karşılığı olan kentsel kültürel kullanımları mekânda tanımlamak olduğu görülmektedir. Merkezi yönetimin girişimiyle başlayan bu yapılanma, eyalet yönetimi tarafından bölgenin ihtiyaçlarına uygun bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Buradaki arayış çok kültürlü bir yapının bütün ülke çapında, merkezi yönetimin teşviki ile geliştirilmesidir. Üst ölçekte geliştirilen kültürel politika ve stratejilerin, yerel düzeyde kent konseylerinin örgütlenmesiyle kentsel alandaki uygulama kanalları araştırılmaktadır. Bununla birlikte, merkezi yönetimin ülke çapında toplumsal düzenin korunması ve gelişimi için önemli bir araç olarak kültür ve sanatı kullandığı yönünde bir değerlendirme de yanlış olmaz.

Birlikte yaşama olgusunun yeniden deneyimlendiği günümüz dünyasında, kentli olma kimliği bir ülkeden olma kimliğinin önüne geçmektedir. Bununla birlikte ülke yönetimleri, ülke çatısını koruma yolunda yine kültürel unsurlarla hareket etmektedir. Bu durum bir bakıma yerel, ulusal ve küresel güçler mücadelesinin, kentsel mekânın çok boyutlu ilişkileri içinde sürdürüldüğünü göstermektedir. İncelenen, özellikle Kuzey Amerika ve Avustralya'daki kültürel planlama faaliyetlerini de bu çerçevede görmek gerekir.

Kültürel planlamanın üst ölçek planlarla ilişkisi kurulmalıdır. Bu durum ancak, yerel kültürlerin sürdürülebilir kılınması için yeni araçlar ve stratejilerin geliştirilmesiyle, aynı zamanda kültürel verilerin yeni analiz yöntemleriyle sentezlenerek planlara girdi oluşturmasıyla sağlanabilir. 21. yüzyıl kent mekânından beklenen talepler, daha esnek bir yaklaşım ile hareket etmeyi zorunlu kılmıştır. Kültürel planlamanın yaygınlık kazanmasının bir nedeni de esnek ve hızlı çözümler sunma iddiasında olmasıdır. Kentsel alanda parçacıl bir yaklaşımla yatırımcılar için elverişli bir ortam sağlanmaktadır. Ancak yeterli araştırmalar yapılmadan geliştirilen bu hızlı çözümler, kentin bütününe ve mikro-kozmoslara gereken duyarlılığın gösterilmemesine neden olmaktadır.

Planlama çalışmalarında kent kültürüne bütüncül bir yaklaşıml geliştirilmelidir. Kentin tüm kültür bileşenlerinin (geleneksel x ağdaş) kent mekânında yer bulduğu, yerel kültürel mirasın ve kentin oktreliliğinin korunduğu bir ereve çizilmelidir. Avrupa ve diğer kıtalardaki birçok kentte kültür endüstrisi üzerinden, “yaratıcı kent” vurgusuyla ekonomik kalkınma temelli bakış açısıyla yapılan kültür odaklı çalışmalarda, kültür mahalleleri, kültür semtleri, kültür bölgeleri gibi parçacıl yaklaşımlar yerel kültür ortamının ihtiyaç duyduğu bütüncül kültürel gelişmeyi karşılamakta yetersiz kalmaktadır. Bu yaklaşıml kültürün metalaşmasına neden olmakta ve kopya projelerle yerel kültür ortamına dışarıdan popüler kültürel kullanımlar ve faaliyetler getirilerek, yerel kültürün özgünlüğü ve bu özgünlüğün yaşatılması göz ardı edilmektedir.

Çağdaş kültür öğelerinin yanında, geleneksel kültür öğeleri kent ortamında kendine yer bulmalıdır. Çağdaş kültür üzerinden kentlerimizde yürütülen kültür politikaları, toplumun her kesiminden aynı kabulü görmemektedir. Bunun yanında, Anadolu kentlerinin yerel kültür öğelerinin sürdürülmesi sorunu karşımıza çıkmaktadır. Geleneksel kültürlerin yaşatılabilmesi, yerel kültür ve sanat ortamının sürdürülebilir kılınması açısından önemlidir. Böyle bir ortam geleneksel kültür ile ağdaş kültür arasında oluşturulacak bir köprünün ilk adımı olacaktır.

Kent kültürü farklı bileşenlerden (geleneksel el sanatları, türküler, giyim, kuşam, yerel örf ve adetler, inançlar, festivaller (hidrellez), şenlikler (yayla gleri) gibi) oluşmaktadır. Bütüncül ve sürdürülebilir bir yaklaşımla ele alınmadığı müddetçe, yerel kültür ortamı içinde kendine yer bulamayan kent kültürünü oluşturan temel öğeler, zamanla unutulmakta ve kentlerden izleri silinmektedir. Bu nokta kent kültürünün bileşenlerinin korunması ve sürdürülebilir kılınması için bir takım çalışmaların gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Kentsel ortamdaki kültürel ve sanatsal ortam ve faaliyetlerin sürdürülebilirliğiyle ilgili çalışmaların yapılması için yerel yönetimlere ve merkezi kurumlara öncelikli görevler düşmektedir. Bu noktada “yerel kültür araştırma enstitülerinin” (gözlem evi, rasathane) kurulması; kent kültürünün bileşenlerinin korunması, sürdürülebilir kılınması, yerelin özgün kültürüyle ilgili çalışmaların yapılması ve tescili açısından önemli olacaktır.

Kültürün planlamasından, “kültürel planlama”ya geçen ve giderek “kültürü planlamak değil kültürle planlamak” savını temel alan yaklaşım geliştirilmektedir. Temel hedef toplumsal gelişme ise, toplumun en önemli bileşeni olan kültürü, kültür turizminde olduğu gibi, ekonomik kalkınma politikalarının bir aracı olarak planlamak yanlış olacaktır. Kültürün giderek metalaştığı bir dönemde böyle bir yaklaşım, kültürü ekonomi çerçevesinde bir bakışla planlama yoluna gidecek ve mekânı ‘ekonomik kültürle planlama’ya çevirecektir. Kültürün giderek ticarileşmesi, ticari getirisi olan faaliyet ve ürünlerin ön plana çıkmasına ve çoğu zaman bunların özgün niteliklerini yitirerek ticari bir kaygıyla yeniden sentezlenip üretilmesinin ardından pazara sunulmasına neden olmaktadır. Bununla birlikte, yerel ölçekte mikro-kozmoslara sığmayan geleneksel veya kentlere özgü kültürlerin sürdürülebilir kılınması tehlikeye düşmektedir. Kentsel ortamda mikro-kozmosların korunması ve gelecek nesillere aktarımı için kentsel kültür ortamı kendi dinamikleriyle, toplum tabanlı bir süreçle işletilmeli ve çağdaş sanatların yanı sıra kent kimliğinin en önemli parçalarından biri olan geleneksel üretimlere önem verilmelidir.

Toplumun farklı kesimlerini bir arada tutmaya ve yaşatmaya çalışan kent yönetimleri değişik yöntemler ve araçlar tanımlamalıdır. Bu noktada, kentteki tüm kesimleri kucaklayacak, her grubu ve sınıfı içine alacak ‘kamusal kültür üretim mekânı’na sağlamak gerekmektedir. Böyle bir çalışma kentsel gerilimi azaltacak, farklı grupların birbirine olan hoşgörüyü arttıracaktır. Kentler, kültürlerin iç içe geçmesi ile farklılıklara duyarlı bir şekilde ‘kabullenmeyi’ geliştirerek daha demokratik bir yapıya ulaşabilecektir. Yazında kültür, “insanoğlunun ürettiği her şey” olarak geçmektedir. Kentlerde yaşayan bireyler de kente ait ortak kültürü zamanla oluşturacaktır.

Canlı bir kültür-sanat toplumunun, toplumsal gelişmeyi yakalaması, kendi iç kapasitesini en üst düzeye çıkarmasıyla mümkün olacaktır. Kültür ve sanat alanındaki çoğu ihtiyaç, çok amaçlı tesisler ve özel alanlarda, toplum gruplarının ihtiyaçlarını dikkatte alan mekânsal çözümlerle oluşturulmalıdır. Kentte yerel yönetimlerin kültür ve sanat alanında öncelikte bulunması gerekmektedir. Genel

“kamusal kültür politikaları” geliştirilmeli ve yönetimler, proje finansmanları için rehberler hazırlamalıdır.

Türkiye özelinde değerlendirmeler yapılacak olursa, kentlerimiz Kuzey Amerika, Batı Avrupa ve Avustralya’da yer alan ülkelerde olduğu gibi, dışarıdan çeşitli ırk ve ulusların yoğun olarak göç ettiği bir yapıda değildir. Ancak özellikle büyük kentlerimiz (İstanbul, Ankara, İzmir) başta olmak üzere ülke içinden aldıkları göçle yeni bir kentleşme süreci yaşamaktadırlar. Bu kentleşme deneyimini son 50 yılda yoğun bir şekilde yaşayan kentlerimizde, kültür ihmal edilen bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan Anadolu coğrafyası on bin yıllık yerleşim tarihi içinde çok kültürlü bir yapının oluştuğu, dünyada birlikte yaşama kültürünün de geliştirildiği ve yaşatıldığı bir coğrafyadır. Dolayısıyla bu alana ilişkin bir çözüm aranacaksa bu coğrafyanın kendi pratikleri içinde aranmalıdır.

Kültür sorunu, kentlerde demokrasi arayışının yeniden farklı boyutlarda tanımlanması arayışıdır. Bu çalışmalar, “bilgi toplumunun yerelinin inşası” [Tekeli, 2011] için önemli bir adımdır. Küresel ve yerel ilişkilerin karmaşık bağlantılar içinde gerçekleştiği ve yerelden yana mücadelenin zorlu koşullarının olduğu günümüzde, “kültürel planlama” çalışmalarının vurgusu, yerel kültür ortam üzerinedir. Kentlerin yeniden kabuk değiştirdiği bu dönemde, kentsel kültür politikaları daha kapsamlı, şeffaf ve katılım odaklı olmalıdır. Bu politikalar toplumsal gelişme ve toplumsal bütünleşme, yaşam kalitesi, kentsel kimlik gibi birçok konuda etkili olmakla beraber kamusal alan üzerinden üretilen çalışmalar kamu yararının yeniden tanımlanmasında önemli bir rol oynayacaktır.

Kültürün birçok alanla ilintili olması, onun en temel özelliği olan toplumsal işleyişin vazgeçilmez unsuru olduğu gerçeğini değiştirmemelidir. Kentte farklı kültürlerin iç içe yaşaması, herkesin kültürel yaşama katılmasını ve kent mekânının çoktüreli zengin yapısının korunmasını gerektirmektedir. Kentsel mekâna yapılacak müdahalelerin, kent kültürüne kısa ve uzun vadede yaratacağı etkiler düşünülmelidir. Bu kapsamda, kent kültürünün bütünlüğünü bozacak ve kültürün oluşum sürecini doğrudan etkileyecek büyük müdahalelerden kaçınılmalıdır. Yapılan müdahalelerde

ise yerel kültürel özgünlükler ve kültürel dinamikler göz önüne alınmalıdır. Her kentin özgün bir yapı olduğu ve çoktüreliğin bir kent için olmasa olmaz bir nitelik olduğu gerçeğini bir kez daha vurgulamak gerekir. Kültürel planlama ile kentin kültürel yaşamına “ne kadar müdahale” edileceği hassasiyeti önemli bir meseledir. “Neye müdahale ettiğini bilmek” ise, sürecin ilk ve zorlu adımını oluşturmaktadır. Bütün bu çalışmalar kentsel ortamın kullanıcıları olan kent sakinleriyle birlikte karar verilmesi gereken katılım odaklı bir süreci zorunlu kılmaktadır.

Kentler, küreselleşme, iktisadi kalkınma, hızlı kentleşme, sanayi(siz)leşme, turizm gibi faktörlerle yeniden bir yapılanma süreci içindedir. Bu süreç, kentlerde doğal olarak mekânsal, ekonomik ve toplumsal boyutlarda dönüşümlere neden olmaktadır. Kültür, mekânın her üç boyutu (fiziki, iktisadi ve toplumsal) ile ilişki halinde olduğu için bu dönüşümlerden doğrudan etkilenmektedir. Bu çalışmada savunulan düşünce kentlerin ve/veya kültürün dönüşmemesi değil, bu dönüşümün kendi olağan sürecinin dikkate alınmasıdır. Kültürün bir devingenliği ve zamanla kendini yenileme kabiliyeti olduğu bir gerçektir. Ancak kentsel kültür ortamındaki özgünlüklerin kent ortamına yapılan büyük müdahalelerle kısmen ya da geri dönüşümsüz tahribatı kentsel kültürün sürdürülebilirliğini tehlikeye düşürmektedir. Modernleşme sürecinin ve çağdaş kültürün yaygınlaşmadığı ya da kent ortamında yeterince (kendine) yer bulamadığı Anadolu'nun küçük ve orta ölçekli kentlerinde, bir yandan kültür politikaları alanında tanımsızlıklar ortaya çıkmakta diğer yandan yerel kültürel değerlerin korunma ve sürdürülmesinde bir takım zorluklar/sorunlar yaşanmaktadır. Bu zorluklar/sorunlar, kültürel mirasın korunmasından, geleneksel üretim biçimlerine ve geleneksel zanaatların kent mekânından silinmesinden örf, adet ve geleneklerin yaşatılmasına kadar pek çok konuyu kapsamaktadır. Kentlerin kendi kültürel dinamiklerinden beslenen bir kültürel ortama sahip olması ve bunun çağdaş sanatlarla birlikte kentin kültürel ve sanatsal ortamının gelişimi için kullanılması, kentlerin bütüncül gelişimi için önemli olacaktır.

KAYNAKLAR

- Adorno, T.W., “Kültür Endüstrisi-Kültür Yönetimi”, (Çev.: Ülner, N., Tüzel, M., Gen, E.), İletişim Yayınları, İstanbul, (2011).
- Authenticity, “Municipal Cultural Planning” (2012). <http://mappingauthenticity.com/work/resources/concepts/municipalculturalplans/b>, (25.03.2012).
- Aydemir, S. ve diğ., “Kentsel Alanların Planlanması ve Tasarımı”, Akademi Kitabevi, Trabzon, (2004).
- Barcelona, “22@Barcelona Kentsel Strateji”, <http://www.yerelgirisim.org/uploads/Barcelona%2022@.pdf>, (15.11.2012).
- Barcelona City Council, “Barcelona Strategic Plan For Culture”, (2006). <http://www.bcn.es/plaestrategiecultural/pdf/StrategicPlanBCN.pdf>, (26.06.2011).
- Bennet, T., “The Multiplication Of Culture’s Utility”, *Critical Inquiry*, s., 861–88, (1995).
- Barnett, C., “Culture, Government And Spatiality: Reassessing The “Foucault Effect” In Cultural Policy Studies”, *International Journal of Cultural Studies*, s., 369-397, (1999).
- Berrie Municipality, *Building A Creative Future, A Plan for Culture, Final Report*, Berrie, 26-27 s., (2006).
- Bianchini, F., Fisher, M., Montgomery, J. ve Worpole, K., “City Centres, City Cultures: the Role of the Arts in the Revitalisation of Towns and Cities, Manchester, (1988).
- Bianchini, F., “Remaking European Cities: the Role of Cultural Policies”, içinde *Cultural Policy and Urban Regeneration: the West European Experience*, Manchester University Press, Manchester, (1993).
- Bianchini, F. ve Parkinson M., “Cultural Policy and Urban Regeneration, Manchester” Un. Press;Newyork, (1993).
- Bianchini, F. ve Landry C., “ The Creative City, Demos, Londra, (1995).
- Bianchini, F., “Cultural Planning for Urban Sustainability, City and Culture. Cultural Processes and Urban Sustainability “ (der. Louise Nyström), Swedish Urban Environment Council, Karlskrona, 34-51 s., (1999).
- Birleşmiş Milletler Eğitim ve Kültür Kurumu (UNESCO), “Kültürel Çeşitlilik Evrensel Bildirgesi”, http://www.unesco.org.tr/dokumanlar/kulturel_ifade_lerin_cesitliliği/EVRENSEL_B%C4%B0LD%C4%B0RGE.pdf,(21.10.2012).

- Birleşmiş Milletler Eğitim ve Kültür Kurumu (UNESCO), “Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Desteklenmesi Konvansiyonu”, <http://www.unesco.org.tr/?page=11:144:5:turkce>, (21.10.2012).
- Birleşmiş Milletler Enformasyon Merkezi (BMEM), “İktisadi, Toplumsal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi”, http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/metin134.pdf (12.10.2012).
- Bourdieu, P., “Karşı Ateşler”, (Çev.: Yücel, H.), YKY, İstanbul, (2002).
- Community Development Department City of Manchester, “Master Plan for City of Manchester”, (2009). <http://www.massculture.org/Manchester>,(03.05.2011).
- Council of Europe (COE), “Avrupa Kentsel Şartı”, www.coe.int, (12.10. 2012).
- Creative City Network of Canada, “Cultural Planning Toolkit. A Partnership Between Creative City Network of Canada & 2010 Legacies Now”. <http://reativecity.ca/toolkits/downloads/Cultural-Planning-Toolkit.pdf>, (16.05.2011).
- Cultural Affair, City of Vancouver, “Evaluation of The City of Vancouver’s Cultural Grant Programs”, (2008). <http://vancouver.ca/creativecity/>, (20.04.2011).
- Demirtaş ve Eşgin., “Bir Kentsel Yenileme Deneyimi: Barcelona”, *Planlama Dergisi*, 2006/2, 155-162 s., (2006).
- Duhl, L. J., “The Human Measure: Man and Family in Megapolis”, (Der.: Wingo, L.), *Cities and Space: The Future Use of Urban Land*, Baltimore, (1963)
- Dündar, G. Ş., “Unvan Peşindeki Kentler: Mega Projeler ve Mega Etkinlikler Üzerinden Bir Bakış” *Mimarlık Dergisi* sayı: 2010/353, 53-58 s., (2010).
- Emiroğlu, K. ve Aydın, S., “Antropoloji Sözlüğü”, *Bilim ve Sanat Yayınları*, Ankara, 522 s., (2003).
- Eriç, M., “Kültür ve Yaratıcılık”, *Kazancı Kitap A.Ş.*, İstanbul, (1998).
- Ersoy, M., “Kentsel Alan Kullanım Normları”, *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayın*, Ankara, (1994).
- Evans, G., “Cultural Planning: An Urban Renaissance?”, *Routledge*, İngiltere, (2001).
- Evans, G. ve Shaw, P., “The Contribution of Culture to Regeneration in The UK: A Review of Evidence”, *Culture, Media and Sport Ministry of UK*, Londra, 6 s., 6, (2004).

- Evans, G. ve Foord F., “Cultural Mapping and Sustainable Communities: Planning For the Arts Revisited”, *Cultural Trends*, 71 s., (2008). <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/09548960802090634>, (13.03.2012).
- Florida, R., “The Rise of the Creative Class:And How It’s Transforming Work, Leisure,Community and Everyday Life”, Basic Books, New York, (2002).
- Freestone, R. ve Gibson, C., “The Cultural Dimension Of Urban Planning Strategies: An Historical Perspective”. In *Culture, Urbanism and Planning*, Ashgate e-Book, Aldershot, İngiltere, 21–41 s., (2006).
- Ghilardi, L., “Cultural Planning and Cultural Diversity”, içinde *Differing Diversities: Transversal Study on the Theme of Cultural Policy and Cultural Diversity*, (der. T. Bennett), 116–127 s., (2001).
- Greenhalgh, L. “From arts policy to Creative Economy”, *Media International Avustralia (Incorporating Culture and Policy)*, (1998).
- Güvenç, B., “İnsan ve Kültür”, Remzi Kitabevi, İstanbul, (1973).
- Güvenç, B., “Kültürün ABC’si”, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, (2002).
- Güvenç, B., “İnsan ve Kültür”, Remzi Kitabevi, İstanbul, (2003).
- Haapala, P., “History of Tampere: The Very Long Road to İnformational City”, e-City in Analysing Efforts to Generate Local Dynamism in the City of Tampere, (Der.: Kasvio, A., ve Anttiroiko, A. V.), Tampere University Press, Tampere, (20059).
- Harvey, D., “From Managerialism to Entrepreneurialism: The Transformation in Urban Governance in Late Capitalism”, *Human Geography*, Sayı 71, s., 3-17 (1989).
- Harvey, D., “Postmodernliğin Durumu”, Metis Yayınları, İstanbul, (1999).
- Harvey, D., “Sosyal Adalet ve Şehir”, (Çev.: Moralı, M.), Metis Yayınları, İstanbul, (2009). [*Harvey, D., “Social Justice and the City”, Blackwell Publishers, 1988*]
- Harvey, D., “Sermayenin Mekanları, Eleştirel Bir Coğrafyaya Doğru”, (Çev.: Kıcı, B., Koç, D., Tanrıyar, K. ve Yüksel, S.), Sel Yayıncılık, İstanbul, 464-485 s., 2011. [*Harvey, D., “Spaces of Capital/Towards a Critical Geography” Edinburgh University Press,Edinburg,(2001).*]
- Haviland, W. A., ve diğ., “Kültürel Antopoloji”, (Çev.: Erguvan Sarıoğlu, İ. D.), *Kaknüs Yayınları*, İstanbul, 103., (2008). [*Haviland, W. A., ve diğ., “Cultural Anthropology: Human Challenge“ (2006).*]

- Hawkins, G., and Gibson K., “Cultural Planning In Australia: Policy Dreams, Economic Realities”, In *Metropolis now: Planning and The Urban in Contemporary Australia*, ed. Watson, S. and Gibson, K., 217–29, Leichhardt, Australia: Pluto, (1994).
- Herder, J.G., “Reflections on the Philosophy of the History of Mankind”, Chicago University Press, (1968).
- Jacobs, J., “ Büyük Amerikan Şehirlerinin Ölümü ve Yaşamı”, (Çev.: Doğan, B.), Metis Yayınları, 2009. [*Jacobs, J., The Death and Life of Great American Cities, The Modern Library, (1961).*]
- Karaca, S. ve Kiper, N., “Kentsel Mekânda Kamu Yararı Arayışı ve Kültürel Planlama”, *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, (2013), (basım aşamasında).
- Karaca, S. ve Nilgün K., “Kültür Planı ile Çok-kültürlü Kentsel Mekân Arayışı: 1990 Sonrası Avrupa, Amerika ve Avustralya Kentlerinden Örnekler,” içinde *KBAM Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar 2. Sempozyumu Planlamanın Dünü, Bugünü, Yarını: Planlamada Yeni Söylem Arayışları*, (der. Ayda Eraydın ve diğerleri), Matsa Basımevi, Ankara, 435-448 s., (2011).
- Kavala, O., “Neden Kültür Politikaları”, *Kültür Politikaları ve Yönetimi (KPY) Yıllık 2009*, (Ed.: İnce, H. A. ve Ada, S.), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 199-202 s., (2009).
- Kejanlıoğlu, D. B., “Frankfurt Okulu’nun Eleştirel Bir Uğrağı: İletişim ve Medya”, *Bilim ve Sanat Yayınları*, Ankara, (2005).
- Kingston City Council, (2010) *Kingston Culture Plan*, <http://www.cityofkingston.ca/residents/culture/masterplan/pdf>, (01.06.2011).
- Kovacs, J. F., “Cultural Plan Implementation And Outcomes In Ontario, Canada. Cultural Trends”, (2010), <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/09548963.2010.495273>, (12.03.2012).
- Kovacs, J. F., “Cultural Planning In Ontario, Canada: Arts Policy Or More?”, *International Journal of Cultural Policy*, (2011). <http://dx.doi.org/10.1080/10286632.2010.487152>, (12.03.2012).
- Kroeber, L.A. ve Kluckhohn, C., “Culture: A Critical Review of Concepts and Definitions”, Meridian Books, New York, (1952).
- Kutlu, Ü. Z., “ Türkiye’de Yerel Kültür Politikaları”, içinde *Yerel Kültür Politikaları El Kitabı*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, (2011).
- Kymlicka, W., “Çokkültürlü Yurttaşlık”, (Çev.: Yılmaz, A.), Ayrıntı Yayınları, Ankara, (1998). [*Kymlicka, W., “Multicultural Citizenship A Liberal Theory of Minority Rights”, Londra, (1995).*]

- Landry, C. ve Bianchini, F., “The Creative City”, Londra, (1995).
- Landry, C., “The Creative City: A Toolkit for Urban Innovators”, Earthscan, Londra, (2006).
- Lash, S. ve Urry J., “Economies of Signs and Spaces”, Sage Pub., Londra, (1994).
- Lavanga, M., “Kültür ve Şehirler. Kentsel Dönüşüm ve Sürdürülebilir Kentsel Yapılandırma”, Kültür Politikaları ve Yönetimi (KPY), 61-74 s., (2009).
- Lefebvre, H., “ Production of Space”, Oxford: Blackwell, (1991).
- Linz City Council, Cultural Development Plan Of the City of Linz, (2000). <http://www.linz.at/english/culture/3895.asp.pdf>. (20.05.2011)
- Lithgow City Council, “Cultural Plan City Of Lithgow; 2008-2013”, (2008). <http://www.council.lithgow.com/plans/culturalPlan20082013.pdf>, (01.05.2011).
- L’viv Centre for Cultural Management, “Cultural Planning in The City of L’viv: Cultural Mapping”, (2008). <http://www.eurocult.org/uploads/docs /1181 .pdf>. (20.05.2011).
- Malinowski, B., “Bilimsel Bir Kültür Teorisi”, (Çev.: Özkal, S.), İstanbul: Kabalcı Yayınları, İstanbul, (1992).
- Manchester City Council, Reframing Manchester's Cultural Strategy, (2010). <http://john-knell.com/resources/Reframing%20Manchester's%20Cultural%20Strategy%20-%20John%20Knell.pdf>. (03.05.2011).
- Maslow, A. H., “A Theory of Human Motivation”. Psychological Review, 50, 370-396, (1943).
- Mercer, C., “Brisbane’s Cultural Development Strategy: The Process, The Politics and The Product”, in The Cultural Planning Conference. Mornington, Australia: EIT, (1991a).
- Mercer, C., “What Is Cultural Planning?”, Community Arts Network National Conference, Sydney, (1991b).
- Meydan Larousse, “Büyük Lûgat ve Ansiklopedi”, Pars Yayınları, İstanbul, (1972).
- Mommaas, H., “Kent, Kültür ve Kimlik: Üçüncü Mekân Olarak Kent”, Kültür Politikaları ve Yönetimi (KPY), 17-25 s., (2010).
- Montgomery, J., “The Story of Temple Bar: Creating Dublin’s Cultural Quarter”, Plannig Practice and Research, (1995).

- Nevanlinna, A .K., “Industries Lost, Identities Recovered” 6. International Conference on City Historiography, Edinburg, (2002).
- Newman, P. ve Smith, I., “Cultural Production, Place and Politics on the South Bank of the Thames”, International Journal of Urban and Regional Research, (2000).
- Ontario Municipalities, “ Municipal Cultural Planning: A Toolkit for Ontario Municipalities”, 16 s., (2011).
- Özdemir, D., “Kent Merkezinde Kültür Eksenli Bir Dönüşüm Projesi: Temple Bar, Dublin”, Arredamento Mimarlık, sayı: 2005/03, 98-105 s., (2005).
- Scott, A. J.,”The Cultural Economy of Cities”, Sage Pub., Ltd., Londra, (2000).
- Seymen, Ü. B., “Mekân Organizasyonu Bilimlerinde Bilgi kuramsal Düzeyde Açınımlar”, Dokuz Eylül Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir, (1988).
- Simmel, G., “Bireysellik ve Kültür”, (Çev.: Birkan, T.), Metis Yayınları, İstanbul, 2009. [*Simmel, G., “On Individuality And Social Forms”, Levine, Donald (ed) Chicago University Press, (1971)*].
- Soja, E. W., “Thirdspace: Journeys to Los Angeles and Other Real-and-Imagined Places”, Blackwell Publishers, Oxford, (1996).
- Stevenson, D., “Civic ,Gold Rush: Cultural Planning And The Politics Of The Third Way”, in International Journal Of Cultural Policy, 10 (1), s. 119–131s., (2004). <http://www.tandfonline.com/loi/gcul20>, (10.03.2012).
- Stevenson, D., “Cultural Planning in Australia: Texts and Contexts, The Journal of Arts Management”, Law, and Society, 35:1, s. 36-48 s., (2005), <http://www.tandfonline.com/loi/vjam> 20, (10.03.2012).
- Tampere City Council, “Tampere City Strategy 2020”, (2009). [http://www.tampere.fi/material/attachments/t/5m6pXm17U/Tampereen_kaupunkistrategia_EN G.pdf](http://www.tampere.fi/material/attachments/t/5m6pXm17U/Tampereen_kaupunkistrategia_EN_G.pdf). (18.04.2011).
- Tampere City Council, “Annual Report of The City of Tampere”, (2009). <http://www.tampere.fi/material/attachments/a/5q2X8yhlp/annualreport2009.pdf>. (18.04.2011).
- Tekeli, İ., “Kent Plancılarının Eleştirel Söylemlerini Temellendirme Yolları Üzerine”, Mimarlar Odası İstanbul BK Şubesi Yayınları, İstanbul, (2011).
- Tomlinson, J., “Küreselleşme ve Kültür”, Ayrıntı Yayınları, (2004).

- Tucson Pima Arts Council, “Pima Cultural Plan: Needs Assessment & Strategies (2008)”, http://tucsonpimaartscouncil.org/culturalplan/pdfs/Pima_Cultural_Plan.pdf, (21.4.2011).
- Tylor, E. B., “The Origins of Culture and Religion in Primitive Culture”, New York, Harper & Brothers, 269 s., ([1871] 1958).
- Uniacademy., <http://uniacademy.com/?sayfa=6&haberID=54>, (10.11.2012).
- Unite Nation Information Centre (UNIC), “İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi”, http://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/udhr/an kara_udhr_turkish.pdf (12.10.2012).
- Urry, J., “Mekânları Tüketmek”, (Çev.: Öğdül, G.R.), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, (1999).
- Üstel, F., “Kültür politikalarına Bakış: Sorunlar ve Tartışmalar”, Kültür Politikaları ve Yönetimi (KPY) Yıllık 2009, der: Ayça İnce, Serhan Ada, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 7-24 s., (2009).
- Vance, J. E., “The Continuing City: Urban Morphology in Western Civilization”, Baltimore & Londra: The Johns Hopkins University Press, (1990).
- Vancouver City Council, City of Vancouver Cultural Facilities Priorities Plan Final Report, (2008). <http://vancouver.ca/commsvcs/culturalservices/CulturalFacilities.pdf>, (20.04.2011).
- Vancouver City Council, Culture Plan for Vancouver 2008-2018, (2008). http://vancouver.ca/creativecity/culture_plan.htm, (21.04.2011).
- Williams, R., “Keywords: A Vocabulary of Culture and Society”, Flamingo, London (1976).
- Williams, R., “Culture and Society: 1780-1950”, Middlesex: Penguin Books, (1977).
- Williams, R., “Kültür”, İmge Kitabevi Yayınları, (Çev.: Aydın, S.), Ankara, (1993). [Williams, R., “Culture”, Londra, (1981).]
- Zukin, S., “The Cultures of Cities”, Black Well, Massachusetts, (2000).

ÖZGEÇMİŞ VE ESERLER LİSTESİ

Adı Soyadı: Servet KARACA

Doğum Tarihi: 12/01/1985

Öğrenim Durumu: Lisans

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lise	Saruhanlı Anadolu Lisesi / Fen Bilimleri, MANİSA		1999-2003
Lisans	Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü,	Karadeniz Teknik Üniversitesi,	2005-2009
Yüksek Lisans	Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı,	Mersin Üniversitesi,	2010-devam ediyor

Görevler:

Görev Unvanı	Görev Yeri	Yıl
Araştırma Görevlisi	Mersin Üniversitesi	2012-devam ediyor

ESERLER (Makaleler ve Bildiriler)

- 1 Karaca, S. ve Kiper, N., “Kentsel Mekânda Kamu Yararı Arayışı ve Kültürel Planlama”, Toplum ve Demokrasi Dergisi, (2013).
- 2 Karaca, S. ve Kiper, N., “Kültür Planı ile Çokkültürlü Kentsel Mekân Arayışı: 1990 sonrası Avrupa, Amerika ve Avustralya Kentlerinden Örnekler”, 2. Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Sempozyumu, ODTÜ,8-9 Aralık 2011, Ankara, Bildiriler Kitabı, 435-447 s., (2011).
- 3 Karaca, S. ve Kiper, N.,“Kültürel Planlama Yaklaşımı ve Uygulama Örneklerinin Değerlendirilmesi”, Uluslararası Katılımlı Bilim ve Kültür Sempozyumu, Batman Üniversitesi, 18-20 Nisan 2012, Batman, Bildiri Özleri Kitabı, 182 s., (2012).